

Barişın Dili: "Mardin Sesleri"

SUREÇ ANALİZ

SAYI: 5 · MAYIS – HAZİRAN 2013 · 7tl

HAKİKAT HER ŞEYİ KUŞATIR

SIRaradan DEVİRİM

Türkiye'nin Sağı Solu

DOSYA: Sekülerlere Ne oldu?

SUREÇ ANALİZ*

* HAKİKAT HER ŞEYİ KUŞATIR

Türkiye 30 yıldır süren ve 40.000'den fazla insanımızın hayatına mal olan ve milyonlarca vatandaşın hangi kimlikten olursa olsun muazzam acılara gark olduğu ve tanımı bile tartışmalı olmuş olan Kürt Sorunu / Doğu Sorunu için son derece kritik adımların atıldığı bir zaman diliminden geçiyor. Bu dönem nereden bakarsak bakalım esasında pek çoğumuz için heyecan verici olmalı. Herkes için kuşkusuz bambaşka motivasyon nedenleri var heyecanlanmak için.

Sıradan insanlar artık çocuklarının güvenlikleriyle ilgili en azından bu sorun bağlamında neşet edecek meseleler nedeniyle kaygı duymayacaklar. Askerlerimiz çoğu kendi vatandaşımız olan örgüt mensupları ile silahlı çatışmalara girme riskleri ile cebelleşmek yerine dünyadaki yeni tehdit alanlarına odaklanabilecekler. Örgüt mensupları ise kendi ülkelerinde silahlı mücadele yoluyla değil ama doğrudan demokrasi yollarıyla hakkını hukukunu arayabileceği bir sürece odaklanabilecekler.

Politikacılarımız hangi partiden olurlarsa olsunlar terör, çatışma, ölüm, bölünme ve bölünmez bütünlük gibi kavramlara vurgu yapmak yerine demokrasi, barış, insan hakları ve ortak yarınları kurabilecek dinamiklere içinden geçtiğimiz barış sürecinin etkisiyle daha çok zaman ayırabilirler. Medyamız provokasyonlara, spekülasyonlara ve dehşet senaryoları yerine toplumsal hayat hikâyelerine, insanlarımızın gelecek beklentilerine ve Bu Ülke'nin tarihinin derinliklerinden gelen 'sesler'e kulak verebilirler.

İş adamlarımız barış atmosferinin verdiği pozitif hava içinde bölgeye yeni yatırımlar yapabilirler ve yatırımcılar bölge ekonomisinin ülkenin geri kalanına entegrasyonu için dev projeler geliştirebilirler. Bölgede oluşacak canlılık Türkiye'nin Güneydoğusu'nun Kuzey Irak / Irak Kürdistanı'ndaki iktisadi hinterlandı ile mecz olabildiğini de tetiklemeğe aday. Bu konuda hükümetin ve devletin gerekli desteğini almaları da her zamankinden daha mümkün.

Jeopolitikçilerimiz, stratejistlerimiz, analistlerimiz ve yazarlarımız Büyük İsrail, Büyük Kürdistan, Büyük Ortadoğu Projesi kadar vakitlerini 'çözüm ve Barış Süreci'nin vaat ettiği 'Büyük Türkiye'nin imkânlarına ve tehdit alanlarına ayırabilirler ve dikkatlerini ve rikkatlerini Türkiye'nin bölgesinde taşıdığı potansiyelleri uygulamaya geçirmesini sağlayabilecek yüksek vizyona ve tarihsel köklere sahip projelere celb edebilirler.

Ve tabii ki STK'larımız ülkeyi doğusundan batısına kuzeyinden güneyine karşı karşı dolaşabilir ve her kesimden insanımızın sorunlarını dinleyebilirler ve dahası Balkanlar-Ortadoğu-Kafkasya üçgeninde *Osmanlı çözülmesi* süreci boyunca oluşmuş travmaları yerlerinde teşhisini ve tespitini yapmak kadar çözüm önerileri ve reçeteler geliştirmek için de çalışmalar yapabilirler. Hasıl-ı kelim Bu Ülke'de herkesin içinde bulunduğu konumu icabı gerçekten ülkedeki ortak değerler kadar müşterek menfaatlerin de güçlendirilmesini sağlayabileceği bir zaman diliminden geçiyoruz.

Tüm bu ihtimaller içinden geçtiğimiz hassas sürecin sarkacının ne kadar hassas dengelerin skalasında salındığını da anlatıyor. Sürecin başından beri yaşadığımız kimi olumsuz hadiseleri -PKK kurucusu Sakine Cansız ve örgüt bağlantılı üç kadının Almanya'da öldürülmesi, İmralı tutanaklarının basına sızdırılması, vs.- yukarıda bir kısmından bahsettiğimiz toplumsal ve siyasi güçler arasında gerçek bir karşılıklı anlayış ve işbirliği oluştuğunda nasıl atlatılabileceğini de beraberce gözlemledik. Kuşkusuz bu reaksiyonlar ülkemiz ve bölge halkları için hayırlı işaretlerdir. Ancak tüm bu haller içinde bulunduğumuz ve "çözüm süreci" denen sürecin muhatap olduğu sorunun kendi bünyesinde taşıdığı unsurların çok boyutluluğunu unutmamıza sebep olmamalıdır.

Öcalan'ın Diyarbakır Nevruz'unda okunan mektubunda söylediği gibi gerçekten yeni bir Kürt-Türk işbirliği; Ortadoğu'da halklar arasında yeni bir ittifakı, Malazgirt-Çaldıran-Kurtuluş Savaşı hattı dahilinde oluşturabilecek potansiyele

STK'larımız ülkeyi doğusundan batısına kuzeyinden güneyine karşı karşılaşabilir ve her kesimden insanımızın sorunlarını dinleyebilirler ve dahası **Balkanlar-Ortadoğu-Kafkasya** üçgeninde **Osmanlı çözülmesi** süreci boyunca oluşmuş travmaları yerlerinde teşhisini ve tespitini yapmak kadar çözüm önerileri ve reçeteler geliştirmek için de çalışmalar yapabilirler.

sahiptir. Bu bakımdan Türkiye'nin "I. Demokratik Açılım" (Temmuz 2009 - Ekim 2011) sürecinde yaşanan sıkıntılar sebebiyle Oslo müzakere kayıtlarının sızdığı 2011 Eylül'ünden sonra Kuzey Irak'a dönük girdiği son kara harekâtı mezkûr zamanda yayınladığımız "Silahlar Sussun, İnsanlar Konuşsun!" deklarasyonunda ve daha sonra keza yayınlanan "Kara Harekâtı ve PKK" başlıklı makalemizde ifadesini bulan çok ciddi toplumsal, siyasi ve askeri riskleri barındıran bir siyaseti terk ederek "çözüm süreci" denilen II. Demokratik Açılımı başlatması fevkalade doğru ve faydalıdır. I. Demokratik Açılım sürecinin son zamanlarında Türkiye uyguladığı Suriye politikası ile bir yandan Rusya tarafından desteklenen İran'ın hamiliğini yaptığı bir *Şii hilaliyle* mücadele ederken aynı zamanda hemen hemen aynı güçlerin desteğini alan Türkiye-Irak-Suriye hattındaki PKK ve bağlantılı Kürt hareketleri ile mücadele etmeye çalışıyordu. O zaman ve daha sonraki yayınlarımızda işaret ettiğimiz gibi bu sürdürülmesi imkânsız ve Türkiye için muazzam tehditler barındıran bir stratejik dengeydi. Mezkûr zamanda *yayınlanmamış* bir makalemizden yapılacak alıntılar faydalı olabilir: "Yavuz Sultan Selim'in doğuda ortaya çıkan Şii Safevi tehlikesi ve özellikle Şah İsmail'in ailesi ve tarikatının Anadolu içlerinde sahip olduğu etkinin oluşturduğu tehdit algılaması içinde 1514'de Doğu seferine çıktı. Bu seferi tarihi yapan pek çok özellik olmasına karşın Türkiye'ye Kürt Sorunu'nun ve Alevi Meselesi'nin de miras kalması açısından da önemli sonuçları olmuştur. Yavuz tüm gücüne karşın stratejik derinlik konseptinin bilincinde *mutlak otorite* sağlama uğruna hem Osmanlı-Safevi sınırında yaşayan Kürtlerle hem de Alevilerle mücadele etmenin gereksizliğinin ve oluşturabileceği sakıncaların bilincindeydi. Bu bakımdan İdris-i Bitlisi'nin öncülüğünde otonomi karşılığında Kürdistan'ın ve Sünni Kürtlerin desteğini alarak Şii Türk Safevilerle mücadele etmeyi tercih etmiştir. Çaldıran Zaferi ve doğu seferinin başarıya ulaşmasının izlenen Kürt politikası ile rabtası tartışmasızdır."

Mevcut zamanda "(b)ir yandan Türkiye dış politikası Şii İran desteği altındaki Esad rejiminin yönettiği Suriye ile mücadele etmeyi diğer yandan ise Türkiye devletine karşı 30 yıldır silahlı mücadele yapan ve "demokratik özerklik" isteyen PKK örgütüne ve onun bir bakıma Suriye uzantısı olan PYD ve bağlı Kürt örgütlerine karşı mücadele etmeyi düşünmektedir. Üstelik bu ülke Yavuz Sultan Selim'in zamanında sahip olduğu güç ve araçlardan da karşılaştırılmayacak ölçüde yoksundur..." "Ayrıca bu politika Ortadoğu'da bir Sünni-Şii mücadelesinin II. Körfez Savaşı ile kendini gösterdiği bir atmosferde mezhepsel çatışmaları da tetikleyebilir. Dahası İran'ın Irak'taki Şii Maliki ve Esad rejimi üzerinden Lübnan'da Hizbullah'a ulaşan kendi hayat sahasının Esad rejiminin düşmesiyle kesilmemesini sağlamak için her şeyi yapmaya yöneleceği bir atmosferde Türkiye'nin bir yandan İran liderliğindeki Şii blokla diğer yandan da PKK etkisi altındaki Kürt hareketlerle mücadele etmesinin çok riskli olduğu ortadadır. Kuşkusuz zamanının en güçlü lideri olan Yavuz Sultan Selim'in girişmediği bir strateji ve mücadele modelini bugün benimsemek için ortada ciddi nedenlerin olması gerekir..." (Murat Sofuoğlu, "Recep Tayyip Erdoğan ve Yavuz Sultan Selim", 13 Ağustos 2012). Her bakımdan bu riskli politikayı terk ettiğimiz için kendimizi şanslı hissetmeliyiz. Ancak şansımızın yaver gidebilmesi için başta Arap Baharı kasırgalarının estiği Suriye ve Irak olmak üzere tüm Ortadoğu'yu hatta İslam dünyasının tesiri altına alabilecek bir mezhep mücadelesinin tarafı olmaktan da şiddetle imtina etmeyi şimdi başarmamız gerekiyor. Yoksa Allah muhafaza bir sorunu çözüyoruz derken bir başka sorunun fitilini ateşlemiş olabiliriz. Hakikatin hepimizi ve her şeyi kuşattığı ve kaçınılmaz olduğu bilinciyle... *Hakikat her şeyi kuşatır.*

SÜREÇ ANALİZ
"HAKİKAT HER ŞEYİ KUŞATIR"

SOSYAL ÜRETİM VE EĞİTİM ÇALIŞMALARI DERNEĞİ
ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
MURAT SOFUOĞLU

SORUMLU YAZIŞLARI MÜDÜRÜ: ALAATTİN AYHAN

EDİTÖRLER: BİLAL UYAR, HAKAN AYDIN, HÜSEYİN AKSU,
KAMURAN YAVUZ, MEHMET AĞACA, MEHMET YAVUZ,
SERDAR YEŞİLTAY, ŞAFİİ ÇELİK, ŞÜKRAN BEKLİM

TASARIM VE UYGULAMA: ŞEMALMEDYA (AYSEL KAZICI)
semalmedya@gmail.com

YÖNETİM YERİ: Sinanpaşa Mahallesi Şehit Asım Cad.
No: 2, Koç Han, Kat: 4 34353/Beşiktaş-İstanbul
Tel: 0212 259 20 45 Fax: 0212 259 20 45

YAYIN TÜRÜ YEREL YAYIN

ISSN 21-47-6945

BASKI VE ÇİLT: NETCOPY
İnönü Caddesi Beytülmalcı Sokak No:23/A
Gümüşsuyu, İstanbul
Tel: 0212 444 07 08
www.netcopycenter.com.tr

06

30

34

57

06

IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİ VE ENERJİ

Hasan Şahin

10

SEKÜLERLERE NE OLDU?

Serdar Yeşiltay - Mehmet Yavuz

18

MEC & SÜREÇ BARIŞIN DİLİ: “MARDİN SESLERİ” 27-28 NİSAN 2013

27

TÜRKİYE’NİN SAĞI SOLU

Murat Sofuoğlu

30

MISIR’DA DEVRİM ZAMANLARI: DEĞİŞEN SOSYAL ZEMİNİN NORMALLEŞMESİ

Clara Rivas Alonso

34

KÜRT-ARAP MÜCADELESİ ARENASINDA YEZİDİLER

Sofia Barbarani

38

ABDULLAH ÖCALAN ÜZERİNDEN MEDYA OKUMASI

Şafii Çelik

43

KONUŞMAK VE ANLAMAK: DİLİN BİLİMİ, PSİKOLOJİSİ VE ŞİİR SANATI

Yasemin Acar

46

KONSANTRASYONUN GÜCÜ

Maria Konnikova - Serdar Yeşiltay

50

TARİHİN SUDA BIRAKTIĞI KARA LEKE

Firdevs Yiğit

54

EVLENMEK SIKINTISI

Gülsünay Uysal

57

HANNAH ARENDT’İ ANLAMAK

Gülmelek Alev

61

ON ÜÇ MAYIS

Gülsüm Karayiğit

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ve Enerji

Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin kurumsallaşması 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra başlamış; siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki yapılanması Amerika'nın 2003 Irak İşgali ile daha da hızlanmıştır. IKBY, Aralık 2011'de ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra büyük ölçüde Bağdat'tan bağımsız geliştirdiği dış politikası ile petrol ve doğalgaz rezervleri ve bu rezervlerin bölgesel ve küresel dengelere etkisi nedeniyle enerji sektörünü dış politikasının temellerinden biri haline getirmiştir.

Irak Kürtleri tarihinde 1. Dünya Savaşı sonrası Şeyh Mahmut Berzenci'nin mücadelesinin ve Kadı Muhammed önderliğinde kısa süren İran'daki Mahabad Cumhuriyetinin önemli bir yeri vardır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise özellikle 1970'de Saddam ile Irak'ın kuzeyindeki bölgenin özerkliği için yaptığı anlaşma ile Molla Mustafa Barzani'nin etkisi öne çıkmaktadır. 1975 yılında KYB'nin KDP'den

aynılaşmasından sonra Iraklı Kürtler arasındaki siyasi denge uzun süre iki kutuplu olmuştur. İkili yapı uzun süre bölgede temel çatışma dinamiği olurken, 2003 sonrasında ise ikili yapı istikrarın temeli haline gelmiştir. 2006 yılında KDP ve KYB arasında imzalandığı iddia edilen ve iki partinin, aynı bakanlıklarını birleştirmesi, seçimlere ortak girmesi ve ortaklıklarını sadece Kuzey Irak'ta değil aynı zamanda Bağdat'ta da sürdürmeyi içerdiği ileri sürülen "stratejik anlaşma" ile iki parti arasında stratejik işbirliğinin koşulları belirlenmiştir.

Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin kurumsallaşması 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra başlamış; siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki yapılanması Amerika'nın 2003 Irak İşgali ile daha da hızlanmıştır. IKBY, Aralık 2011'de ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra büyük ölçüde Bağdat'tan bağımsız geliştirdiği dış politikası ile petrol ve doğalgaz rezervleri ve bu rezervlerin bölgesel ve küresel dengelere etkisi nedeniyle enerji sektörünü dış politikasının temellerinden biri haline getirmiştir.

ENERJİ VE DIŞ POLİTİKA

Jeopolitik olarak İran, Irak ve Türkiye arasında kalan ve denize kıyısı olmayan IKBY bölge dış güçleri hem kendi arasında dengelemek hem de bölge ülkelerini dengelemek için kullanmaktadır. Enerji alanında Amerikan menşeli Exxon Mobil ve Rus Gazprom gibi dev şirketlerle bölgede çalışmalar yürüten IKBY'nin, Bağdat'ın kendisinden bağımsız

enerji anlaşmalarına izin vermeyişini uluslararası güçleri kullanarak etkisiz hale getirmek istediği ortadadır. Ayrıca enerjiden kazanacağı gelire Bağdat'tan ekonomik bağımsızlığına kavuşmak isteyen IKBY, Amerika ve Batı ile ilişkileri İran'a nazaran çok iyi olan Türkiye'yi hedefine ulaşmasını kolaylaştırıcı bir güç olarak görmektedir.

IKBY petrol şirketleri ile yaptığı anlaşmalarda kontratçı şirkete hissesi oranında petrol üzerinde mülkiyet hakkı veren üretim paylaşım anlaşmaları yaparken, Bağdat servis anlaşmaları yapmaktadır. Ayrıca Bağdat varil başına %60 kâr alırken, IKBY bu rakamı varil başına %40'lara indirmiştir. IKBY'nin yatırımcı şirketlere geniş imkânlar sağlayan anlaşmalarının ardında küresel ekonomiye yön veren dev enerji şirketlerinin varlığının bölgede istikrar ve güven oluşturması ve KBY'deki petrolün Irak'ın diğer bölgelerine nazaran daha derinlerde olması ve kısıtlı ihracat yollarına sahip olması vardır.

143 milyar varil ispatlanmış petrol rezervi ve 3.158 milyar m³ gaz rezerviyle önemli bir kaynak ülke konumundaki Irak'ın petrollerinin %75'i Irak'ın güney bölgesinde, %25'i Irak'ın kuzey ve orta bölgesinde yoğunlaşmıştır. IKBY ve Irak Merkezi Hükümeti arasında tartışmalı bölge olarak kabul edilen Kerkük'ün petrol rezerv miktarı ise Irak'ın %14'ü oranındadır. 45 milyar varil petrol ve 3-6 trilyon metreküp do-

ğalgaz rezervi olan IKBY'nin günlük 250 varillik petrol ve gaz ihracı, önümüzdeki yıl günlük 400 varil, 2015'in sonlarında 1 milyon varil, 2019'da ise 2 milyon varil petrol olarak belirtilmiştir.

IKBY İngiliz, Amerikan, Kanadalı, Fransız, Hint, Moldova, Macar, Çin, Rus, G.Kore, Avusturya, Avusturalya, Norveç ve Türkiye gibi ülkelerle enerji alanında çalışmalar yürütmektedir. IKBY Başbakanı Neçirvan Barzani, yaklaşık 22 farklı ülkeden 50 yabancı şirketin IKBY'de enerji sektöründe 15 milyar ABD Doları değerinde yatırım yapmayı taahhüt ettiğini belirtmiştir.

IKBY, ABD güçlerinin Irak'tan çekilmesine yaklaşık 1 ay kala Exxon şirketi ile Al Qush, Baeshiqa, Pirmam, Betwata, Qara-Hanjeer ve Arbat'ı içeren 6 petrol sahası için uluslararası bir anlaşma imzalamıştır. Akabinde IKBY Türk Firmalarıyla ciddi üretim paylaşımı anlaşması yapmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Genel Enerji, Ber Bahr sahasında %40, Dohuk sahasında %40, Miran sahasında %18.75 hisseye sahiptir. Petoil, Bina Bawi sahasında %23, Pulkhana sahasında %20, Shakal sahasında %9, Chia Surkh sahasında %20 hisseye sahiptir. Doğan Holding'in Khalakan sahasında hissesi %80'dir. Petroquest (Çalık Enerji)'nin Sulvani sahasında hissesi %80 ve Central Dohuk sahasında ise %30'tur.

Enerji alanındaki uzmanlara göre, IKBY'nin petrol ve doğal gazını Türkiye üzerinden dünyaya taşıma planları kapsamında yeni bir boru hattı ya da Kerkük-Yumurtalık arasındaki boru hattının Irak tarafındaki kısmının onarılarak buradan taşınması yer almaktadır. Almanya'da çeşitli ziyaretler yapan Neçirvan Barzani, bölgenin yeni gerçeklerini kavramada en hızlı davrananın Türkiye olduğunu, IKBY'nin de Türkiye için çok önemli bir partner olabileceğini kanıtladığını ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesinin ihracatçılar ve yatırımcılar için yeni fırsatlar yaratacağını söylemiştir. Geçtiğimiz haftalarda ABD'ye ziyaret gerçekleştiren IKBY Doğal Kaynaklar Bakanı Aştı Hawrami bölgelerindeki petrolün uluslararası pazarlara ulaştırılması konusunda Türkiye'den daha elverişli güzergâh bulunmadığını kaydederek, yeni bir boru hattının inşasının uzun zaman almayacağını belirtmiştir. İran'a yakınlığı ile bilinen KYB'nin Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Berham Salih ise "Boru hattı olumlu bir gelişmedir. Fikir, bunun Irak'ın petrol alt yapısına entegre edilmesidir." şeklinde beyanatta bulunmuştur.

IKBY petrolünün Türkiye üzerinden dünyaya ihracı konusunda Bölgesel Yönetim içerisinde, Irak'ın genelinde, bölgede ve dünyada farklı motivasyonla hareket eden aktörler bulunmaktadır. Şüphesiz bunlardan en önemlisi ABD'nin konuya yaklaşımıdır. Kürtlerin Bağdat yönetimindeki muhalefeti Şii etkisinin kınlanması için önemli gören ve IKBY'nin bağımsızlığı ihtimalinde Irak'ın ikinci bir İran olmasını istemeyen ve bu duruma sıcak bakmayan Körfez ülkelerinin Şii tehdit algısını dikkate alan ABD, Bağdat ile anlaşılmadan herhangi bir enerji anlaşmasının yapılmasını doğru bulmamaktadır. Kimi çevreler ABD'nin enerji alanında dev yatırımlar gerçekleştiren enerji lobisi ve Ortadoğu'ya yoğun silah satışları yapan silah lobisi arasında kaldığını iddia etse de ABD'nin Şii dünyasına nüfuz etmek için kullanabileceği en uygun ve kolay yolun İran'a

nazarın Merkezi Irak olduğu aşikârdır. Bölgedeki nihai çıkarları doğrultusunda IKBY ile ilişkilerini araç olarak kullanan ABD'nin, ABD ile ilişkilerini hayati gören Iraklı Kürtler ile aynı fikirde olmaması şaşırtıcı değildir. Bölgesel Yönetimde üretim ihaleleri kazanan Amerikan Chevron ve Exxon Mobil şirketlerine ek olarak Rus Gazprom, Fransız Total ve Türk ortaklı Genel Enerji şirketlerinin varlığı IKBY'nin ABD ile olan ilişkisini ne derece etkileyeceği ise merak konusudur.

IRAK ANAYASASI VE ENERJİ

IKBY ve Bağdat, petrol ve gaz kaynaklarına ilişkin Irak Anayasa'sındaki ilgili maddeleri farklı yorumladıklarından enerji kaynaklarının mülkiyeti, ihracı, yetki sınırları, gelirleri ve denetimi gibi bir dizi konuda anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Bağdat, Bölgesel Yönetim ile enerji anlaşması yapan şirketleri kara listeye alarak Irak'ın bütünlüğünü sağlamaya çalıştığını ifade ederken, IKBY'nin Dış İlişkiler Sorumlusu Falah Mustafa Bakır ise Irak anayasasına göre ülkedeki eski ve mevcut kaynakların kullanımının Bağdat ile ortaklaşa; yeni petrol yataklarını idarenin ise sadece bölgesel yönetime ait olduğunu söylemiştir.

Mevcut anlaşmazlığın sürdürülmesinde karımıza çıkan ve tarafların hak iddialarına dayanak olarak gösterdiği Federal Irak Anayasası'na baktığımızda çözümsüzlüğün sebepleri belirli ölçülerde görülmektedir. IKBY'nin Bağdat'tan izinsiz petrol anlaşması yapamayacağını savunan Merkezi Irak Hükümetinin savunduğu maddeler ile IKBY'nin Anayasaya uygun anlaşmalar yaptığını desteklemek için işaret ettiği Irak Anayasası maddelerini incelemek gerekmektedir.

Madde 111: "Irak'ta bulunan petrol ve doğal gaz, çeşitli bölge ve vilayetlerde yaşayan bütün Irak halkının malıdır."

ALMANYA'DA ÇEŞİTLİ ZİYARETLER YAPAN Neçirvan Barzani, bölgenin yeni gerçeklerini kavramada en hızlı davrananın Türkiye olduğunu, IKBY'nin de Türkiye için çok önemli bir partner olabileceğini kanıtladığını ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesinin ihracatçılar ve yatırımcılar için yeni fırsatlar yaratacağını söylemiştir.

Madde 121, 1. fıkrası: “Bu anayasada federal otorite görev alanı içerisine dâhil edilen konular dışında, Bölgesel otoriteler anayasaya uygun olarak yasama, yürütme ve yargı erklerini kullanma hakkına sahiptirler.”

Madde 111’e göre Bağdat, IKBY’deki enerji rezervleri dahil tüm Irak’takileri Irak halkının sayarak karar sahibi otoritenin kendisi olduğunu ve madde 121/1’e göre ise Bölgesel Hükümetin, Federal otoritenin (Bağdat Yönetimi) görev alanı dışındaki konularda yasama, yürütme ve yargı erklerini kullanma hakkına sahip olduğunu söyleyerek IKBY’nin kendi çıkardığı petrol ve gaz yasalarını geçersiz saydığına dayanak göstermektedir.

Madde 112, 1. fıkrası: *Federal Hükümet, mevcut yataklardan çıkarılan petrol ve doğal gaz yönetimini Bölge Hükümetleri ve vilayetlerle birlikte yapar. Elde edilen gelir, ülkenin tamamında nüfus dağılımına göre adaletli bir şekilde dağıtılır. Eski rejim tarafından haksız bir şekilde mahrum bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, tüm bölgelerin de dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde belirli bir süre için ilave pay verilir. Bu husus yasayla düzenlenir.*

Madde 112, 2. fıkrası: *Federal Hükümet ile petrol ve gaz üreten Bölge ve Vilayet Hükümetleri bir araya gelerek, Irak milletine en fazla menfaati sağlayacak şekilde ve mevcut en ileri pazarlama ve yatırım ilkelerini ve teknolojisini kullanarak petrol ve doğal gaz yataklarını geliştirmek için gerekli strateji ve siyaseti tayin ederler.*

IKBY ise 112. maddeyi referans göstererek Bağdat’ın “mevcut” petrol ve gaz rezervlerine ilişkin anlaşmaları kendisi ile birlikte yapması gerektiğini, anayasada “yeni kaynaklar”a ilişkin bir madde olmadığı için mevcut kaynaklar dışında yeni keşfedilen rezervlerin satışını kendisi yapabileceğini iddia etmektedir. Ayrıca yine bu maddeden hareketle IKBY, Saddam döneminde yapılan satışlardan elde edilen gelirler ve zarara uğrayan bölgelere verilecek payla birlikte Bağdat’tan enerji satışına ilişkin daha fazla pay istemektedir.

IKBY ve Bağdat arasındaki petrol anlaşmazlığının düğümlendiği bir nokta da Anayasa’nın 140. maddesine göre, Kerkük ve diğer anlaşmazlık bölgele-

KÜRTLERİN BAĞDAT YÖNETİMİNDEKİ MUHALEFETİNİ Şii etkisinin kırılması için önemli gören ve IKBY’nin bağımsızlığı ihtimalinde Irak’ın ikinci bir İran olmasını istemeyen ve bu duruma sıcak bakmayan Körfez ülkelerinin Şii tehdit algısını dikkate alan ABD, Bağdat ile anlaşılmadan herhangi bir enerji anlaşmasının yapılmasını doğru bulmamaktadır

BAĞDAT, BÖLGESEL YÖNETİM ile enerji anlaşması yapan şirketleri kara listeye alarak Irak’ın bütünlüğünü sağlamaya çalıştığını ifade ederken, IKBY’nin Dış İlişkiler Sorumlusu Falah Mustafa Bakır ise Irak anayasasına göre ülkedeki eski ve mevcut kaynakların kullanımının Bağdat ile ortaklaşa; yeni petrol yataklarını idarenin ise sadece bölgesel yönetime ait olduğunu söylemiştir.

rinde normalleşme, nüfus sayımı ve en geç 31 Aralık 2007’de tamamlanması gereken referandumdur. Bu üç adım gerçekleştirilmediği için anayasanın 111. Maddesinde geçtiği gibi halka eşit oranda dağıtım konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Irak petrolünün %14’üne sahip Kerkük’ün iradesinin kimde olacağı kesin olarak belirlenmeden petrol sorunlarının çözümü kavuşması da zor görünmektedir.

SERDAR YEŞİLTAY - MEHMET YAVUZ

m_yaavuz@hotmail.com

serdariesiltay@gmail.com

Sekülerlere ne oldu?

Türkiye de dâhil olmak üzere, Ortadoğu'daki siyasi rejimlerin başarısızlığının arkasındaki en önemli sebeplerden birincisi meşruiyetlerini tarihlerinden, âlem tasavvurlarından almamış olmalarıdır. Son iki yüz yıllık bizim batılılaşma tarihimiz, daha doğrusu batının dışında kalan dünyanın tarihi, batının yazdığı tarihi mecra içerisinde akmakla mecbur kaldığı bir tarihtir. Kendisinin yazdığı bir tarih değil. Dolayısıyla batının yazdığı bu tarih içerisinde ortaya çıkan siyasal rejimler, toplumun iç dinamikleri sonucunda ortaya çıkmadıkları için, toplumu modernizasyon politikalarına tabi tuttukları için meşruiyet krizine düşüyorlar.

1. SORU: Yaklaşık 200 yıldır Ortadoğu'da iktidara gelen siyasilerin meşruiyetini sağlayamamasının nedeni nedir?

Yücel Taşkın: Aslında çoğu onların epeyce İslami renkli rejimlerdi. Türkiye'den bakmak bazen görüş alanımızı daraltabiliyor. Mübarek'in ordusu Mücahit diye bir İslami dergi çıkartıyordu. Değişik dozda bir islamilik vardı. Tabii ki samimi miydi tutarlı mıydı tartışılır ama Türkiye gibi seküler gelenek o kadar oturmuş değil. Tunus'ta biraz farklı olabilir durum. Bence bu rejimlerin milliyetçilikten ve sosyalizmden aldığı ideolojik bir inandırıcılık vardı nasırcılık mesela. Bazı vaatleri vardı. Bütün bunların bir şekilde özellikle 80'lerin ikinci yarısındaki dünya sisteminin neoliberal dönüşümleriyle beraber buna ayak uydurma tercihlerinde bulunmaları bu ideolojik inandırıcılıklarını yok etti. Özellikle Sovyetler birliğinin sona ermesiyle beraber ideolojik olarak inandırıcı değiller, neoliberal reformlarla toplumun belli kesimini yoksullaştırıyorlar. Orta sınıfı eritiyorlar. Örneğin Mısır'da orta sınıf bir doktorun 70'lerdeki bir standardı yakalaması mümkün değil. Dolayısıyla daha çok bu rejimlerin ideolojik inandırıcılığının kalmaması ve giderek yolsuzluğa batmaları bir de insan onuruna uygun olmayan ceberrut yöntemler kullanmalarıyla alakalı pekala

Yücel Taşkın

hala İslami iddiası olan kısmen de olsa rejimlere karşı insanlar ayaklanabiliyor.

Ali Bulaç: Bence, Türkiye de dâhil olmak üzere, Ortadoğu'daki siyasi rejimlerin başarısızlığının arkasındaki en önemli sebeplerden birincisi meşruiyetlerini tarihlerinden, âlem tasavvurlarından almamış olmalarıdır. Son iki yüz yıllık bizim batılılaşma tarihimiz, daha doğrusu batının dışında kalan dünyanın tarihi, batının yazdığı tarihi mecra içerisinde akmakla mecbur kaldığı bir tarihtir. Kendisinin yazdığı bir tarih değil. Dolayısıyla batının yazdığı bu tarih içerisinde ortaya çıkan siyasal rejimler, toplumun iç dinamikleri sonucunda ortaya çıkmadıkları için, toplumu modernizasyon politikalarına tabi tuttukları için meşruiyet krizine düşüyorlar.

İkincisi, bu rejimlerin sürdürmeye çalıştığı, sosyopolitik ideolojilerin, siyasetlerin toplumsal karşılığı yoktur. Yani mesela diyelim ki, demokratik bir ülkede siyaseti merkez sağ ve merkez sol partileri yaparlar. Merkez sağ partiler, sermayeyi önceleyen partilerdir. Büyük toprak sahiplerinin, büyük sermaye sahiplerinin partileridir. Sol partiler de daha çok işçi sınıfının partileri olarak ortaya çıkarlar. Fakat Türkiye'de dâhil olmak üzere Ortadoğu toplumlarına baktığımız zaman merkez sağ ve merkez sol partilerine karşılık olabilecek bir toplumsal yapı yok.

Ali Bulaç

Yolsuzluklara gelince, sorun sadece yolsuzluklar değil. Sorun, takip edilen kalkınma programlarının ve modernleşme politikalarının eşitsizliği kendi doğasında öngörmesidir. Bu kalkınma programlarının bizatihi kendisinde eşitsizlik vardır, adaletsizlik vardır.

Ve bugün, bütün Arap dünyasında, ki benim şahsi kanaatime göre, Arap dünyasındaki bu patlamaların asıl tetikleyen 3 önemli unsur; milliyetçi ve sağ-sol veya sosyalist ideolojileri ayakta tutan baskıcı rejimlere karşı bir isyan, bu adaletsiz gelir bölüşümüne ve eşitsizliğe karşı bir tepki ve İsrail üzerinden de incinmiş Arap gururunun, Müslüman gururunun ayağa kalkmasıdır. Ben buna Arap baharı demem, Arap baharı da denmez zaten. Çünkü bu Amerikan merkezli batı dünyasının bir tanımlamasıdır.

2. SORU: Türkiye ılımlı İslamcı hareketlerinde Ortadoğu için bir model ülke mi?

Y.T: Türkiye'nin model olmaktan ziyade şöyle bakmayı öneriyorum. Türkiye'nin bazı avantajları olabilir kendi tarihselliğinden getirdiği ama Türkiye aslında bütün Ortadoğu ile aynı belirsiz, henüz daha netleşmemiş süreci birlikte yaşıyor. Bizde de İslam-demokrasi-siyaset ilişkisi nasıl olacağı belli değil. Bizde seküler olacağına tam olarak onun ne olacağı konusunda büyük bir

AK PARTİ'Yİ, FAS, ÜRDÜN ve başka ülkelerde de örnek alan partiler çıktı. Fakat mesela, Fas'taki durum biraz farklı. Kral kendini muhafaza ederek, yerini muhafaza ederek, reform yapmak suretiyle, yani sınırlı alanlarda reformlar yapmak suretiyle bu tehlikeyi atlattı.

MISIR'DA MÜSLÜMAN KARDEŞLERİN ve Mursi'nin şu anda içinden geçmekte olduğu bu krizi nasıl yöneteceği. Yani Mısır, Türkiye ve İran bölgenin siyasetini, geleceğini tayin edecek olan üç önemli aktör olarak karşımıza çıkıyor.

uzlaşma yok orda da yok. Bizde azınlık meselesi ve bunun anayasada nasıl bir yere kavuşacağı sorunsu bütün Ortadoğu coğrafyasında aynı şey var. Potansiyel olarak realize olmasa bile bizde de mezhep çatışması riski var. Ortadoğu şu anda onun içine düşmüş durumda maalesef en kötü, en negatif şeylerden bir tanesi bu. Kimsenin umursamadığı yada yeterince ilgi görmeyen şey ciddi bir mezhep savaşı başlıyor ve o fitil ateşlendikten sonra diyelim ki batının belli konularda müdahalesine bile gerek kalmayacak bir predigment yani geriye düşme kendi kanında kardeşini boğma gibi bir şeye bile gidilebilir. Şunu söylemeye çalışıyorum temelde birkaç tane gerilim şeyi var seküler modernistlerle dindarla nasıl bir hukuk oluşturacaklar Türkiye de halen devam eden bir süreçtir çözülmemiştir.

A.B: Ak Parti'yi, Fas, Ürdün ve başka ülkelerde de örnek alan partiler çıktı. Fakat mesela, Fas'taki durum biraz farklı. Kral kendini muhafaza ederek, yerini muhafaza ederek, reform yapmak suretiyle, yani sınırlı alanlarda reformlar yapmak suretiyle bu tehlikeyi atlattı. Ve orada Adalet ve Kalkınma Partisi ile ulaşarak bu reform sürecini atlattı. Başarılı olduğunu da söyleyebiliriz. Fakat bu önümüzdeki dönemde bölgenin kaderini ve siyasetini tayin edecek olan şey; Türkiye'de Ak Parti, İran'da bu önümüzdeki seçimde ve tabii ki Mısır'da Müslüman Kardeşlerin ve Mursi'nin şu anda içinden geçmekte olduğu bu krizi nasıl yöneteceği. Yani Mısır, Türkiye ve

İran bölgenin siyasetini, geleceğini tayin edecek olan üç önemli aktör olarak karşımıza çıkıyor.

En başından beri net bir şekilde Türkiye'nin Ortadoğu'ya model olamayacağını söylüyorum. Sebebine gelince, bir defa uluslararası ve bölgesel siyasetlerden dolayı Türkiye bağımsız bir politika takip edemiyor. Çünkü NATO üyesi bir ülke, AB üyelik sürecini takip ediyor, AB'ye üye olmak istiyor, ABD ile de model ortaklığı olan, stratejik iş birliği antlaşması olan bir ülke. Bu şu demektir; Batı dünyası ile İslam dünyası arasında çatışma vardır ve giderilmesi çok zor çatışma noktaları vardır.

Türkiye'nin model olamayacağını sebeplerinden birisi, her çatışma anında, her kriz anında Batı dünyasıyla İslam dünyası karşı karşıya geldiğinde Türkiye Batı'nın yanında yer almak zorunda kalıyor. Model olamayacağını ikinci önemli sebebi, Türkiye'nin laikliğidir. Türkiye'nin laikliği, toplumsal hayatı da sekülerleştiriyor. Üçüncü önemli bir sebep; Ortadoğu'da en önemli problem olan ekonomide eşitsizlik ve adaletsizliktir, gelir adaletsizliğidir.

3. SORU: İstiklal savaşlarında çok güçlü bir İslam vurgusu yapıldı. Ancak bağımsızlık kazanıldıktan sonra İslamcılar baskı altına aldılar. Bunun sebepleri nelerdir?

Y.T: Şimdi İslamcıların seçimlerden zafer kazanmaları çok doğal hatta bölgede bence demok-

ratikleşmeyi geciktiren her lider laik diktatör ne olursa olsun aslında İslamcılığın çok fazla soyutlama üzerinden siyaset yapmasının önünü açmış oldu. Şöyle basit bir şey söyleyebiliriz mesela diyelim ki İslamcı muhalifler var bunların hiç siyaset yapma tecrübesi yok yerel yönetim tecrübesi yok tabii ki çok soyut meselelerde popülizm ve kültür meseleleri üzerinden çok güç kazanır. Mesela seleflerin hiç tecrübesi yok selefler hemen şeriat uygulansın diyorlar Müslüman kardeşler biraz daha dikkatli olalım diyorlar ama mesela bir noktada toplumun somut sorunlarına hani hizmet siyaseti anlamında AKP'nin çok öne çıkardığı, böyle refleksi yok Müslüman kardeşler biraz bu konuda bir şeyler hissediyor bir şeyler yapmalıyım gibi. Şunu söylemeye çalışıyorum insanların siyasi tecrübelerinin olmaması da önceki otoriter rejimlerinin bir bakiyesi olabiliyor. Dolayısıyla orda asıl mesele şu olacak bence, iki tane İslamcılık çok kaba anlamıyla ben genelliyorum yoksa İslam'ın ne kadar çoğul olduğunu biliyorum, İslam denilen şeyin içine ne kadar farklılığın sığıdığını biliyorum da. Bir AKP'ye az çok benzeyen muhafazakâr popülist partiler diyorum bunlar bir kere dünya sistemiyle kavga etmek istemiyorlar güçlülere şöyle böyle rıza göstermek gibi realist bir duruşları var. İkincisi bunlar devlet eliyle, imkânlarıyla zenginleştirecekleri bir işveren kümeleri var bunların arkasında yani devleti ele geçirip büyümek isteyen işverenler en aktif ve belirleyici unsur. Bunların arkasında ki küçük olsa bile büyük ya da küçük olması fark etmez devlet gücüyle serpileceklerini öğrenmişler önceki tecrübelerinden birisi mübarekten onu öğrenmiş öbürü Kemalistlerden öğrenmiş gibi. Bu İslamcılık benim muhafazakâr popülizm dediğim İslamcılık hiç iktisadi popülizm yapmıyor eskiden moda idi ya.

A.B: Sorarsan bir Türk insanına; niçin yaşarsın? Vatanım için, namusum için yaşarım der. Bununla savaş sırasında motive edersin. Fakat sonra Batı dünyası kendisi gibi düşünenleri kendi aydınlarını, kendi okullarında eğittiği aydınları başa getirir. Ve bütün dünyada da bu böyle olmuştur. Onun için İmam Humeyni, şöyle benzetiyordu, diyordu ki, çekirgeler bir tarladan çekildiği aman,

En başından beri net bir şekilde Türkiye'nin Ortadoğu'ya model olamayacağını söylüyorum. Sebebine gelince, bir defa uluslararası ve bölgesel siyasetlerden dolayı Türkiye bağımsız bir politika takip edemiyor. Çünkü NATO üyesi bir ülke, AB üyelik sürecini takip ediyor, AB'ye üye olmak istiyor, ABD ile de model ortaklığı olan, stratejik iş birliği antlaşması olan bir ülke. Bu şu demektir; Batı dünyası ile İslam dünyası arasında çatışma vardır ve giderilmesi çok zor çatışma noktaları vardır.

geriye yumurtalarını bırakırlar. Batı sömürgeleri terk edip gidince geride aydınları bıraktı. Bu, batı eğitiminden geçmiş asker, sivil bürokrat, aydın, eczacı, avukat, mühendis, bunlar toplumu elinde tutuyor. Ondand sonrada toplumun değerleriyle çatışmaya başlıyorlar ve kavga başlıyor. Bu İslam ile batının değerleri arasındaki bir kavgadır. Bu böyle sürüp gidiyor. Ancak şu anda Ortadoğu'daki bu patlamalar bu işin sonuna geldiğimizi gösterir. Yani yeni rejimler, yeni siyasi perspektifler ortaya çıkıyor. Şu anda Batı, Arap Baharı adı altında tekrar liberalleri bu sefer başa getirmek istiyor. Tıpkı geçmişte batının 1950'den ve 60'tan sonra, sömürgecilikten sonra, milliyetçileri başa getirdiği gibi şimdi de liberalleri başa getirmeye çalışıyor. Ama bunun mümkün olmadığını düşünüyorum. Çünkü patlama aşağıdan geliyor. Bir dip dalga geliyor yani. Bu dip dalga, yepyeni bir politik kültürü,

politik felsefeyi öngörüyor. Aydınlanmanın politik kültürü bunu algılayamıyor.

4. SORU: İslamcı hareketlerin bastırılmasında ve yükselişinde Batı dünyasının nasıl roller oynadı?

Y.T: Ben anlaşma görmüyorum da demin muhafazakâr popülizm dedim bunlar mesela önemli teorisyenleri veya akli az çok işleyen ideolog tarzı insanların söyleşeler de söyleşeler de ciddi bir Amerikan hayranlığı var. Mesela Türkiye’de Amerika’yı övmek o kadar meşhur değildir merkez sağ da veya sağ da ama Mısır’da bu bir tabudur. Ama yine alttan alta biliyoruz ciddi hayranlık duyuyor. Gülen Cemaati de Türkiye örneğini oluşturuyor. Mesela Mursi Amerika’da eğitim gören bir mühendis. Mühendislerin Amerika kavramsallaştırması algısı çok bir neden benim muhafazakâr popülist dediğim birçok insanda böyle bir şey var. Şu Amerikalılara bak ya dinlerini de önemsiyorlar hem askeri hem ekonomik açıdan zirveler gibi kafalarında öyle bir şey var. Bunlar ne kadar anti batı dursalar bile son tahlilde baya batıya sempati duyuyorlar. Bir de şunu kavradıklarını düşünüyorum dünya sistemi içinde beğenmesek te bunların bir üstünlüğü var biz bunlarla çatışmak yerine onlarla nispi özerklik yakalamaya çalışalım. Bu AKP’nin de projesi. Yani çatışmadan kendimize özerk alan açalım gibi. AKP dış politikası temel dinamiği buydu. 2009’a kadar bunu biraz daha zorladılar ondan sonra birden bire gardları düştü. Bir bu var birde selefilik yalnız batı karşıtlığıyla batıdaki İslam karşıtlarını güçlendirebilecek bir acemiliğe ve toyluğa sahip. Ama çok ara renklerde var mesela şimdi benim melezleşme dediğim batıdaki demokratik tecrübeden bir şeyler alıp oralarda İslami kimliklerini yenileyen dinamik bir sürü unsur var. Bunların Ortadoğu’daki yansımaları da var. Bunlar böyle daha kültürel alanda İslami kimliklerini zenginleştirmeye ve çeşitlendirmeye çalışıyorlar. Bunlar hem selefler hem de daha pragmatist ve daha siyasal çıkar eksenli bakanların dışında bir çizgi olabilir. Daha orta bir yerde var. Mesela sufi geleneği büyük bir

canlanma yaşıyor bütün dünyada. Bazıları bunu yine Amerika’ya CIA bağlıyorlar ama şöyle bir şey var. Sufilik bütün dünyayı ev olarak belirlemene imkan tanıyan bakiyeye sahip. Sufilikte biz ve ötekiler gibi bıçak gibi ayrışmadan ziyade veya ötekini sevmiyorsun ama idareten ona uyum sağlıyorsun ya ondan ziyade herkesin aslında yer bulabileceği kültürel bagajları var. Tarihlerinde bunu deneyimlemişler. Başka türlü bir ifadeyle küresel tecrübesi olan bir şeydir sufilik. Endonezya’dan kalkar Çin’e kadar oradan Fas’a kadar network kurabilmişler. Küreselleşme onlara çok yaradı. Şimdi ihmal edilen Türkiye’de dünyada din bilimcilerin çok çalıştığı sufiliğin muazzam bir canlanması var. Mesela Hindistan Müslümanlığı oradaki demokratik yapıya çok uyumlu. Endonezya’dakiler gayet iyi getiriyorlar. Orda sufilikle de alakalı olduğu söyleniyor. Bir de batıdaki İslam sufilikle etkileşim halinde olduğu sürece küreselleşme koşullarına daha da intibak sağlıyor. Şimdi muhafazakâr popülistler ve köktenci popülistler siyaseten çok güçlü olabilirler ama kültürel alanda da böyle bir canlanma var. Bunun nereye gideceği de bence dünyanın, batının İslam algısında değişikliğe yol açabilir. Hani sadece iki tane uç yok bir de üçüncüsü sufilikle alakalı hareketler bunlar özellikle transnational İslam diyorlar ya ulus aşırı İslam networklerinde böyle bir canlanma var. Mesela gülen cemaatini burada nereye yerleştireceklerini bilemiyorlar. Bu canlanmadan o da istifade ediyor fakat tam olarak buraya da oturtamıyorlar çünkü çokta milliyetçi bir hareket bir yanıla dinsel milliyetçilik tarafına daha iyi oturuyor. Ama canlanabilme dinamiklerinin bir kısmı benim dediklerimle alakalı yani şu küresel dünya onun gibi hareketlerinde önünü açıyor aslında bir yandan. Hani bazıları Amerika gülen cemaatinin önünü açtı diyorlar ya birazda sosyolojik dinamiklere bakamıyoruz biz Türkiye’de zaten küreselleşme onun önünü açıyor. Onu söylemeye çalışıyorum.

A.B: Şimdi 11 Eylül ikiz kulelerinin vurulmasından sonra, şöyle bir doktrin gelişti; İslam dünyası sisteme entegre olmayan bir bölgedir. Ve buraya yaratıcı kaos doktrini uygulamak gerekir. Yani dağıtmak gerek. Dağıtarak her şey altüst olsun

sonra bir düzen içerisine girilecek denildi. Fakat bu düzenin kurulabilmesi, doğrudan batıya meydan okuyan hareketlerin de tasfiye edilmesi demek. Eğer Bush doktrinini takip edip üzerine gidersen, bunlar daha da şiddetlenir. O zaman ılımlı bir Müslüman çıkarmak lazım.

İlmlü Müslüman demek, küresel sitemle uyum içinde olan, dini yeniden yoruma tabi tutan, Kuran'ı tarihselci açıdan okuyan, İslam'ın siyasi yönünü geriye çeken, hatta bundan hiç söz etmeyen, iktisat politikalarında liberal kapitalizmi esas alan bir Müslümanlık. Yani cihatsız, şeriat-sız, dirençsiz, uyumu esas alan bir Müslümanlık. Bu Müslümanlık, tüketim kültürüne dayalıdır, gösterişe dayalıdır.

Selefi hareket ise, ciddi bir harekettir. Onun üzerinde uzun uzadıya durmak lazım. Yani Ahmet bin Hanbel ve İbni Tevmiye'nin klasik dönemde temsil ettiği Selefilik ile 20. Yüzyılın başlarında Muhammet Abduh'un, Reşit Rıza'nın, Efgani'nin, Mehmet Akif'in temsil ettiği selefilik ve bugünkü selefilik arasında fark var. Bugünkü Selefilik literal bir Selefiliktir. Necd bölgesinden çıkar. Daha çok Vehhabi, Muhammet Abdulvahhab'ın mirasını esas alır. Lafza bakarak hüküm verir ve ABD'nin, Batının İslam dünyasını işgal ettiğini düşünür. İşgal ordusunun son askeri İslam dünyasını terk edinceye kadar bunlara karşı savaşı. Temel doktrini bu. Ve bunun içinde şiddet ve gerektiğinde terörü de kullanabilmiştir. İşte intihar eylemi ve yahut da kalabalıkların olduğu yerde bombaların patlatılması vs. gibi olayları da cevaz bulmuştur. Bu küresel bir harekettir. Fakat merkezi neresi, lideri kim, kendi aralarında nasıl ilişki kuruyorlar, belli değil. Bu bir ret hareketi, bir mücadele hareketidir. Askeri boyutu bu.

5. SORU: Laiklik denilince akla gelen Kemalist ideoloji, Arap milliyetçiliği ve Baaslılık ise tükenme noktasına geldiği konuşuluyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

Y.T: Ben laikliğin tükenme noktasına geldiğine inanmıyorum. Şimdi ben bir kere laikliği önemsiyorum, laik bir pozisyonum var, devletin laik olmasını düşünüyorum. Ama twin tolerations

diye bir kavram vardır ikili hoşgörü. Bunlardan birincisi dini çevrelerin siyaset alanına saygısı olması lazım mesela milletin temsilcisi meclisin aldığı kararlara saygısı olması gerektiği gibi siyaset kurumunun da dinin bir nebze kadar kamusal rolüne de hoşgörülü olmasına ikili hoşgörü (twin tolerations) deniyor. Mesela o anlamda baktığın zaman bununla uyumlu bir sekülerlik olabilir. Hatta şöyle düşünüyorum demin bahsettiğim mezhep çatışmaları, dinler arası çatışmalar laik dindar kutuplaşması, bütün bunlar aslında bir tür seküler devletle yumuşatılabilir. Yani ben Türkiye tecrübesinden şunu düşünüyorum biz onu çok iyi beceremedik ama halen oturtamadık. İşte alevisinin de nakşi bendiliğinin farklı kollarının da kendini rahat hissettiği yer olsa Türkiye, bu insanların ben demokrasiyle bir probleminin olacağını katiben inanmıyorum hiç öyle bir korku duymuyorum. Bir de şöyle bir şey var bunu yapabilirsek ki buda zaten seküler bir devlettir. Çok mesafe alabileceğiz bütün Ortadoğu'ya bu lazım. Laiklik zayıflıyor deniyor ya o bir laiklik tecrübesinin zayıflaması. Ama ihtiyaç hala var. Hatta ben şunu düşünüyorum. Türkiye'de İslamcılık bir şekilde iktidar olduktan sonra düşünsel zenginliğini çok yitirdi. Mesela el-Nahda Sivil Devlet veya Medeni Devlet diye bir şey kullanıyor o aslında seküler bir devlet de kendi kavramsallaştırmasını kuruyor. Mesela Müslüman Kardeşler'in partisi bu konuda maalesef çok hazırlıksız onlar diyorlar ki biz Hristiyan azınlıkları himaye edeceğiz ama el-Nahda diyor ki ben himaye etmeyeceğim ben anayasal güvencesini vereceğim diyor. Öbürü korumacı, hamisi oluyor diğer taraf ise anayasal haklarını veriyor. Bu onun hakkı zaten ben niye abisi ya da kardeşi olayım gibi. O da Medeni Devlet dediği şey İslami devlet kafasındaki yani İslami olmayan devlette değil. Şimdi burada arayışlar var ben bunun bir şekilde oturacağını düşünüyorum, oturmak zorunda olduğunu düşünüyorum. Çok kavga ve dövüş olacak bunun etrafında ama insanlar şunu anlayacak. İnsanlara yukardan gelen dayatmacı sekülerlik ne kadar yanlışsa onun olmadığı zeminde de insanlar birbirlerine zarar verebilir dolayısıyla ikisinin ortasında bir yer. Türkiye bu

konuda epeyce şansı var ama Türkiye'nin de en büyük problemi Anglosakson laikliğine geçiyorum dedikleri şeyde Alevileri kapsayıcı adımlar atmamaları. O yüzden Türkiye'de mezhep savaşına kapılabilir derken zor gibi görünebilir ama Yugoslavlar da bölüneceklerine inanmıyorlardı hatta iç savaşa girdikleri zaman dahi biz farklıyız filan diyorlardı ama sonra o farklıyız diyenler silah alıp komşularını öldürdüler. Bizim görevimizde her zaman en kötü ihtimalleri hatırlatmak ben laikliğin düşüşünden ziyade bir yorumlama biçiminin iflas ettiğinin onun tasfiyesinin iyi olduğunu düşünüyorum ama multiple sekülarizm diye bir kavram var çoklu laiklik kavramı diye. Kendilerine daha uygun formülasyonlar bulacaklar diye düşünüyorum. Bir de Mısır ile ilgili bir şey söyleyeyim Mısır'da şuan da Müslüman Kardeşler o kadar hata yapıyorlar ki şimdi siyaset processial bir şeydir yani mesela bizde Kemalistler o hataları yaptıkları için siyasetten tasfiye oldular ya ama bizde İslamcı gelenekler kendilerini çok esnettiler, dönüştürdüler ya şöyle bir şey söyledim bir televizyon programında Türkiyede'ki laiklere göre Mısır'dakilerin daha fazla şansı olabilir. Niye bir rakipleri çok katı doğmatik ve çok çabuk modaları geçebilir. İki mısırda laik bir insan pekâlâ rahatlıkla dindar olabiliyor. Böyle ara renkler var orda. Bizde ise kutuplaşma daha keskin. O yüzden bizdeki laikler esneyemedikleri için Tunus ve Mısır'dakilere göre ilerde daha zor durumda kalabilir. Hatta Tunus ve Mısır kendilerine göre daha ılımlı model yaratabilir, mümkündür. Bizimkiler geride kalabilir. Model tartışmaları beni sıktığı için o büyüklenmeden hoşlanmadığım için teknik olarak bu mümkün. Şunu öngörüyorum ben bir insan dindar diyelim aynı zamanda solcu veya liberal veya başka tercihlerde bulunup dindar ama despot olan bir lidere karşı çıkmayı öğrendi anda çok büyük aşama kaydedeceğiz. Tam tersi de geçerli. Ara renklerin doğması lazım ara renkler kutuplaşma zamanı doğmuyor. Mesela Mısır'da çok güzel bir başlangıç oldu. Tahrirdekilerin zaten %80'ni dindar insanlar kendilerine göre bir dindarlık tanımları var laik de olabilir solcudaki olabilir. Bu Fransız laiklik anlayışına uygun ateizme daha

gülümseyen solcular o kadar yok orada. Şimdi Müslüman Kardeşler'in gençliğiyle yeni tanışan Müslüman kız kardeşler o meydanda tanıştılar. Bir kültür oluşturdular. Yaşlılar devreye girmeseydi o oluşan kültür daha olumlu bir Mısır yaratırdı ki yaratacak da ilerde öyle bir potansiyel var. O insanların devrimi yapıp yeni bir rejim kurma anlamında yaptığı ortaklık kendini siyasette hissettirebilir. Böylece Mısır, Tunus dindar laik eksenine sıkışmadan otoriter demokrat ekseninde ilerleyebilir ama tam tersi maalesef işte özellikle İslamcılarının bir kısmının bu hataları devam ederse ülke öyle bölünür ki laik liberal sol kesimler yaşlı otoriter despot laiklere yanaşır öbürleri de selefilere yanaşır bu kutuplaşma da ara renkleri yok eder. Yani tam öyle bir risk ve şans. Şans ve risk hep böyledir zaten. Çinliler bizim risk dediğimiz şeye şans da diyorlar ya. İşte bu geçiş aşamasını hep beraber izlemenin biraz da şansını yaşıyoruz diye düşünüyorum.

A.B: Bundan sonra sekülerlerin ve laiklerin çok büyük şansları olduğunu zannetmiyorum. Bu önümüzdeki dönemde dünya dinlere göre şekillenecektir. Şimdi dünya yeniden bölgesel entegrasyonlara doğru giderken ve bu bölgesel entegrasyonların altında birleşeceği bir küresel şemsiye, homojen bir küresel devlet ortaya çıkma ihtimali yüksek iken, İslam dünyasının bölgesel bir entegrasyona gitmemesi mümkün değil. Yani İslam dünyasında bir entegrasyona doğru gidecek. Bu entegrasyonun birleştirici paydası İslam'dır. Laiklik değildir. Fakat burada kastettiğim Müslümanlık bir üst referans olan Müslümanlıktır. Yani Yahudi'yi de bölgede barındıran, Ermeni'yi de, Süryani'yi de, Maruni'yi de, Şii'yi de, Alevi'yi de, Nusayri'yi de, Sünni'yi de barındıran bir arada yaşatan bir üst referans. Eğer bunu Müslümanlar sağlayabilirse, tekrar büyük bir devletin, büyük bir imparatorluğun şemsiyesini açabilirlerse yeniden büyük bir bölgesel entegrasyon kurabilirler.

Bunu sadece Müslümanlık sağlar. Liberalizm sağlayamaz. Liberalizmin sağlayamamasının nedeni, liberalizmin vurgusu, iktisadi piyasadır ve bireysel haklardır ve özgürlüklerin bedene

indirgenmesidir. Hâlbuki asıl olan kolektif haklardır, grup haklarıdır. Liberalizm buna kapalıdır. İkincisi, liberalizm, hukuku, eğitimi ve ekonomiyi dolaylı yollardan kontrol etmek suretiyle sosyo-kültürel çoğulculuğun önünü kapatıyor, yekpare homojen bir dünya meydana getiriyor. Bunun somut örnekleri ortada. Bütün dünyada şehirler aynı, kafeler aynı, giyimler aynı, mutfak aynı, değil mi? Yani yekpare bir dünya ortaya çıkıyor. Bu dünya liberalizmin bir dünyasıdır. Çeşitliliği ve zenginliğin korunabildiği yegane mümkün paradigma İslam'dır.

6. SORU: Seleflerin Ortadoğu'daki demokratikleşme sürecine etkisi nasıl olur?

Y.T: Selefler heyecanlı gruplar. Bir selefi Müslüman Kardeşler'i şöyle eleştirmişti. Müslüman Kardeşler geliyor bizim çamur ve lağım içinde yaşadığımız yere un çuvalı bırakıyor ve gidiyor ama biz burada yaşamaya devam ediyoruz gibi. Tam popülist mantık ama gerçekliği de var. Ama selefler şöyle bir tutarsızlıkları var bunlar parti siyasetine şiddetle karşılardı ama şimdi parti siyasetini çok seviyorlar. Çok zor coğrafyalarda Afganistan ve Irak gibi artık silahlı cihat şeyinin oralarda sınırlı kaldığını artık eski silahlı cihatçıların dahi sandığı çok sevmeye başladığını görüyorum. Bu her yerde olacak Tunus, Libya her yerde göreceğiz bunu. O seçim oyununda tabi ki hepsinin şimdi oldukları yerden daha farklı yerlere gidebileceklerini düşünüyorum. Bunların temel sorunu insan yerine konmak o öfke ve radikalizm biraz kendini önemsendiğini bildiği anda biraz sönebilir. Fakat şuna da katılmıyorum her minör meseleyi şeriata kurana bakarak çözeriz şeklinde şöyle bir yanlıgı var mesela bir bakış şöyle diyor katı bir şekilde siyasi rejim şöyle olacak diye bir şey yoktur. Orada insanların farklılığı çeşitliliği de kabul edilmiştir Kur'an'da diyor yine İslam için böyle bir bakış var. Öbürü de hiç kendisine şans tanımadığı için her şeyin cevabı oradadır diyor. Şimdi ikinci şey hayal kırıklığına mahkûm aşlında bir yandan da. Çünkü sana verilen araçlar var sen o araçlarla bazı şeylerin cevabını bulacaksınız. Her şey orada yazılmıyor sana verilen bazı

araçlar var. Abdülkerim Suhuş bunu savunuyor İran reform ideoloğu diyor ki: sana verilen araçlar nedeniyle her şey somut olarak yazılmamış olabilir sen o araçlarla koşullara uygun İslami çözümler geliştirebilirsin diyenlerle hayır her şey orda var diyenler duvara çarpacaklar. Selefler de ben çok merak ediyorum 10 yıl sonra nerede duracaklar. Mesela bir kısmı takım elbise giyip kravat takıp siyasete başladı bile. Büyük bir çeşitlilik var mesela selefleri Mısır'da sınıflandır desen hiç kimse sınıflandıramaz şu anda çünkü rejim değiştikten ya da devrim sonrası muazzam bir çoğullaşma olur sonra yavaş yavaş suyunu bulur. Ben de bazen onlardan korkuyorum bunu açıkça söyleyeyim ama şuna inanıyorum hiçbir görüşün saygı duyulmadan ötelenmemesi gerektiğine inanıyorum. Bir de şöyle bir şey var tabi o çok düşünülmemiş, reaktif dilleriyle batıdaki islamofobiye çok malzeme sağlıyorlar. Onlar durmadan seleflerin resimlerini basıyorlar böylece İsrail meselesi çok tartışılmıyor gibi bir durum oluyor tabi ki.

A.B: Mısır Selefi hareketi demokratik mücadeleyi kabul eder, insan haklarını kabul eder. Siyaset yapmayı esas alır. O Mısır'daki Selefi hareketi daha çok, Cemalettin Efgani'den beslenir ama İhvandan ayrı. Daha sert, o da literal, o da lafza bakar, şekilci. Fakat şiddet yanlısı değil. Yani demokratik mücadele vererek sistemi değiştirmeyi öngörür. Ben bu selefi hareketin bütün dünyada gelişeceğini düşünüyorum. Çünkü Batı İslam dünyasındaki bu hegemonyasını, tahakkümünü devam ettirdikçe, bir tepki olarak Selefilik ve ona karşı tepkilerde artacaktır. Dolayısıyla bunlar uluslararası da bir örgüt. İşte Afganistan'dan Bosna'ya, Çeçenistan'dan Irak'a, Suriye'ye kadar, dünyanın her tarafında nerede işgal varsa ona karşı mücadele ediyorlar. Bu bir tepki. Batı'ya karşı, Batının İslam dünyasındaki işgallerine karşı bir tepkidir. Batı, işgallerinin şiddetini düşürdükçe onlarınki de düşer, arttırdıkça onlarınki de artar.

MEC & SÜREÇ

Barışın Dili: “Mardin Sesleri”

27-28 Nisan 2013

MEC Politik ve SÜREÇ Araştırma Merkezi Ekibince 27 Nisan tarihinde Hilton Oteli Konferans Salonu'nda organize edilen kamuoyu ve medyaya kapalı yapılan Barışın Dili: “Mardin Sesleri” çalıştayı 9:30'da başladı ve akşam 9:00 sularına kadar 12 saate yakın bir süre devam etti. Mardin'in Süryani, Keldani, Ermeni, Yezidi, Arap ve Kürt kesimlerinden gelen 40'ı aşkın kanaat önderinin katıldığı çalıştaya Irak Kürdistanı/Kuzey Irak'tan da önde gelen kanaat önderleri iştirak ettiler. Çalıştayı moderatörlüğünü SÜREÇ Direktörü Murat Sofuoğlu gerçekleştirdi. Farklı kesimlerden gelen Mardin dışı gözlemcilerin de bulunduğu toplantının ilk sonuçlarını ortaya koyan konuşma özetleri ve konuşmacılarımızın münferiden ortaya koyduğu reçeteleri aşağıda kamuoyu ve medyanın ilgi ve bilgisine sunuyoruz.

I. VE II. OTURUM:

27 Nisan Çalıştay Konuşma Özetleri & Reçeteler

BEŞİR DÜNDAR:

- Mardin Ortadoğu'nun haritasıdır.
- Ulus devlet bölge de dil bırakmadı ki (Banş'ın diline gönderme). Buradaki diller yoğun bakımdadır, pozitif ayrımcılık yapılınsın.
- İttihat ve terakkinin yarattığı tahribatlar görülmelidir.
- Milliyetçilik cenderesinde kişiliksiz bir yapıya büründük.
- 90 Yıldır zulmeden erkler özür dilemeli
- Birlik insan hakları evrensel bildirgesindeki esaslar etrafında olmalı

HÜSEYİN CİHANGİR:

- Biz banşı bilmediğimiz için banşın dilini de bilmiyoruz, ancak tahmin edebiliyoruz.
- Bölgeyi etkileyen 3 olay var:
 - 1915 Olayları: Ermeniler
 - Körfez Savaşı: Araplar terketti
 - 90'lı yıllardaki çatışma ortamı: Köyler boşaltıldı, göçler şehir merkezine oldu ve bu plansız gerçekleşti.

ALİ BATTİ:

- Balık baştan kokar, önce siyasi parti liderleri aralarında anlaşsın.
- Barışı getirmek için başkalarının desteğine ihtiyacımız yok, mevzuu kendi içimiz de haledebilmeliyiz.

AHMET AĞÜL:

- İlk oturumun konusu Mardin olduğu için öncelikle Mardin'i anlamak gerekir.
- Mardin dışındaki bir takım yerleşim yerlerine baktığımızda farklı din, mezhep veya etnik grupların, kendilerine göre kentin içinde mahalle sınırları çizdiğine şahit olmaktayız. Oysa Mardin'de durum tam tersinedir.
- Dolayısıyla Mardin'de bir Süryani olmak, Müslüman olmak, Arap olmak, Kürt olmak bir başkasını ötekileştirmek için değil, asimile tehlikesini bertaraf etmek adına kendisini tanımlamak için kullanılmıştır.
- Bu içiçe yaşam hayatın her alanında kendini göstermekte ve dini yaşantının, bir

başkasının yaşam biçimine sınır çizmeye kadar gitmediğine şahit olmaktayız.

- Evlerimiz bile sırt sırta olduğu gibi kültürlerde birbirine yaslanarak varlığını sürdürmüştür. Bu yüzden Mardin hangi etnik gruba sorarsanız onların şehridir.
- Mardin genel itibariyle çözüm süreci için iyi bir örnektir.

CEMİL AYDOĞAN:

- Barış dili Türkiye'deki süreci kapsayan bir dildir. Bu ortamda barış dilinin dönüşmesi lazım. Dünya da ilk defa böyle bir barış süreci oluyor, silahlar çözümden önce bırakıldı. İki tarafın da hakaret edici ifadeleri kullanmaması lazım, terörist ve TC gibi.
- Müdahil güçler olmadan sürecin yürümeyeceğini düşünüyorum (AB, ABD gibi)
- Anayasaya ait bazı noktaların telaffuz edilmesi lazım.

CEMAL ARTUKLU:

- Bir arkadaşımız Konya'dan örnek verdi, önce yemeğe çorba ile başlanır diye, biz barışı öyle özlemişiz ki elimizde ne varsa ortaya dökmek istiyoruz. Tüm konuşmalarda bu özlemi görmek mümkün.
- Bir takım çatışmalar etnik yapılardan ziyade şehir-köy arasındadır.
- KCK operasyonlarında çoğu zaman hiçbir suçu olmayan insanlar göz altına alındı.
- En kötü sulhun en iyi savaştan daha iyi olduğunu unutmayalım. Umudumuzu koruyalım.

HÜSEYİN ÇETİN:

- Sancak düştüğü yerden kalkar. Bu problem bu topraklarda çözülecek. Sorun bizdeyse, sorunu burada birlikte çözelim.
- Aile yapımızı dejenere oldu, aşiret-aile otokontrolü ortadan kalktı.100 yıl öncesinin dinamiklerinin tekrar canlandırılması lazım, baş kalmamış ki, kime ne söyleyelim.

HATİP ÖZER:

- Kendi anadilimde konuşmayı arzu ederim; ama burada anlaşılacak için 'de facto' bir durum olarak Türkçe konuşmak durumdayım. Esasında bu da bir dayatmadır.
- Mardin'de kılıçları ortada kalanlar barış ortamını yaratmıştır, hakaret olsun diye söylemiyorum, onların korkaklığı. Aşiret bağı zayıflamış olan halkları Kürtler bu coğrafyada baskıladı.
- Barış ortamı için statü gereklidir, Kürtler statü istiyor.
- Alevilerin Müslüman olmadığına inanıyorum, Kürt aleviler Müslüman değildir.
- Araplar hangi limana gideceği bilinmeyen bir yolculuk içindeler.
- Mardinli Arap Arabım diyemiyor.

MEHMET ŞAFİ DEMİR:

- Şu anki halimiz sorunun fotoğrafıdır.
- Yeni bir savaşa gidecek barış hayırlı olmaz.
- Cumhurbaşkanı buraya geldiğinde dört dilde karşılanıyor. Ama belediye meclisinde 4 dilde anonslar yapılsın diye öneri verdiğimde insanlar buna karşı oy kullanıyorlar.
- Barışa giderken, yeni çatışmalara yol açmamak gerekir. Süreci sarsacak haller ortadan kaldırılmalıdır.

FASİH ÜSTEK:

- Süreç Kürtlerin bizi taciz etmesi neticesini verir mi? Buradan gitmemizi isterler mi? İnsanlarda endişeler var. Bu güvenin nasıl sağlanacağını belirlenmesini istiyorum.

MEHMET NURİ ÇİÇEK:

- Kur'an'ı terkettik, fesat yolunu tuttuk.
- Bugün bazı büyüklerimiz sulhe izin vermiyor.
- Komünizmin, laikliğin, demokrasinin barışını gördük. Adalet tüm ideolojilerin ötesindedir.
- Birbirinizi sevmeden iman etmiş olamazsınız hadisini hatırlayalım.

TÜLAY ELÇİOĞLU:

- En çok üzülen ve en çok acı çekenler analar oldu.
- 12 Eylül'de annem hapisanede abimle görüşemezdi. Ne Kürtçe konuşabilirdi; ne Arapça. Neler çektik.

NAZAN KAYA:

- Sonradan Mardinli olanlardanım. Bölge insanı ötekileştirmeden yakınıırken, kendileri entegre arayışında.
- Asıl sorun empati yapmaktan kaynaklanıyor. İki aydın denilecek insan benim Mardinli olduğumu öğrendiğinde "o da insan" tepkisini gösteriyor. Sanki Mardinliler başka bir şeymiş gibi. Belli bir coğrafyaya karşı önyargıların olduğu açıktır.
- İletişim için ortak dil gerekli.

CANAN KARAHANLI:

- Biz artık acıları konuşmak istemiyoruz. Güzel şeyleri konuşalım, çocuklarımıza güzel bir dünya bırakalım.
- Daha 6 yaşımıdayken 85 yaşındaki bir dedenin Türkçe bilmediği için doktordan yediği tokatları biliyorum. Nerelerde nerelere geldik.

FAHRİ DOĞAN:

- İslam dininden bahsedildiğinde Kürtler pek akla gelmiyor.
- Mardin'de din adamları derneği kurmak istediğimizde sorunlarla karşılaştık.

RIDVAN TARHAN:

- Kavga ederken de barışırken de bir gün tekrar bir araya gelebileceğimizi bilerek hareket edelim.

RIDVAN BULGAG:

- Mardin'de tek bir şey uygulanmaya çalışıldı: Müslüman Türk Hanefiliği.
- Kardeşlik denklik, eşitlik demektir. Kardeş olmadan önce eşit olalım.

MUZAFFER DURU:

- Kardeşsek verin bize hakkımızı.
- Ruhumuzda barış sağlandı mı?
- Hapsedilen ile hapseden arasında barış olmaz.
- Barışa hazırlıksız yakalandık. İnsanların bu coğrafyaya dokunması lazım.
- Ötekilerin özleşmesi meselesi esas meselemizdir.

ADNAN SAĞLAMOĞLU:

- Barışın dili iki taraftan tutulan bir ip misali gibidir. Fazla germeye gerek yok.

ESRA DÜNDAR:

- Kadınların yasları bitmeyecek. Ölene kadar sürecektir.

DERVİŞ AMAK:

- Kardeşçe yaşamayı öğrenmeliyiz. Bölünme diye bir şey yok.

HÜSNÜ ACAR:

- Barışı oluşturan güçleri bilmemiz lazım. Yoksa barışın üstesinden gelemeyiz.

EYÜP GÜVEN:

(YAZILI OLARAK ÇALIŞTAYA İLETTİ)

- Aynı topraklarda yaşamış birçok savaşta aynı yerde kan dökmüş ve sürekli iç içe yaşamış bu halkların her zamandan çok, günümüzde Barış'a ihtiyaçları vardır. Bir süreden beri başlatılan Barış sürecine kayıtsız kalınmamalı, Barışı yaşamlarımıza, beyinlerimize, yüreklerimize, yasalarımıza, bayramlarımıza işleyerek bu topraklarda kardeşçe ve eşit yaşamayı istemeli, karşılıklı istem ve talepler dikkate alınarak süreç kesintisiz yürütülmeli, Bir sözü ile binlerce silahı susturabilen güç ile kendi bireysel istem ve talepleri düşünmeden elini taşın altına koyan iradeye sahip çıkılmalı destek sunulmalıdır.

III. OTURUM:

GÖZLEMCİLER

ŞEYH SALAR EL HAFİD (SÜLEYMANİYE):

- 2011'de ortaya çıkan "Silahlar sussun, insanlar konuşsun" anlayışı şimdiki müzakere sürecinin temelini oluşturdu.
- Lozan'ın revize edilmesi gerekir.

RİZGHAR ABDULLA HASAN (SÜLEYMANİYE):

- PKK, Kürdistan'ın güneyine doğru kayıyor.
- Bölgedeki haritalar iyi bir değişim içerisinde, Mardin'deki toplantı süreç ile uyumludur.
- Dış dünyadaki çözüm şekillerini bölgeye uygulamaya gitmeyelim. (İngiltere örneği)
- Bölgede yeniden bölünme planları vardır, eğer Türkler buna önem vermezse, gerekli olanlar kendine özgü bölge koşullarını göze almazsa bölgede istenmeyen gelişmeler olur. Türkiye Avrupa Birliğine katılamaz.
- Türkiye kendi Kürt sorununu çözerse Ortadoğu'daki çalkalanmalarda belirleyici güç olabilir ve kurulabilecek ismi şu olur bu olur ama kavramsal olarak Ortadoğu

Cumhuriyeti diyebileceğimiz bir yapının ana nüvesi olabilir. Biz güneyde yaşayanlar da burada Türkiye'nin yaptıklarını süreci tamamlarsa takdirle karşılırsınız.

MAHMOOD KARİM (SÜLEYMANİYE):

- Ben barış yanlısı bir avukat olarak, bu toplantıya katılmaktan onur duyuyorum. Bu barış isteyen Mardin şehrinde bulunmaktan onurlanıyorum. Bu kutsal toplantıda bana öyle göründü ki, barış severler bu toplantıda gerçek bir barış için güçlü bir ses çıkardılar. Her ne kadar bir tercümanın bulunmaması bir eksiklik gibi gözükse de, yine de ben kendi barış yanlısı sesimi o mübarek sese katarak umut ederim ki barış çağrısı herkesin derdine çare olsun. Yine umut ederim ki bu çağrı, yeni bir Türkiye'nin başlangıcı olur yeni bir yapılanmayla.

RIFAT BAŞARAN (RADİKAL):

- Sizin yaralarınız bizim de vicdan yaralarımızdır. Basın olarak biz burada yaşayanları aktarabilseydik, bugünkü

batının empati eksikliği oluşmazdı. Hala görevimiz bitmiş değildir.

- Ermeniler ve Süryaniler geri dönerlerse mal paylaşımı nasıl olur.

ÇETİN ÇETİNER (YENİ ŞAFAK):

- Günahlarla yüzleşmeden demokratikleşme yakalanamayacak.
- Kritik bir dönem her an herşey değişebilir.
- Güvenlikçi politikalarla hiçbir yere varılamaz.
- 187,000 Kürt Kuzey Irak'ta Saddam döneminde öldürüldü, fakat Kürtler bugün orada.
- En kısa zamanda Dış işleri PYD ile görüşmeli
- Kimsenin azınlık olarak gösterilmemesi lazım.

GÜLSÜNAY UYSAL (AKŞAM):

- Diğer illerdeki kanışıklığı Mardin'de görmedim.

GAMZE GÜNGÖRMÜŞ KONA (IŞIK ÜNİVERSİTESİ):

- Bu barış sizin barışınız olacak. Bu işe gönül vermişlerin değil Kürtlerin barışı olacak gibi duruyor. Bu iyi birşey değil.
- Türk iç siyaseti iki temel üzerindedir: Mazlum ve Mağrur.
- Bu mazlumluk dini ve Kürt kesiminde görülür. 1980lerden sonra mazlumluk dini tarafta netice vermiştir. Başarılı bir sonuçtur AKP.
- Kürt halkına kaka yedirildi, imam namazlarını kıldırmadı ve mazlum bir sınıf yaratıldı.
- Jakoben, tepeden inmece, dayatmacı, kişisel çıkarları için mağrur edebiyatını kullandılar. Saltanatlarını pekiştirmek için oncu buncu oldu.
- Mazlum bir dönem gelip mağrurun yerine geçebiliyor ya da eşit şartlara gelebiliyor fakat bu süreçte kıyıma uğrayan kıyım da yapabilir.

- Etkide bulunanın üste çıktığında tepkisinin ne olacağı bilinmiyor.
- Mardin'de bu kadar rahat konuştuğunuz şeyleri batı da konuşamazsınız.
- Doğu insanın hürmeti politikayı yumuşatmaya kullanılırsa benim gönlüm ak olacaktır.

SEYDİ FIRAT (DTK SÖZCÜSÜ):

- Biz Pers, Arap ve Türk milletlerinin milliyetçiliklerini biliyoruz.
- Türk milliyetçilerinden istediğimiz daha sağ duyulu ve düşünen olmalarıdır. Arap milliyetçileri bunu başaramadı. Geline noktalarda yüksek dozajdaki hissiyatlar hiçbir kimseye faydası olmayacaktır.
- Biz 'ham' bir toplum değiliz.
- Barışın dili nasıl olur hepimizin aklındaki soru budur.
- Kimsenin hassasiyetlerini ve özelliklerini hiçe saymak gibi bir yaklaşımımız yok. Umarız bizim bu hassasiyetimiz Batı'da da gelişir.
- Herkesi dönüştüremeyiz ama ahlaken ve vicdanen kendimizi en üst noktada tutmalıyız.
- Türklere diyorum ki madem siz büyük devletler kurmuş bir milletsiniz ve büyük bir stratejik aklınız var.. Gelin o zaman bize ağabeylik yapın ve sorunumuzu çözün.
- Yaşadıklarımızdan ve altüst oluşlarımızdan bir 'olgunluk' çıkartamıyorsak yazık bize.
- Kürt hareketi endişelidir; işin doğrusu sürece oynuyoruz. Ortam geliştirilirse süreç ve barış adına bir şeyler çıkartılabilir diye düşünüyoruz.

REÇETELER MUZAFFER DURU :

- Türkiye'deki reformu halka daha iyi anlatmak gerekiyor. Her il ve ilçede STK'lar anketler düzenleyebilir. Terör devam ederse neler kaybedilir anlatılabilir.
- Sokrates metoduyla insanlara neden savaş istiyorsunuz diye sorular sorabilir.

- Üniversiteler sürece müdahil edilebilir.
- Barış seferberliği ilan edilmeli ve medya ayağı dahil edilmelidir. Medyada yapılacak küçük yayınlar ve reklamlar aracılığıyla süreci tüm topluma anlatacak patikalar inşa edilmelidir.
- Nereye kadar savaş sorusu etrafında bir girişim ve platform oluşturulabilir.
- Pirus zaferlerinin faydasızlığı anlaşılabilir olarak gerçek zaferlere odaklanılmalıdır.

BAYRAM ZİLAN:

- CHP gibi kesimlerin iknası ve sürece dahil edilmesi gerekir.
- Medyanın dilinin değişmesi gerekir (Ana Akım Medya). STKlar medyaya baskı yapabilir.
- Kürtler de dilini değiştirilmeli. Kapsayıcı bir dil kullanılmalı.
- Sürece kaygılı ve nötr bakan kesimler var. Bu kaygının giderilmesi için bu sürecin herkesin kazanacağı bir süreç olduğunu işlemek gerekiyor.
- Ne mutlu Türküm diyene diyen tabelalar kaldırılmalı.
- Eline çakı dahi almamış insanların affı ve TMK'nın değiştirilmesi gerekiyor.
- Sosyologlar ve psikologlar travmaları rehabilite etmeli.

FASİH ÜSTEK

- Anayasada hiçbir etnik grubun ismi geçmemelidir.
- Ders kitapları yeni süreçte düzenlenmeli. Söylemler değiştirilmelidir. Kurum (Türk Tarih Kurumu gibi) isimleri de uyarlanmalıdır.

DERVİŞ AMAK

- Karakollar güçlendiriliyor, koruculuk geliştiriliyor bu antipati yaratıyor. Güvenlikçi anlayışlardan vazgeçilmelidir.
- Evrensel anayasa istiyoruz. Diyanet işleri Başkanlığı'nın olmadığı bir anayasa istiyoruz.
- Üniversitelerdeki çatışmalara dikkat edilmeli; provokasyonlara kapılmamalıdır.

CEMAL ARTUKLU

- Mutlak surette bir af gereklidir. En kısa sürede KCK tutukluları bırakılmalı

HÜSEYİN ÇETİN:

- Sosyal ekonomik bölgeler oluşturulmalı. Konseptler geliştirilmeliyiz.
- Rehabilitasyon projeleri oluşturulmalı. Yaralar tedavi edilmeli.
- Sosyal ve ekonomik alandaki projelerin bir an önce pratiğe dökülmeli.
- Her alanda yaşanan travmaların bir daha yaşanmaması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekir.
- Anayasada vatandaşlık söyleminin yeniden düzenlenmesi gerekir.
- Bardağın dolu tarafına bakalım. Alternatifler geliştirelim.
- Çocuklarımızın isimleri rahatça koyabileceğim bir atmosfer istiyoruz.

ZEYNEP ALKIŞ:

- Empati, uzlaşma, diyalog temel ilkeler olmalı.
- Süreç kritik bir virajdadır. Mayınlara basmayalım.
- Mesajları doğru okuyalım. Mesajların altında bir şeyler aramayalım.
- Malazgirt'teki Alparslan'ın ordusundaki 10,000 Kürt askerinin komutanı olan Şiraz'ın Selahattin Eyyubi'nin dedesi olduğunun bu toplum için nasıl bir anlam ifade ettiğinin insanlarımızı anlatılması gerekir.
- Medine Vesikası uygulanırsa tüm ötekileştirme sorunlarından kurtulabiliriz.

HATİP ÖZER:

- Vazgeçilmez temel kural demokratikleşme ve demokratik anayasa olmalıdır.
- Kayıtsız şartsız asimilasyonun durdurulması ve anadilde eğitimin yapılması kabul edilmelidir.
- Köy isimleri hangi dilde olursa olsun iade edilmelidir.

- Her mezhebin ayrımcılık yapılmadan din hizmetlerinden faydalanabileceği düzenlemeler yapılmalıdır.
- Vergiler her kültür ve halkın değerlerinin geliştirilmesinde kullanılmalıdır.
- Kürtçe kullanım için gerekli yasaklı harfler kaldırılmalıdır.

PEDER GABRİEL AKYÜZ:

- Herkesi kapsayacak bir anayasa yapılmalı ve Lozan'a ihtiyaç bırakmamalı.

AHMET AKGÜL:

- Süreçteki soru işaretleri konuşulmalıdır.
- Çözüm sürecinde Türk'ü de küstürmemeliyiz. Onlara Türkiye'nin bir ortaklık olduğunu anlatmalıyız. Bu noktada muhafazakarlara büyük görevler düşüyor.
- Meseleleri tatlı dille anlatmalıyız.
- Özellikle İslami hassasiyetlerle ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir. Zira sınır dışına silahları çekebilirsiniz ama zihinlerde bir yüzyıldır kaybolmuş İslam kardeşliğini getirmediğiniz veya doğu ile batı insanı arasında oluşturulan uçurumu yok etmediğiniz takdirde benzer olaylar yeniden nüsedebilir.
- İslami kesim üzerindeki baskılar, dinsel özgürlüğe dönüştürüldüğünde sağımdaki ermeni komşumda, solumdaki Süryani komşumda güvende olacaktır.

FLORANS ORUNDAŞ:

- 7 bölgede üniversitelerde anketler yoluyla barış süreci irdelenmeli ve kalıcı hale getirecek toplumsal projeler geliştirilmelidir.
- Eğitim fakültelerinin sayısı arttırılmalıdır.

SELMAN ASLAN:

- Özerk Kürdistan oluşturulmalıdır.
- Her şeyi bir yana bırakıp barışa odaklanmalıyız.
- Herkesin samimi olması gereklidir.

AYDIN SARAÇOĞLU (MARDİN ESKİ BELEDİYE BAŞKANI):

- Barışı temin edecek yasalar çıkartılmalıdır. Engel yasalar ilga edilmelidir.

FERHAN TÜRK (KIZILTEPE BELEDİYE BAŞKANI):

- Demokratik bir anayasa yapılmalıdır.
- Genel siyasi af çıkartılmalıdır. (Öcalan dahil).
- Koruculuk kaldırılmalıdır.
- Valiler halk tarafından seçilmelidir.

KADRİ YILDIRIM (ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖR YRD., YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ):

- Anadilde eğitime geçilmeli (10 yılda ilkokuldan üniversite mezuniyetine kadar tüm süreci planlanmasını hazırlanz)
- Bazı şahsiyetlerin -Said-i Nursi gibi- iade itibarları verilmelidir.
- Ne milletsiz bir din, ne de dinsiz bir millet, ümmetçiler Kürtçeyi kabullenmeli. Denge kurulmalı.
- Hutbelerin Arapça okunması şart olan kısımların farklı dillerde okunmasına imkan verilmelidir.
- Ümmetçi dil kullanılırken Kürtlerin de ümmetin içinde olduğu unutulmamalıdır.
- Ahmed Hanî'nin dediği gibi Kürt edebiyatının sikkisinin onayı yok. Bu edebiyatın zayıflamasına neden olmuş. Bizim üniversitemizde bu sikkenin onaylanması ile bir canlılığın yavaş yavaş başladığını görüyoruz. Çalışmalar hızlandırılmalıdır.
- Eyyubilerle ilgili ya da başka Kürt şahsiyetlerle ilgili hazırlanan tanıtım makalelerinde -örneğin Diyanet Vakfının yayınladığı İslam Ansiklopedisi- şahısların kimliklerinden korkulmadan tam perspektif yansıtılmalıdır.

AZİZ TEKİN:

- Gerçeklerle yüzleşmeliyiz.
- Devlet bürokrasisinin dili gibi basın dili de değişmelidir.
- Kutsal devlet anlayışından uzaklaşılmalı, hiçbir devlet insandan daha kutsal olmadığı anlayışına ulaşmalıyız.
- Daha çok demokrasi az devlet, daha çok özgürlük az devlet, daha çok eşitlik az devlet.
- Polis, Özel Harekat ve Jandarma yeniden yapılandırılmalıdır.
- Af değil siyasi çözüm istiyoruz.
- Doğrudan demokrasiye geçmeliyiz. Danışarak konuşarak bir anayasa yapılmalıdır.
- Halkların kendi kaderini tayin hakkı kabul edilmelidir.
- Kürt sorununun nedenleri araştırılmalıdır.

REŞAT KAYMAZ:

- Barışın dili oluşturulmalı. Pekaka, Kceka gibi söylemler zarar veriyor.
- Akil İnsanlar'ın Doğu'da nasıl karşılandığını medya halka doğru anlatmalıdır.
- Milliyetçilik hangi halktan gelirse gelsin zehirdir, panzehiri demokratikleşmedir.
- Barajların durdurulması gerekiyor.(HES)
- Roboski (Uludere) şahsında Kürt halkından özür dilenmeli.
- Yargısız infazlar ve faili meçhuller açıklığa kavuşturulmalı.
- Kürt önderlerinin Şeyh Said ve Seyit Rıza şahsında mezarlarının bilinmesi ve ortaya çıkartılması gerekir.
- Öcalan özgürlüğüne kavuşmalıdır.
- Siyasi ve askeri operasyonlar durdurulmalıdır.
- Yakılan köylerin mağduriyetlerinin giderilmesi gerekir. STKların hazırlayacağı projeler çerçevesinde köye dönüş ekonomik ve sosyal ve psikolojik olarak sağlanmalı. Mağduriyet yaşayan insanlara psikolojik destekler sağlanmalı.
- Korucular topluma kazandırılmalıdır.
- Tekirdağ'daki açlık grevleri gündeme gelmelidir.

- Mayınların temizlenmesi ve mayınlı tarlaların tarıma açılması gereklidir.

NAZAN KAYA:

- Ağaç Modeli (Vamık Volkan'ın geliştirdiği diyalog modeli)'nin Ali Batti (Mardin'in en eski ve köklü ailelerinden birinden gelen ve çatışan aileler arasında yaptığı arabulucularla tanınan yaşlı Kürt büyüğü) modeline dönüştürülmesi gerekir.
- Barışın sembolleri geliştirilmeli; barışı temsil eden anıtlar inşa edilmelidir.
- Kültür ve sanat evleri kurulmalıdır.

Aşağıda sahipleri belirlenemeyen Reçeteler yer almaktadır:

- KCK tutuklularının sürece doğrudan katkı yapması sağlanmalıdır.
- Irkçı söylemlerden siyasi sistem arındırılmalıdır.
- Toplu mezarların açılması gereklidir. DNA bankası kurulmalıdır.
- Ergenekon'a dikkat edilmelidir. Sürece olabilecek olası zararları hesap edilmelidir.
- Örnek barış prototipleri –Tarhan Erdem gibi- yaygınlaşmalıdır.
- Adil toprak reformu yapılmalıdır.
- Eyalet sistemi anayasal güvence altında kurgulanmalıdır.
- Karşılıklı güven tesisi odaklı çalışmalar yapılmalıdır.
- Hakikatleri Araştırma Komisyonu kurulmalıdır.
- Kürdistan'ın bir coğrafya oluşu kitaplara geçmelidir.
- Olgu ve algılar arasındaki farkları kaldıracak süreçler geliştirilmelidir.
- Birlikte yaşamı anlatacak dersler müfredata girmelidir.
- PKK'nin çekilişi sırasında askeri müdahaleler olmamalıdır.
- Bölgeye teşvikler arttırılmalıdır.
- İki dilli değil çok dilli eğitime geçilmesi gerekir.

Türkiye'nin Sağı Solu

Partiler tarihsel değer-menfaat paradoksunun ürettiği misyon ve güç mücadeleleri, liderlik savaşları ve siyasi sistemin derinliklerinden gelen kavgaların sonucunda neşet edebilir. Ancak bir parti ülkedeki olumlu ya da olumsuz manada temsil sorunu yaşayan bir kanaatin sahibi olmazsa ve ilahinihayede siyasi sistemin sorumluluğunu üstlenmeyi kabul etmezse iktidar olma şansı olamaz. Bu çerçevede Türkiye'ye göz atıldığında partilerin hali çok şey söylemektedir.

CHP ve MHP bu nokta-i nazardan bakıldığında gelecek vizyonu ortaya koyamayan reaksiyoner partiler olarak kendini göstermektedir. Bunlara karşın AK Parti'nin başarılı bir parti olduğunda şüphe yoktur. Keza BDP'nin de kendi tabanı açısından gösterdiği ivme başarısız sayılmasını mümkün kılmaz. Toplamda bakıldığında Türkiye'deki siyasi yelpazede bir muvazene sözkonusu değildir. Günümüzdeki barış sürecinin tüm olumlu implikasyonlarına rağmen denge yalnızca 'mevcut' AK Parti-BDP (bölgesel kalan yapısı ile) dengesi ile kurulamaz.

AKP/ AK Parti'yi Türkiye'nin Muhafazakar Partisi ya da Hıristiyan Demokrat Partisi yapacak ve onu dengede

■ **Türkiye'de yeni parti fikri kurulması fikri iyi olmakla beraber evleviyetle yeni bir partinin nasıl bir sosyolojik temele sahip olacağıının tespiti gereklidir.**

tutacak bir siyasi teşekküle ihtiyaç ortadadır. Ancak Türkiye'de Britanya'nın İşçi Partisi ya da Almanya'nın Sosyal Demokrat Partisi olabilecek parti mevcut değildir. Ne mezkur İşçi Partisi ne de CHP bu işi yapmaktan çok uzaklar. Bu durumda sürekli meydan daha fazla AKP'ye bırakılıyor ve mezkur parti sürekli güç temerküzü yapıyor. İtirazlar ise hep marjinalleşen bir tona büründüğü için havada kalıyor ve kalıcı mevziler oluşturamıyor.

Türkiye'de sürekli merkezi otoriteye muhalefet olarak gelişen şeyin Avrupa'da ve Amerika (Jeffersonian)'da olduğu gibi daha sol kökenli değil muhafazakar yapıya sahip olması büyük meseledir. Bu Türkiye tarihi ile Osmanlı tarihinin birbirine çapraşık ilişkilerle bağlanması ile de çok alakalıdır. Normalde Osmanlı saltanatına karşı gelişen ha-

BİR PARTİ ÜLKEDEKİ OLUMLU ya da olumsuz manada temsil sorunu yaşayan bir kanaatin sahibi olamazsa ve ilahinihayede siyasi sistemin sorumluluğunu üstlenmeyi kabul etmezse iktidar olma şansı olamaz. CHP ve MHP ise bu nokta-i nazardan bakıldığında gelecek vizyonu ortaya koyamayan reaksiyoner partiler olarak kendini göstermektedir.

reket (İttihat ve Terakki Cemiyeti) zamanla demokratik bir yapıya bürünebilseydi iki seçenek sözkonusu olabilecekti: (1) Mezkur hareket muhafazakar bir yapıya kavuşacak ve ona karşı gelişen muhalefet sosyal demokrat olabilecekti. (2) Eski rejim taraftarları yeni demokratik düzende örgütlenmelerine müsaade edildiği için muhafazakar bir alternatif hareket olarak ortaya çıkacaklar ve bu sefer iktidardaki yapı devrimci yapısıyla daha sol/sosyal demokrat bir parti/hareket görünümüne bürünme vaziyeti ile karşılaşacaktı. Ancak durum böyle olmadı.

Halk desteği ile savaş kazanan ancak olağan hükümet etmeye geçince demokrasi kuramayan bu yapılar halkla özdeşleşemeyince (sağlıklı "muhafazakarlaşma" bu olurdu) hep "devrimci-cuntacı" (CHP) bir moda olmaya evrildi. Bu Türkiye tarihi açısından talihsiz bir gelişme oldu. Bu durum sürekli halkın değerlerini savunan bir "devrimci-muhafazakar" muhalefet üretti. Demokrat Parti çizgisinden Refah Partisi'ne kadar bu muhalefetin izi sürülebilir.

Sonuç bu muhalefetin AK Parti ile kesin olarak iktidara gelmesi oldu. Mevcut durumda AK Parti'ye karşı toplumsal tabana sahip en büyük muhalefet Fethullah Hoca hareketi oldu ki bu da AK Parti'ye benzer temellerden ve durumlardan neşet etmiş muhafazakar bir harekettir.

Daha kötüsü Osmanlı-Türkiye tarihi geçiş süreçlerinin çapraşıklıkları sonucu normalde sosyal demokrat olması gereken muhalefet muhafazakar olunca ona karşı sistemi koruma insiyakı -ki normalde muhafazakar olması gerekir- dünyadaki siyasi sistemlerin paralelliği prensibi icabı bizinkiler kendilerini muhafazakar addedemedikleri için sol olduğunu söyleyenlerce temsil edilir hale geldi. Bu büyük bir tersliktir. Bunun günümüzde düzeltilme yolu AK Parti'nin demokrasiyi tam anlamıyla benimseyip Hıristiyan Demokrat (Muhafazakar Demokrat, Müslüman Demokrat; veya her neyse) bir forma avdetmesi ve onun karşısında örgütlenen yapıların da sosyal demokrat bir koalisyon çatısı altında biraraya gelebilmesidir.

Ancak üzümlere söylemek gerekirse ilk senaryonun gerçekleşmesi -tam anlamıyla- ne kadar zorsa ikincisinin gerçekleşmesi ondan da zordur. Bu bir bakıma maalesef daha önce "İttihatçılığın Yeni Zaferi mi?" başlıklı yazımızda da değindiğimiz Kemalist İttihatçılık vs Anti-Kemalist İttihatçılık denkleminin bir çıkmazı olarak karşımıza çıkıyor. Bu denklemin unsurlarının çapraşık yapısı ve karşılıklı ilişkileri meselelerin çözülmesini güçleştirmektedir.

Türkiye siyasi yelpazesindeki mevcut dengesizlik sorunu Türkiye'nin geçmiş tecrübelerinde görüldüğü gibi ve başka bazı ülkelerde de gözlemlendiği üzere karizmatik/onancı liderler aracılığıyla toplumsal blokların birbirleriyle

birleştirilmesi ya da entegre edilmesi yoluyla çözülebiliyor. Bu bakımdan Recep Tayyip Erdoğan'a saygı duymak ve teşekkür etmek gerekir. Çünkü denklemin bir tarafını -cemaatle yaşanan tüm sıkıntılara rağmen- önemli ölçüde bir noktaya getirdi. Ancak denklemin diğer tarafını çözmek onun işi değil ve daha önemlisi yapısal nedenlerden mütevellit çözebilecek imkanlara sahip değildir.

Denklemin o tarafını çözecek karizmatik/onancı lidere mevcut durumda acilen ihtiyaç vardır. Böylelikle sarkaç kendi dengesini bulacak salınım momentumuna sahip olabilecek, Türkiye kendi yoluna girebilecek ve uzun zamandır ihtiyaç duyulan denge yeniden sağlanabilecektir.

ANTI-KEMALİST İTTİHATÇILIK denkleminin çapraşık yapısı meselelerin çözülmesini güçleştirmektedir.

Türkiye siyasi yelpazesindeki mevcut dengesizlik sorunu Türkiye'nin geçmiş tecrübelerinde görüldüğü gibi ve başka bazı ülkelerde de gözlemlendiği üzere karizmatik/onancı liderler aracılığıyla toplumsal blokların birbirleriyle birleştirilmesi ya da entegre edilmesi yoluyla çözülebiliyor

RECEP TAYYİP ERDOĞAN'A SAYGI DUYMAK ve teşekkür etmek gerekir.

Çünkü denklemin bir tarafını -cemaatle yaşanan tüm sıkıntılara rağmen- önemli ölçüde bir noktaya getirdi. Ancak denklemin diğer tarafını çözmek onun işi değil ve daha önemlisi yapısal nedenlerden mütevellit çözebilecek imkanlara sahip değildir

CLARA RİVAS ALONSO

ÇEVİREN: SÜREÇ ANALİZ

cla.rivas.alonso@googlemail.com

MISIR'DA DEVRİM ZAMANLARI:

Değişen Sosyal Zeminin Normalleşmesi

Kahire daha önce (rejimi açıktan sorgulamayı seçenler dışında) en güvenli şehirlerden biriydi. Şimdi sistem eridikçe o güvenlik başka bir şeye dönüşmüş durumda. Konuştuğum herkes suçlarda artış olduğunda mutabık.

SEMBOLERDEN GÜNLÜK HAYAT MÜCADELESİNE

Yıllardır biriken toplumsal huzursuzluk sürecinin Mısır'da Mübarek'i koltuğundan ayırmaya zorladığı kitlesel protestolardan iki yıl geçti. Bu durum mevcut süreci toplumun geçirdiği büyük değişimin bir parçası saymak yerine başka bir şey olarak değerlendirmeye ve paketlemeye çalışan yaklaşımlara karşı ayaktadır. "Arap Baharı", "Mısır isyanı" veya "Mısır devrimi" Mübarek'in devrilmesi öncesi hâkim olan yılların güncel realitesinde herhangi bir iyileştirme getirmedi ve mevcut devam edegelen süreçleri de değersizleştirmeyi sürdürüyor. Pek çok kişinin işaret ettiği gibi¹ bu tanımlamalar yalnızca bir amaca hizmet etti: dünya çapındaki takipçi

kitlesine sunularak okunması ve araçsallaştırılması yoluyla kompleks gerçekliklerin basitleştirilmesi ve medyatikleştirilmesi.

Başka bir perspektife müsaade edilirse, ki ben bu makalede bunu anlatmaya çalışacağım, Mısır toplumunun geçtiği zor anı anlama ihtimali kendini gösterecektir. Başka anlayışlar ise devrimi bir başarısızlık, demokrasilerin Müslüman-Arap² toplumların içeriğinde çalışmayacağını ya da daha muhafazakâr hareketlerce ele geçirilebileceğinin bir örneği olarak düşünen yargıyla ölçüyü kaçıyorlar. Bu yaklaşımlar meseleye dürüstçe yaklaşmıyorlar ve milyonlarca insanın hak mücadelesini gayri meşrulaştırma teşebbüsü içindeler.

Şubat 2011'de ne olduğu pek çok kişi için insanlar birleştiklerinde değişimin olabileceğinin ispatıdır; velhasıl değişim olmuştur. Fakat sosyal ve siyasi değişim bir gecede olmuyor (veya 18 günde). Batılı medya tüketicileri olarak Tahrir bizim kolektif hayalimizde bir sembol olarak üretildi; Mısır sokağında gerçekte ne olduğunu anlamak için bu sembol kurgusunun ötesine geçmek ise bir olanak olarak asla teklif edilmedi. Hepimizin bildiği gibi bir devrim gerçek bir devrimi yapan farklı süreçlerin tabakalarının hakiki anlaşılması imkânlarını kısıtlayan bir

tarzda ekranlara taşındı. 1977, 2007 ve 2008³ ekmek isyanlarından Mahalle işçilerinin grevlerine⁴ kadar söz konusu olaylara giden yolun bakışı bulandırıldı.

TUTARLI BİR GÜÇ OLARAK BELİRSİZLİK

Bu kısa meselelerin çerçevesini ortaya koyma teşebbüsünden sonra mevcut halde Mısır sosyal ve siyasi zeminini dolduran sorunların ortaya konma ihtiyacı vardır. Tamamıyla iktisadi bir erime yaşayan ülke resmi medya organlarının aktüel analizleri ile üretilmiş vaziyette. Esasında enflasyon %8.10'da.⁵ Mısır rejimi temel gelir kaynakları olarak turizm ve yardıma bağlıydı.⁶ Şimdi bir İMF borç şartlarını müzakere ediyor ki bu devlet yardımlarına kesintiler getireceğine göre ülkeyi bir ekonomik sefaletle daha da sürükleyebilir. Toplumsal manada hastalıklar genişçe rapor ediliyor; istikrarsızlıktaki artış, mezhepsel şiddet, suç artışı ve seksüel tacizler⁷ düzenli olarak gazete makalelerinde kendini gösteriyor. Fakat insanların reaksiyonları ile ilgili olarak bize ne söyleniyor? Benim Mü-

barek⁸ devrildikten sonraki son Kahire ziyaretim birkaç ay önce oldu. O zamanki gezimdeki etkilerle şimdiki tecrübemi karşılaştırdığımda bayağı farklı bir resim ortaya çıkıyor. Kahire ve İskenderiye'ye yaptığım bu ziyaret şimdi yaşanan anla ilgili bir fikir verdi ve tabii ki kendi perspektifimin sınırları içinde kendi şahsi yansımaları bu makalenin özünü oluşturan karşılaştığım insanların verdiği düşünceler çerçevesinde aşağıda yazacağım.

Kahire'de dolaşırken pek çok değişiklik hiç de insanın gözüne batmıyor. Büyük oranlar şehri olarak Kahire bir tür normalliğin portresi olmayı sürdürüyor. Yabancıların ve turistlerin bıraktığı boşluk açık olmasına karşın yabancı gözler için sanki hiçbir şey değişmemiş gibi gözüküyor. Aslında pek çok şey aynı kalmış; isimlendirmek gerekirse yoz bir polis gücü ve devlet emniyet teşkilatı ki polis şimdi çok daha bir görünür olmuş vaziyette. Fakat bu his Kahire şehir merkezini ve Tahrir Meydanı'nın çevresini ziyaret ettiğinizde hızla değişiyor. Tahrir, kamusal siyasi ifadenin merkezlerinden biri olarak daha bir kuvvet gösterisinin olduğu bir

vaziyete evrilmiş. Galiba kendi sembolize ettiklerine kurban düşmüş. Meydan çevresindeki ürkütücülük dikkatimi çekiyor. Sokaklar geçenlere kamusal alanlarda⁹ sürdürülmüş olan güçlü siyasi mücadeleyi hatırlatan duvarlarla bloke edilmiş vaziyette. Sonuç olarak, Kahire gürültü trafiğinin o güçlü varlığından yoksun haliyle süregelen sessizlik siyasi sloganlarla bezenmiş duvarlara ve yakılmış arabalara eşlik ediyor.

Bizim meydana gittiğimiz gün olağanüstü bir gündü ve bir protesto oluyordu. Biz Tahrir'e yaklaştığımızda iki sivil polis arabası durdu. Boyalar taşıyan bir genç yanımıza geldi ve hemen ödemek zorunda bırakıldığımız pek de ucuz olmayan 20 Mısır pounduna ellerimizi Mısır bayraklarına boyadı. Bu algılamama göre devrimci meydanlarda dolaşıma sokulan kayıtdışı ekonomilerin bir parçasıydı. Buna dâhil olarak devrimci sloganların yazıldığı bayraklar ve t-shirtler satılıyor. Tabi yabancılar olarak biz kolaylıkla hedef alıcı kitle olabiliyoruz.

Kahire şehir merkezinin geri kalanı eğer geçmişte hep cıvıl cıvıl bir hayat doluluğunu taşıyor idiyse şimdi çok daha acıklı bir resim yansıtıyor. Eskiden yerlilerle yabancıların birbirine karıştığı barlar şimdi yalnızca genel olarak yerlilerce doldurulmuş vaziyette. Talat Harb'de gece yarlarına kadar uzanan sokak canlılığı şimdi bir tür sokağa çıkma yasağının etkisi altındaymış gibi gözüküyor. Galiba yeni emniyetsizlik halinin bir sonucu olarak bu bölgeler gitgide bazıları tarafından kaçınan yerlere dönüşmüş.

Maamafif, bazı mukimlerle yapılan muhabbetler bazı soru işaretleri uyandırıyor. Kahire daha önce (rejimi açıktan sorgulamayı seçenler dışında) en güvenli şehirlerden biriydi. Şimdi

sistem eridikçe o güvenlik başka bir şeye dönüşmüş durumda. Konuştuğum herkes suçlarda artış olduğunda mutabık. Şaşırtıcı olan yaygın bir şekilde anlatılan güvensizlik ortamı diğer şehirlerin suç oranları seviyesine ulaşmaktan uzak. Ben şahsen Londra'daki bazı bölgeleri çok daha tehlikeli bulurdum.

Selef rejim kalıntıları hala ordunun ve yeni isimlendirilen devlet emniyet teşkilatı şahsında müşahhas canlılığı içinde ve Müslüman Kardeşler kendilerinin fazlasıyla ihtiyaç duyulan değişimi temin edebileceğine inanılan seçmenler nezdinde yeterli güveni ilham edebilme kabiliyetine sahip değil. İhvan'ın değişimi getirme gönülsüzlüğü destekten çok daha fazla eleştirinin ilham kaynağı oluyor.¹⁰ Bu sokaklarda açıkça ortada. Müslüman Kardeşler ile muhalif üyeler arasındaki gösterilerde İhvan destekçilerinin muhaliflerine hücum ettiği ve bu arada polisin de müdahale etmediği görülmüş. Sosyal hizmetlerin çöktüğü çok bariz görülüyor. Alternatiflere aç bir ülkede bunları temin edememe yeteneksizliği Mursi hükümetinin çökmesine neden olabilir.

Ancak popüler reaksiyonlar cesaret verici. Protestolarda aktif olan sanatçılar sanat üretmeye geri dönmüşler ve yaratıcı sanat alanını destekleyen çalışmalarını siyasi mücadele alanları kadar işe yarayabilir.

¹¹Devlet okulları daha genç Mısırlı nesillere eğitim vermede başarısız olsa bile ebeveynlerin kendi çocuklarını eğitmesi için onlara dönük yapılan eğitim programları gelişiyor. Güvenlik sokak seviyesinde başarısız kalsa da (devrimi gayri meşru duruma düşürmek isteyen teşkilatlı seksüel taciz ihtimali hakkında çok şey söylene-

bilir), mahalleler kendi alanlarını korumak için organize olmuşlar. Nevzuhur teşkilatlanmaların çirkin yüzü bazı Mısır köylerinde görünür vaziyette; buralarda insanlar kanunu kendi tekellerine almışlar. ¹²Sanırım bu güvenlik boşluğu daha fazla otoriteryen güçlerini sürdürmekle ilgilenenler için haklı bir gerekçe oluşturmaya müsait. ¹³Her şeye rağmen daha önce siyaseten hiç aktif olmayan pek çok kişi hayatlarını daha fazla diyalog ve siyasi temsil alanları yaratmaya adanmış karar vermiş durumdadılar.

AÇIK BİR SÜREÇ İÇİN AÇIK BİR SONUÇ

Kendi kendine organize olma ve siyasi farkındalık seviyesi sanırım demobilizasyonun müşterek çalışma yeteneğini yitirmiş nesillere bırakıldığı toplumlar için utanç kaynağı olmalı. Eğer bu düzeyde bir sosyal çöküntü İngiltere gibi bir toplumda olsaydı erime muazzam oranlarda herhalde olurdu (Silahsız bir sivilin polis elinde ölümü Londra'yı kaosa sürüklemişti¹⁴). Aynı şekilde Mursi hükümetinin garantiye almaya çalıştığı IMF borcu alınabilirse bir yerlinin ifadeyle kitlesel ölçekte protestoları tetikleyecek; belki de bu insanların gönüllü olamayacağı son şey olacak. IMF'in yeniden yapılandırma politikalarının etkisine haiz bu anlayış, Mısır gibi bir ülkede değişimi talep etmiş ve hala eden insanların çoğuna değişimi üretmedeki etkilerini ölçme yeteneğine sahip olduklarını gösteriyor ve umut veriyor.

Dahası kitlesel gösterilerin ve siyasi faaliyetlerin gücünün bilincine tamamiyle varmış büyük

Kahire bir tür normalliğin portresi olmayı sürdürüyor. Yabancıların ve turistlerin bıraktığı boşluk açık olmasına karşın yabancı gözler için sanki hiçbir şey değişmemiş gibi gözüküyor.

bir Mısırlı gençlik gerçeğini reddetmek artık mümkün değil. İskenderiye geçenlerde bir terörist hücrenin Amerikan ve Fransız büyükelçiliklerine dönük ataklar planlandığı haberlerle sarsılırken¹⁵ İskenderiye kütüphanesine bir yürüyüş yapmak gayet aydınlatıcı olacaktır. Yolda terk edilmiş bir binanın duvarlarına iki genç kızın yazılar yazdığını göreceksiniz (Mısır duvarları argüman ve karşı argümanların birbirleriyle yarıştığı bir siyasi ifade alanı çiçek açıyor.) Kütüphaneye geldiğinizde yüzlerce öğrencinin hayranlık uyandıran binanın sıralarını doldurduğunu görüyorsunuz. Mısır pek çok ve netameli zorluklar ile karşılaşılıyor olsa bile değişim imkanları hala ulaşılabilir vaziyette ve iyimser olmak için tüm nedenler yerinde duruyor.

Bir süre önce bir Mısırlı sanatçının sohbet sırasında ifade ettiği gibi Tahrir ruhu Tahrir sokaklarından alınarak ülkenin diğer sokaklarına ve mahallerine yani insanların beklentiler ufkuna doğru yayılmalı. Bu süreçler mevcut kitlesel medya organlarıncı medyaya taşınması süreçlerin kompleks doğasını analiz etmek zaman alacağı için zordur. Ancak bizim bu süreçleri medyadan okumuyor oluşumuz onların gerçekleştirmede anlamına gelmiyor.

DİPNOTLAR

- 1 <http://www.atlantico.fr/decryptage/pourquoi-faut-arreter-parler-printemps-arabes-francois-burgat-697675.html>
- 2 <http://www.brookings.edu/research/reports/2012/01/23-egypt-indyk>
- 3 <http://science.time.com/2011/01/31/bread-is-life-food-and-protest-in-egypt/>
- 4 <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/38580/Egypt/Politics-/th-of-April--A-workers-strike-which-fired-the-Egypt.aspx>
- 5 <http://www.reuters.com/article/2013/03/10/egypt-inflation-idUSL6NOC209D20130310>
- 6 <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/3/12/72056/Business/Economy/IMF-says-Egypt-budget-gap-worrying,-talks-to-be-co.aspx>
- 7 <http://www.guardian.co.uk/global-development/poverty-matters/2013/mar/11/politically-motivated-sexual-assault-egypt>
- 8 <http://www.ekopolitik.org/en/news.aspx?id=5748&pid=1820>
- 9 <http://www.guardian.co.uk/world/2013/mar/28/egypt-cairo-protest-walls-stil-standing>
- 10 <http://www.hrw.org/news/2012/12/12/egypt-investigate-brotherhood-s-abuse-protesters>
- 11 <http://www.guardian.co.uk/world/2013/apr/22/artistic-revolution-2011-uprising-egypt>
- 12 <http://www.guardian.co.uk/world/2013/mar/14/egypt-leaked-report-blames-police-900-deaths-2011?INTCMP=SRCH>
- 13 <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/0/70883/Egypt/Lynching-Egyptians-take-law-into-own-hands.aspx>
- 14 http://www.boston.com/bigpicture/2011/08/london_riots.html
- 15 <http://www.reuters.com/article/2013/05/11/us-egypt-alqaeda-plot-idUSBRE94A07K20130511>

SOFİA BARBARANİ
ÇEVİREN: MEHMET ALACA
mehmetalaca2@gmail.com

Kürt-Arap Mücadelesi Arenasında Yezidiler

Yezidiler Irak'ın Sünni çoğunluklu bölgelerinde ikamet ediyor ve iki büyük sıkıntıya neden oluyor: İnançları nedeniyle sıklıkla El Kaide'nin saldırılarına maruz kalıyorlar ve Şii olan Merkezi Hükümetin bölgedeki kontrolü sağlam olmadığı için çok az korunma alabiliyorlar.

On yıllar boyunca Irak'ta 'şeytana tapanlar' olarak bilinen, 10 yıl önce Arap günlerinde ise Kürt olarak görülen yaklaşık 600.000 Yezidi, dışarıda inanç yapılarından ötürü hep zulme maruz kaldı ve hiçbir zaman bu ülkede huzur içinde yaşamadı.

Saddam Hüseyin'in 23 yıllık keşmeşmesi boyunca Yezidiler, Arapların kontrolü altındaki yerlerde Kürt bölgelerini dengelemek için bazen Arap olarak nitelendirildi. Bu yaklaşım onları, Saddam'ın Kürtlere karşı uyguladığı Enfal Soykırımından kurtardı.

Şimdi ise, Kürdistan Bölgesel Hükümeti Yezidileri Kürt olarak kabul ediyor.

Toplum içinde kendilerini Kürt Yezidi olarak tanımlayanlarla kendilerini Kürtlerden tamamen ayıranlar arasında bir itiş kakış var.

Yezidi İnsan Hakları Örgütü Başkanı Mirza İsmail, 'Yezidilerin varlığı Kürt, Hıristiyan ya da İslam tanımlarından önceye dayanır' iddiasında bulunuyor.

Bahdinan bölgesindekilerin kültür, tarih, dil ve folklor yapısı Kürt orijini olmasına rağmen, İsmail, Yezidilerin etnisite, din ve kültür bakımından Kürtlerle aynı olmadığını konusunda ısrarcı tavırını sürdürüyor. Fakat görünen o ki, bu inancının temeli gerçeklikten çok kızgınlık.

"Eğer ben bugün Kürdistan bölgesinde bir lise veya üniversiteye başvursam, bir Yezidi olarak kabul alamam. Kontrol noktalarında Yezidi olduğumu söyleyemem, Kürt olduğumu söylemeliyim. Hıristiyan ve Araplar için birçok seçenek var, fakat Yezidiler için yok" ifadelerini kullanıyor bay İsmail: "Ben başkası olarak değil, kendim olarak tanımlanmak istiyorum."

Tarih boyunca, Yezidiler Müslümanlar tarafından 'şeytana tapanlar' olarak eziyete maruz kaldılar, baskıya ve saldırıya uğradılar. Bunun büyük oranda nedeni, Yezidi inancına göreilik ve kötülüğün Tanrı'nın tezahürü olduğuna inanılması.

FOTOĞRAF: SANER ŞEN

Bugün Yezidi toplumunun bir parçası kuzeyde Kürt ilçeler Şingal, Şeyhan ve Tlikef'te ikamet ediyorlar ve hala zulme maruz kalıyorlar.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Mart 2004'te yayınladığı raporda Saddam'ın devrilmesinden sonra Yezidilerin durumunun kötüye gittiğini duyurdu. Musul kenti civarlarında Yezidilerin öldürülmesini tahrik edecek posterlerin bulunması buolguya işaret ediyor.

Kürdistan hükümeti Yezidi işleri başkanı Khairi Bozari, Kürt otoritelerin Yezidilere baskı yaptığı iddialarını reddetti. O, çok az Yezidi'nin Kürt olduğunu inkar ettiğini, onların inanç bakımından kendilerini Yezidi etnik olarak ise Kürt olarak tanımladıklarını belirtti.

Exeter Üniversitesi'nde Yezidi konusunda uzman Profesör Christine Allison, 2006 yılında verdiği bir röportajda Yezidi ve Yezidi olmayan Kürt kültürünün hemen hemen aynı olduğunu öne sürmüştü. "Onların sözlü ve yazılı kültürleri tipik Kürdistan kültürü vedoğrusunu söylemek gerekirse Yezidi olmayan Kürtlerle bir hayli benzerlik taşıyor. Gerçek bu."

Ancak, etnisite sorunu siyasal şiddet ve terörizmin, özellikle de dini motiflere dayalı günlük olanların, gölgesinde kalmaktadır.

Yezidiler Irak'ın Sünni yoğunluklu bölgelerinde ikamet ediyor ve iki büyük sıkıntıya neden oluyor: İnançları nedeniyle sıklıkla El Kaide'nin saldırılarına maruz kalıyorlar ve Şii olan Merkezi Hükümetin bölgedeki kontrolü sağlam olmadığı için çok az korunmaabiliyorlar.

Durum hayli karışık; çünkü Irak'ın kuzey topraklarının büyük bölümü hem KBY hemmerkezi hükümet tarafından sahiplenilen "ihtilafî topraklar" arasında. KBY'li Bozari, Yezidilerin yaşadığı toprakların idari yönetim açısından her iki hükümet arasında bölünmüş olduğunu ve yüzde doksanının Bağdat'taki Şii hükümetinin kontrolünde olduğunu söylüyor.

Bozari, Kürt Peşmerge güçlerinin Musul çevresindeki tartışmalı bölgelerde Yezid toplumunu korumak için konuşlandırılmış olduğunu iddia etti. Yezidi yerleşim yerlerinin yüzde doksanının Kürt bölgeleri dışında olduğunda ısrar ederek, onların merkezî hükümetin sorumluluğunda olduğunu ve KBY'nin buna müdahale edemeyeceğini mesajını veriyor.

O bölgeyi kastederek "Bu bir felaket" değerlendirmesinde bulunuyor. "Fakat mezkuraların yüzde doksanı Irak'a ait, KBY'ye değil."

Diğer taraftan, Yezidilerin Bağdat ve Erbil arasındaki güç mücadelesinin arasındakaldığını belirten Mirza, bölgedeki Peşmerge kuvvetlerinin varlığını ve işlevini kastederek "Bölge zor kullanılarak kontrol altına alınmıştır" dedi. Alana Peşmerge güçlerinin konuşlandırılmış olması nedeniyle merkezî hükümetin müdahale edemediğini önesürdü.

Siyaset dünyasının uzağına, gerçek hayata baktığımızda ise, Yezidi gençlerin günlük sorunlarla mücadele etmek zorunda bırakıldıklarını görürsünüz. Eğitim kalitesinden yoksun olan Yezidiler, çocuklara öğrenmeleri için çok az alan bırakan kalabalık sınıflarda ders görüyorlar.

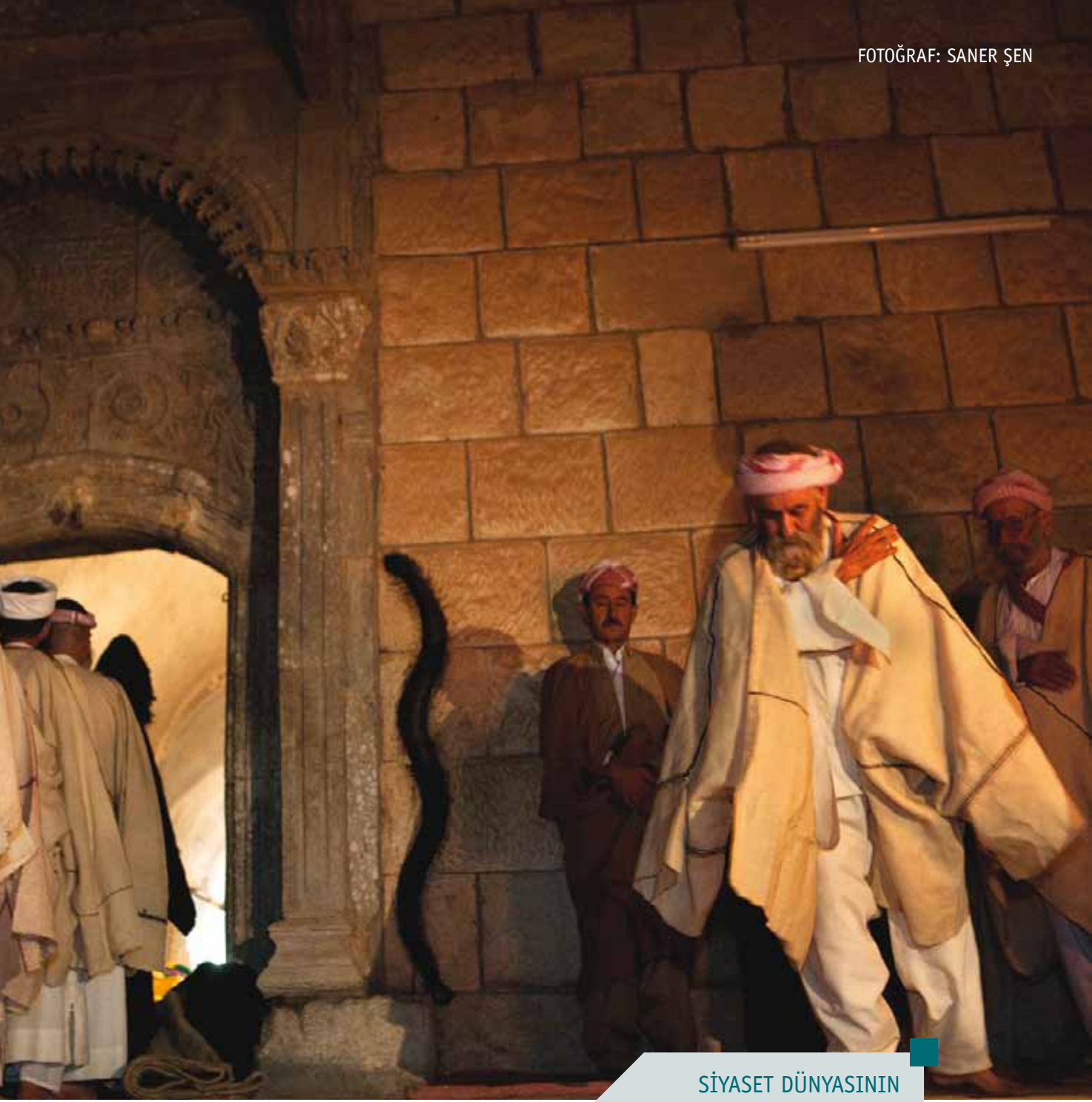
Aynı zamanda, bölgede yeterli sayıda üniversite olmadığı için birçok Yezidi genç eğitimine devam edebilmek için ya taşınmak ya da yüksek öğretimden vazgeçmek zorunda kalıyor bay Mirza'nın açıklamalarına göre.

Mirza "Eğitim için Musul ya da Kürt bölgesine gitmek zorundayız. Eğer KBY'ne gidersek üniversiteye müracaat edebilmek için Kürt olarak kayıt yapmak zorundayız. İstikrarsız şehrin tehlikeleri nedeniyle Musul'da eğitim her zaman mümkün olmuyor" ifadelerini kullanıyor.

Danimarka Göçmen Servisi'nin 2001 yılında yaptığı açıklamada "İhtilafî bölgelerdeki güvenlik eksikliği nedeniyle Yezidiler acı çekiyor ve bu nedenle Musul'da eğitimlerine devam edemeyebilirler" açıklamasında bulundu. Mirza'nın en büyük endişelerinden biri gelecekte eğitimsiz bir Yezidi nesli yetiştiğini görmektir.

Mirza "Biz yüzyıllardır acı çekiyoruz ve kimse bizim bu acılarımızdan rahatsız olmadı" diyerek serzenişte bulunuyor ve ekliyor: "Uluslararası

toplumun, KBY ve Irak hükümetiyle Yezidilerin hayatlarını sürdürebilmeleri için birlikte çalışacağımızı umuyoruz.”

ABD Dışişleri Bakanlığının inanç sorunları konusundaki son raporunda, KBY otoritelerinin dinsel azınlıklara baskı ve şiddet uyguladığına dair delil olmadığına yer verildi.

Rudaw, Sofia Barbarani,
Amid Kurdish-Arab Tussle,
Iraq's Yezidis Struggle For Identity,
12 Mayıs 2013

SİYASET DÜNYASININ
UZAĞINA, gerçek hayata
baktığınızda ise, Yezidi
gençlerin günlük sorunlarla
mücadele etmek zorunda
bırakıldıklarını görürsünüz. Eğitim
kalitesinden yoksun olan Yezidiler,
çocuklara öğrenmeleri için çok az
alan bırakan kalabalık sınıflardaders
görüyorlar.

Abdullah Öcalan üzerinden medya okuması

Ana akım medya Abdullah Öcalan'ın yakalandığı dönemde kin ve nefret uyandıracak bir dil kullandı. Öcalan üzerinden PKK ve Kürtler de öteki olarak kullanılmaya, Türk vatandaşları ise şehitlerle özdeşleştirmeye çalışıldı.

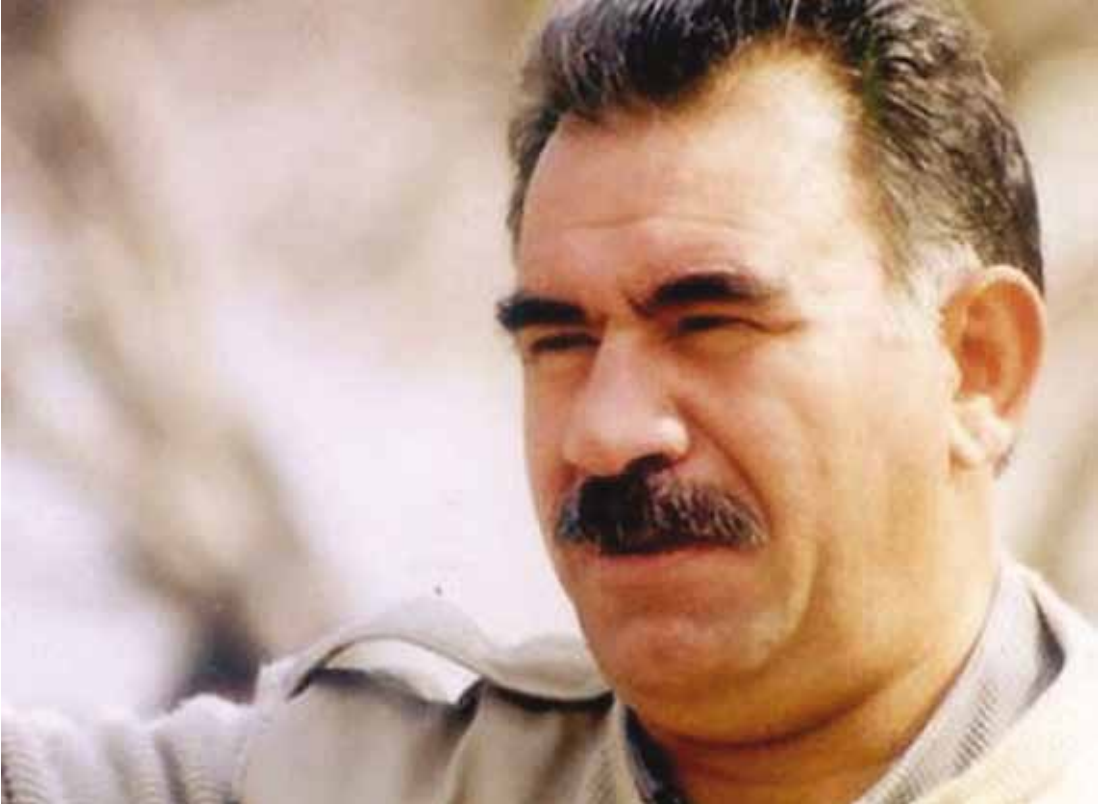
Bebek katili, çete başı, İblis ve terörist başı söylemlerinden PKK lideri, Abdullah Öcalan ve barış güvercinine doğru bir serüven. Medya tarafsız haber yapmadığı için daima bu paradokslarla karşı karşıya kalacağız. Medya, bebek katili söyleminden barış güvercini, barış güvercini söyleminden bebek katili yarattı.

Türkiye'de medya geçmişte olduğu gibi şimdi de sorunlu bir alan olarak karşımıza çıkıyor. Gelişmiş ülkelerde demokrasi ve medya birbirinden ayrılmaz bir bütün. Medyanın demokrasiden sorumlu olduğu kadar demokrasinin de medyaya alan açması gerek. Bu yüzdendir ki medya yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak algılanır. Demokratik ülkelerde devleti kontrol ve denetleme misyonuna sahip olan medyanın, Türkiye'de bu misyona sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada Ra-

gıp Duran'ın, 'Türkiye'de medya topluma değil devlete, yurttaşına değil iktidara hizmet ediyor' söylemi medyanın hangi misyonu üstlendiğini çok açık bir şekilde göstermektedir. Abdullah Öcalan üzerinden bir medya okuması yaptığımızda da medyanın devlete ve iktidara ne kadar hizmet ettiğini ve ekonomi-politik olarak ne kadar bağımlı olduğunu görmek zor olmayacaktır.

Abdullah Öcalan üzerinden medya okuması yaparken iki durumu göz önüne almak gerek. Birincisi Abdullah Öcalan yakalandığı tarihte, TV ve gazetelerin Abdullah Öcalan üzerinden kullanılan dil. İkincisi ise 21 Mart 2013'te Abdullah Öcalan'ın mektubunun Diyarbakır Newroz alanında okunmasından sonra yapılan haberler.

Abdullah Öcalan yakalandığı dönem ülkenin bütünlüğüne zarar veren, terörist başı, bebek katili gibi isimlerle anılıyordu. Ana akım medya haber yaparken bu isimleri göz önüne alarak; PKK'den zarar görmüş ve yakınlarını bir şekilde kaybeden insanların hayat hikayelerini televizyonlara yansıtarak milli ve ulusal bir bilinç ortaya çıkarmaya çalıştı. Bu noktada televizyon ve gazetelerin daima bir mesaj kaygısı oldu. Hollandalı dilbilimci Teun A. Van Dijk, televizyon haberlerinin bireyler ve gruplar üzerindeki etkisinden söz ederken, "zihinleri kontrol edebilmek ya da düşünceleri değiştirebilmek için

mesajların bir etkisi olduğunu kabul etmek gerekir...”⁽¹⁾ demesi bir anlamda medyanın zihinleri ve düşünceleri yönetme ve yönlendirme gücüne nasıl sahip olduğunu da açıklar. Medya bu mesaj kaygısını Öcalan üzerinde bazı duygularla verdi. Özellikle “Öcalan haberlerinde izleyici şehit aileleriyle özdeşleşmeye itilmekteydi. İzleyiciye şehit ailelerinkine benzer bir nefret, öfke ve ezilmişlik duygusu verilmeye çalışılmaktaydı.”⁽²⁾

17 Şubat 1999’da Hürriyet Gazetesi “bebeğim rahat uyu katilin yakalandı” haber başlığı altında Abdullah Öcalan için “Bebek, hemşire, öğretmen ayırmadan 21 yıldır kan döken Apo, 30 bin can aldı. Türkiye’ye 30 katrilyon mal olan bebek katilinin bölücü hareketi, bölge insanına da acıdan başka bir şey vermedi” yazdı. Aynı gazete bir başka haberde ise “şehide sözümüzü tuttuk” başlığıyla “Çete başı Abdullah Öcalan’ın yakalandığını basın toplantısıyla açıklayan Başbakan Bülent Ecevit, “Dünyanın neresinde olsa, onu ele geçireceğimizi söylemiştik. Şehit analarına verilen devlet sözü yerine getirildi” diye haber devam ediyor. Haberin ana-

**ABDULLAH ÖCALAN
ÜZERİNDEN** bir medya okuması yaptığımızda da medyanın devlete ve iktidara ne kadar hizmet ettiğini ve ekonomipolitik olarak ne kadar bağımlı olduğunu görmek zor olmayacaktır.

lizi yaptığımızda söylem olarak kötü olduğunu görüyoruz. Apo ve çete başı gibi küçümseyici kelimeler kullanılmakla beraber terörist başı kavramıyla PKK ve Abdullah Öcalan üzerinden öteki kavramı oluşturulmuştur. Bülent Ecevit’in yaptığı açıklamayı öne sürmesi ise Türkiye’nin ne kadar güçlü ve Öcalan ile PKK’nin ne kadar zayıf olduğunu göstermeye çalışılmıştır. Okuyucuların bir anlamda şehit aileleriyle özdeşleştirmeye itmekte ve Öcalan’a nefret duyulmasını sağlamaktadır. Demokrasi ile yönetilen ülkelerde böyle bir habercilik anlayışı yoktur. Haberin bütün etik kodları çiğnenmiştir. Abdullah Öca-

lan kim? Nerede yakalandı? Niçin yakalandı? Ne zaman yakalandı? PKK örgütü ne? Amaçları ne? Neden PKK ve Abdullah Öcalan var? gibi soruların cevapları haber içinde neredeyse hiç bulunmamaktadır. İngiltere, Amerika ve diğer Batı Avrupa devletlerin haber yapılırken, haberin arka planı (background) verilir. Türkiye’de haber masa başında veya “paşaların” odasında yapıldığı için haberin arka planını görmek mümkün olmuyor.

Milliyet Gazetesi de Hürriyet Gazetesi ile söylem olarak örtüşüyor. Milliyet Gazetesi Öcalan’ın yakalanmasını “Acılardan Bayrama” başlığı altında “şehitler, gaziler, gözyaşları, ağıtlar, sönen hayatlar, yaşlı günler... Türkiye’nin son yirmi yılını acılara boğan terör dalgası... Ve şimdi bu terörden sorumlu PKK’nın başı Türkiye’de... Genelkurmay ve MİT’in nefes kesen kıtalararası operasyonu ile yakalanması tüm Türkiye’de büyük sevinç yarattı, ülkede bayram havası esti” haberi bu şekilde devam ediyor. Milliyet’te başka bir haberde ise büyük bir Türkiye haritası üzerinde küçültülerek bir Öcalan karikatürü konuldu ve elleri yukarıda teslim olmaya hazır gözükken bir imaj verildi. Haberde ise “sevinç gözyaşları” başlığı kullanıldı. Askerde çocuklarını kaybeden ailelerin sevinç gözyaşlarını gösteren fotoğrafları da vardı. Haber başlıkları doğru kullanılmamakla beraber dil ve söylem açısından da çok serttir. Hürriyet’te olduğu gibi bu haberlerde de küçümseyici kavramlar kullanıldı ve bir anlamda Türkiye’yi ve Türk’ü “biz” olarak algılamamızın sağlanması için çabalandı. Sabah Gazetesi ise haberciliği tamamen unutup “İblis Kafeste” başlığı attı ve spotta “Türkiye’yi 15 yıldır kana boğan, 30 bin 461 vatan evladının katili Apo, Kenya’da yakalanıp yurda getirildi” dedi. İblis kelimesi; kötülük, hayasızlık ve Allah’a karşı gelen anlamlar içeriyor. Kafes kelimesi ise daha çok vahşi yaratıklar için kullanılan ve bu yaratıkların çevreye zarar vermemesi için tutulduğu yerdir. Dünyanın belki de hiçbir yerinde haber dilini ve söylemini böyle öfke ve kin kusan bulamazsınız. Sol eğilimli Radikal Gazetesi ise Abdullah Öcalan’ın yakalandı haberine

tabuta sınırlı bir annenin fotoğrafını verdi. Habere ilgili bir fotoğraf olmadığı gibi söylemi küçümseyici ve ötekileştirici.

“Gözyaşı dinsicin” manşeti altında “Apo’nun yakalanması, Türkiye’ye büyük maddi ve manevi kayıp verdiren terör felaketinin bitmesi ve Güneydoğu’nun kalkınması için büyük fırsat” spotu kullanmış. Star TV Ana Haber bülteninde ise, “(...) Askerlerimizin aziz alınlarından öpüp “rahat uyuyun” diyebileceğiz. Şimdi rahat uyuyun”⁽³⁾ Bir diğer haber bülteni ise “PKK sempatanlarının Apo’ya destek için kendilerini ateşe vermesinin ardından bölücü-başı Apo’ya Neron Apo ismi takıldı”⁽⁴⁾ şeklinde haber yapıldı.

Ana akım medya Abdullah Öcalan’ın yakalandığı dönemde kin ve nefret uyandıracak bir dil kullanıldı. Öcalan üzerinden PKK ve Kürtler de öteki olarak kullanılmaya, Türk vatandaşları ise şehitlerle özdeşleştirmeye çalışıldı. Bu dönemde “Televizyon ve gazeteler adeta en milliyetçi kanal bizim kanal diyordu. Abdullah Öcalan ile ilgili yapılan haberlerin haber nitelikleri olmadığı gibi, haber niteliği ve meslek ilkeleri de hiçe sayılmıştır.”⁽⁵⁾ Medya kuruluşları kullandığı dil açısından kendilerini doğrudan TSK’nın yanında konumlandırdı. Özellikle İçişleri Bakanlığının yasakladığı sözcükleri kullanmaması bunun en önemli kanıtıdır. Gerilla yerine terörist, Peşmerge yerine Kuzey Iraklılar veya sığınmacılar, Abdullah Öcalan yerine terörist Öcalan, Kürt vatandaşı yerine Türk vatandaşı ve Kürt milletvekili yerine terör örgütü elemanı kullanılması İçişleri Bakanlığı tarafından daha uygun görüldü. Medya bu uygun sözcükleri çoğaltarak İblis, çete başı, bebek katili, bölücü başı ve yüzlerce kelime türetti. Medya savcı ve kanun misyonu kendisine görev saymış ve tüm haberlerinde yargı bildiren dil ve söylem içinde olmuştur. Oysaki aynı ana akım medya 21 Mart 2013 ve sonraki günlerde Abdullah Öcalan, PKK ve Kürtler üzerinde farklı bir dil ve söylem kullanmış. Bebek katili, terörist başı, bölücü başı, Apo, İblis ve çete başı isim veya sıfatlar yerine Abdullah Öcalan, PKK lideri ve haberin veriliş şekline göre adeta barış güvercini ismi kullanılmış.

Hürriyet Öcalan'ın yakalandığı dönemde bebek, öğretmen, hemşire katili ve çete başı olarak haberleri vermişti. Hürriyet gazetesi 21 Mart 2013'te ise "İşte Öcalan'ın mesajı" başlığı altında "Diyarbakır'daki nevruz kutlamasında Öcalan'ın 5 sayfalık mesajını BDP'li Sırrı Süreyya Önder ve Pervin Buldan Türkçe ve Kürtçe okudu. Öcalan, 'PKK'ya silahlar sussun, sınır dışına çıkarın' dedi.

Öcalan'ın dikkat çeken mesajlarından biri de, 'Tıpkı yakın tarihte Misak-i Milli çerçevesinde, Türklerin ve Kürtlerin öncülüğünde gerçekleşen Kurtuluş Savaşı'nın derinleşmiş bir türevini yaşıyoruz' sözleri oldu. 22 Mart 2013'te Hürriyet Gazetesi "Dünya Öcalan'ın konuşmasını böyle gördü" başlığı altında şu spotla devam etmiş; "PKK lideri Abdullah Öcalan'ın bugün Diyarbakır'daki Nevruz kutlamaları sırasında okunan mesajı tüm dünya basının gündemi oldu." Hürriyet Gazetesi internet sayfaları bu haberleri verirken tüm kötü sıfat ve isimlerden kaçınılmış. Öcalan'ın beş sayfalık mektubunun tamamını vermesi ve dünya basının Abdullah Öcalan ve barış süreci ile açıklamaları vermesi; Öcalan'ı önemli bir şahsiyet olduğunu göstermiştir. Bebek katili ve terörist başı yerine PKK lideri ve Abdullah Öcalan kullanılması dilin değiştirilerek olumlu mesaj vermeye çalışıldığını söylemek doğru olur diye düşünüyorum. Ayrıca tüm dünyanın Öcalan'ın mektubunu değerlendirmesi ve bu haberi de vermesi ayrı bir prestij kazandırdı Öcalan'a. Milliyet gazetesi ise Nevruz bayramında okunan Öcalan'ın mektubu ile ilgili "Öcalan; Silahlı güçlerimiz sınır dışına çekilsin" başlığı altında "Diyarbakır'da 1 milyona yakın kişi Öcalan'ın mesajı için Nevruz alanında bir araya geldi" haberi yapıldı. Sonraki günlerde Milliyet bu dili devam ettirdi ve 22 Mart 2013'te ise "Karayılan'dan örgüt üyelerine flaş talimat" başlığı altında "Abdullah Öcalan'ın dün Diyarbakır'daki nevruz kutlamasında okunan mektubunda yer alan 'sınır dışına çekilin' mesajından sonra, örgütün Kandil Dağı'nda bulunan yöneticilerinde önce Murat Karayılan, sonrasında da Duran Kalkan'ın, PKK'lılara telsizle, sürece destek için 'eylemsizlik' pozisyonu-

SABAH GAZETESİ İSE haberciliği tamamen unutup "İblis Kafeste" başlığı attı ve spotta "Türkiye'yi 15 yıldır kana boğan, 30 bin 461 vatan evladının katili Apo, Kenya'da yakalanıp yurda getirildi" dedi. İblis kelimesi; kötülük, hayasızlık ve Allah'a karşı gelen anlamlar içeriyor. Kafes kelimesi ise daha çok vahşi yaratıklar için kullanılan ve bu yaratıkların çevreye zarar vermemesi için tutulduğu yerdir. Dünyanın belki de hiçbir yerinde haber dilini ve söylemini böyle öfke ve kin kusan bulamazsınız.

na çekilmeleri talimatı verdikleri öne sürüldü" diye yazıldı.

Barış sürecinin başlatılması ile beraber PKK, PKK yöneticileri ve Abdullah Öcalan için kullanılan küçümseyici ve yargı bildiren kavramlardan tamamen uzaklaşıldı. Yargı ve küçümseyici kavramlardan uzak durmaları bir yana haberlerin tümü göz önüne alındığında Abdullah Öcalan'ın Türkiye'de barışı destekleyen akil bir insan olduğunu göstermeye çalışılmış. Star Gazetesi de bu söylem çerçevesinde haber yaptığını söylemek mümkün. Haberleri ise "Barış

Medyanın söylemi iki dönem için ne kadar farklılık gösterdiği gözler önünde. Bebek katili söylemlerini bırakıp barış güvercini söylemlerini kullanmak; Türkiye’de medyanın gerçek anlamda geliştiğini mi gösteriyor? Geliştiğini söylemek mümkün değil. Türkiye’de medya daima kendini bir taraf olarak konumlandırıyor. Bazen paşaların yanında yer alırken bazen sivil iktidarın yanında yer alıyor.

Nevruz” ve “Diyarbakır’daki Nevruz Coşkusu” başlıkları altında Öcalan’ın eylemsizlik ve sınır dışına çekilmeye vurgu yapmış.

Ana akım medya 1999’da “Öcalan yakalandı” haberleri yaparken yakınına kaybeden gözü yaşlı anne ve babaların fotoğraflarıyla Türk bayrağına sarılı tabutları gösteriliyordu. 1999’da haberi yapılan kişi ile 2013’te haberi yapılan kişi aynı olmasına rağmen verilmek istenen mesaj, kullanılan dil ve söylem tamamen farklı. Artık haberlerde sevinç çığlıkları, Öcalan posterleri ve yöresel kıyafetler yer aldı.

Sonuç yerine

Medyanın söylemi iki dönem için ne kadar farklılık gösterdiği gözler önünde. Bebek katili söylemlerini bırakıp barış güvercini söylemlerini kullanmak; Türkiye’de medyanın gerçek anlamda geliştiğini mi gösteriyor? Geliştiğini söylemek mümkün değil. Türkiye’de medya daima

kendini bir taraf olarak konumlandırıyor. Bazen paşaların yanında yer alırken bazen sivil iktidarın yanında yer alıyor. Oysaki medya kullanması gereken dile çok önem vermesi gerekir. Tarafsız, doğru ve dengeli haber yapması bunun kuralıdır. Habere yorum yapmaktan kaçınılmalıdır ki okuyucunun beyninde bir şeyler oluşabilsin. Muhabir ve editör, yargı bildiren başlık, spot ve haberden uzak durmalıdır. Abdullah Öcalan üzerinden haberlerin hiçbirinde bu kuralları göremiyoruz. Durum böyle olunca da partizan habercilik yapılmış oluyor.

Türkiye’de medya söyleminin bu kadar değişiklik göstermesini buna bağlamak yeterli olmaz. Medyanın en büyük sorunu ekonomi politikasıdır. Özellikle medyanın insanların zihinlerini etkileme kapasitesine sahip olduğunu bilen güç odaklarının medyayı ele geçirmek istediğini söyleyebiliriz. Türkiye’de medyanın ekonomi politikasını inceldiğimiz zaman medya sahiplerinin başka şirketlere sahip olduğu ve bir anlamda gazeteci değil iş adamı olduğu gözler önüne seriliyor. İhaleleri almak için hükümetin ve başka kuruluşların etkisinde kalması söz konusudur.

Bu yüzdendir hükümet ve diğer kuruluşlar medyanın dilini istedikleri şekilde değiştirebiliyorlar. Son yıllarda işten atılan ve cezaevine giren birçok gazetecinin hükümetin söylemine uzak kalmasından kaynaklanıyor. Bugün barış süreci söylemleri hakim olduğu için hükümet ve devlet bir şekilde medyada olumlu bir dil kullanmasına izin veriyor ve medya da hükümeti karşısına almamak için bu dili kullanıyor. Şu da bir gerçek süreç kötüye giderse medyanın yeniden “bebek katili” başlığını kullanacağına hazırlıklı olmalıyız.

KAYNAKLAR

1. Bilgiç, Esra Ercan, *Vatan Millet Reyting*, İstanbul Evrensel Basım Yayın, 2008 s.9
2. Bilgiç, Esra Ercan, *Vatan Millet Reyting*, İstanbul Evrensel Basım Yayın, 2008 s. 44
3. Bilgiç, Esra Ercan, *Vatan Millet Reyting*, İstanbul Evrensel Basım Yayın, 2008 s. 53
4. Bilgiç, Esra Ercan, *Vatan Millet Reyting*, İstanbul Evrensel Basım Yayın, 2008 s. 61
5. Bilgiç, Esra Ercan, *Vatan Millet Reyting*, İstanbul Evrensel Basım Yayın, 2008 s. 46
6. <http://gazetearsivi.com/>

REFERANSLAR

- Kolektif, *Gazeteciliğe Başlarken Okuldan Haber Odasına*, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2009
- Arsan, Esra, *Medyanın Gözcüsü*, İstanbul, Evrensel Basım Yayın, 2008
- İstanbul Bilgi Üniversitesi, *Medyakronik Hakiki Örneklerle Medya Eleştirisi*, İstanbul, 2003

KONUŞMAK VE ANLAMAK: Dilin Bilimi, Psikolojisi ve Şiir Sanatı

Geçen hafta iletişim biçimleri üzerine sosyal psikoloji dersimde bir seminer veriyordum. Öğrencilerime dilin basitçe aynı şeyi farklı biçimlerde iletişimini sağlamak için aramızda kullandığımız bir araç mı olduğunu yoksa en temel ve idrak noktasında bizi etkileyen bir şey mi olduğunu sordum. Bir dil dünyası içinde büyüyen insanlar başka bir dil dünyasında büyüyenlerden farklı olarak mı dünyayı görüyorlar?

Bu soruyu yöneltmekle öncelikle anlaşılması gereken ilk şeylerden biri idrak seviyesi ile ne demek istendiği ve dille ilgili temel fonksiyonların bilinmesinin önemidir. Beyindeki dil sürecini anlamak 1860larda bir Fransız nörolog Paul Broca'nın ölmeden altı gün önce olağanüstü bir hasta ile karşılaşması ile başladı. Leborgne isimindeki bu hasta konuşulan dili anlamasına ve ağzında ve dilinde konuşmasına engel herhangi bir bozukluğa sahip olmamasına rağmen ne konuşarak ne de yazarak kendini ifade edebiliyordu. Çıkartabildiği yegane hece "tan" idi ve bu kendi ismi için kullanılmaktaydı.

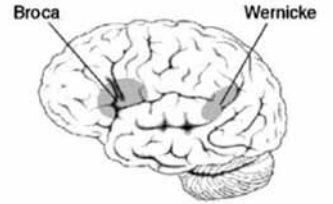
Tan'ın ölümünden sonra Broca onun beynine bir otopsi yaptı ve sol iç ön kortekste bir tavuk yumurtası büyüklüğünde bir yara buldu. Broca bölgesi olarak şimdi bilinen beynin bu ilk bölgesi özel bir fonksiyonla ilişkilendirilmekte ve

Tan'ın ölümünden sonra Broca onun beynine bir otopsi yaptı ve sol iç ön kortekste bir tavuk yumurtası büyüklüğünde bir yara buldu. Broca bölgesi olarak şimdi bilinen beynin bu ilk bölgesi özel bir fonksiyonla ilişkilendirilmekte ve bu mevcut durumda konuşma yeteneği olacaktır.

bu mevcut durumda konuşma yeteneği olacaktır.

On yıl sonra Carl Wernicke isimli bir Alman nörolog beynin sol şakak lobunda bir bölüm keşfetti ki bu bölüm dili anlamakla ilgiliydi.

Nöro bilimciler günümüzde arcuate fasciculus diye isimlendirilen nöral liflerden oluşan geniş bir demetin nöral ilmiklerinin bir ucunda Broca bölgesi ile bağlandığını ve dil üretimi ile ilişkilendirildiğini ve diğer ucunda bağlandığı nokta olan Wernicke bölgesinin de konuşulan dilin prosedürlere dökülmesi ile ilişkilendirildiği konusunda mutabıklar.

Beynin sol kulakçığında iki önemli dil merkezi bulunur. Broca ünlü olan deyişinde “biz sol kulakçığımızla konuşuruz” der ki beynin bu bölümü mantık ve analitik düşünme ile ilişkilendirilir. Buna karşın, beynin sağ tarafı daha fazla sezgi ve duygularla rabıta halindedir ve bizim dili anlama yollarımıza katkı yapmak noktasında önemli rolü vardır. Her şeyin ötesinde dil büyük edebiyat, şiir ve şarkılar için bizim formatımız ve dille duygusal bir bağlantımız olmaksızın biz şakaları anlayamaz, ironinin acı tadını bilemez veya devasa edebi metinlerin derinliğine vakıf olamazdık. Dil bizim yalnızca ne dediğimizi, değil nasıl söylediğimizdir.

*“Atmosfer parfüm değildir. İmbikten süzülme tadı yoktur ve kokusuzdur,
Fakat o ağızıma dolduğunda onunla daima aşk içindeyim,
Ağaç kenarındaki bir banka gideceğim ve maske-siz, çıplak olacağım.
Onun benle temas halinde olmasına deliriyorum.”*

-Walt Whitman, Kendimin Şarkısı

Pek çok kişi için beynin sol kulakçığı kelimelerin anlamını kavramaya ve formüle etmeye yararırken sağ kulakçık onların duygusal bağlantılarını yorumlar. Biz bir kızın ay yüzlü olduğunu söylediğimizde biz onun yüzünün tabir olarak ayı yansıttığından ziyade yuvarlak olduğunu anlarız. Bu biraz basmakalıp gelebilir ama bu as-

lında beynin sağ kulakçığının bazı bölümleri zarar görmüş insanların kodlamak noktasında sorun yaşadıkları önemli bir ayrımdır. Dalga geçme ve ironiyi anlamak ya da kelimelerin kafiyeli olup olmadığını fark etmek hep sağ kulakçık işleridir ve dilin derinliği ve zenginliğine daha doğrudan bilgi vermek kadar duygusal ve şekilsel anlamların da taşıyıcı araçları olarak katkı yapar.

Konuşulan dilden çok daha fazla insanlar sözlü olmayan yöntemleri iletişim kurmak için kullanmaya yönelirler. Bazı jestler evrensel sayılır, fakat çoğu zaman iletişim kurmak için kullandığımız imler ve işaretler, o çok özel sözlü olmayan iletişim araçlarıdır (göz kırpmalar, kafa sallamalar, dil çıkartmalar) kültürden kültüre pek çok anlama sahip olabilir ya da olmayabilir.

Bir yıl Türkiye’de kaldıktan sonra Birleşik Devletler’e döndüğümde kendimi kafamı sallayarak, gözlerimi yuvarlar ve “hayır” manasında “cık” derken buldum ve çevremde ne ifade etmeye çalıştığımı ilgili kimsenin bir fikri olmadığını fark ettim. Amerikan tek heceli ifadeleri (“nah”, “yeah”) kullanmaya ve daha genel manada ‘Amerikan’ tarzı iletişime gerdi dönmem biraz zaman aldı.

Kültürler ve diller arasında iletişim kurmaya teşebbüs ettiğinde karışıklık artıyor. Görüldüğü gibi ben dördüncü dilimi öğrenme süreci içindeyim. Diğer üçünü becermeme rağmen bunun için aynı şeyi söylemek katıyetle mümkün değil.

Benim düşünceme göre dinamik, yaşayan bir güç halinde ve sürekli akış içinde olan bir dili “becermek” gerçekten mümkün değil. Daha çok yeni bir yolla iletişim kurmak için biraz yeteneğe sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. Bununla beraber, bu yeni dili öğrenirken kendimi gitgide üçüncü dilimle karıştırırken buluyorum. Bu durum diğer iyi bildiğim iki dil için daha az geçerli bir durum olduğunu söyleyebilirim.

Diğer gün Beyoğlu’nda bir asansöre bindim. Diğer iki yolcu Fransızdı ve onlar düğmeye basarken gayet nazik bir şekilde –İngilizce olarak- kaçınıcı kata gideceğimi sordular. Ben onlara Fransızca cevağ verebileceğimden emin bir şekilde “penc” dedim. Onlar bana baktı ve ben Fransızca “beş” anlamına gelen bir cevap verdiğime ve fakat onların (bilemeyeceğim nedenlerden dolayı) beni anlayamadıklarına inanarak onlara baktım. Ben beş düğmesine kendim bastım. Çok geçmeden fark ettim ki onlara Fransızca değil ama Kurmançî kelime ile cevap vermiştim.

Bu konuda diller arasında çalışma teşebbüsü üzerine akılda kalan klasik bir oyun var. İki dil arasında değişerek bir rakam sırasını, örneğin bir ile beş arasında, söylemeye çalış (bir, two, üç, four, beş...). Şimdi üç dil arasında b unu yapmaya çalış. Ne kadar yükseğe sayabileceğini gör. Birden fazla dili tek elde sürdürebilmenin ne kadar zor bir iş olduğunu görebilirsin ve bu koordinasyon meselesi aslında çeviri ve diller arasında geçiş yapmaktaki zorlukların bir kaynağı olabilir.

Bu sınıfta sorduğum ve bu metne başlarken kullandığım soruya bizi geri götürüyor: Dil basitçe aynı şeyleri ifade etmenin farklı bir yolu mudur; yoksa dünyayı görme biçimlerimizi etkileyen bir yol mudur? Derste kesin bir sonuca ulaşamadık. Fakat dil fonksiyonlarının bizi çok temel bir seviyede etkilediğini söyleyebilirim. Hem beynin konuşma yeteneği, dili anlama fonksiyonunu gerçekleştiren bölümleri hem de duygusal de-

rinliğine işaret eden bölümleri bizim türümüzün tümünde görülse de dilin nüansı, her dildeki tamlamalar ya da deyimler, karşılaştığımız anda jestlerin anlamının bize birdenbire doğması bizi çok temel bir seviyede etkiler.

Yabancı dilleri öğrenenlerimiz anadilden yabancı bir dile “tercüme” yapmaya çalışma teşebbüslerimizde bazen bunun imkansızlığını görürüz. Her dil kendini kendine özgü ifade etme ve konuşma yoluna sahiptir. Her biri dünyayı görme biçimlerimizi etkiliyor ve kültürel anlamda önemli olanın anlaşılmasına katkı yapıyor. “Afiyet olsun” sözü bazı dillere çevrilebilir, ama diğerlerine de çevrilemez. Bu “sofra” dediğimiz yerin merkezi konumuna ve hususi bir kültürdeki cemaatçiliğe işaret eder. Bu sözü İngilizceye tercüme etmek çoğu zaman gülünç bir şekilde Fransızca (“bon appetit”) kullanmayı gerektirir ve bu tamlama ya da benzerlerinin İngilizce dilli kültürlerde ciddi bir şekilde az kullanıldığının da fark edilmesine ayrıca yol açar. Bu yiyeceğin ve özellikle de “sofra”nın yerinin çok farklı görüldüğünün kesin bir işaretidir. Hayal ediyorum ki anlayış sürecimizde çok önemli olan dil faktörünü ifade etmek için bu bulabileceğimiz tek örnek değildir.

KAYNAKLAR

<http://brain.oxfordjournals.org/content/122/12/2207.full>

<http://brain.oxfordjournals.org/content/130/5/1432.full>

Walt Whitman, “Song of Myself,” *Leaves of Grass* (Barnes and Noble Books: 1997).

Konsantrasyonun Gücü

Araştırmacılar, bir grup insan kaynakları uzmanına adet gereğince yaptıkları eş zamanlı planlama türüyle meşgul olmalarını istedi. Her katılımcı bir telefon ve bir laptopla bir kişinin ofisine yerleştirildi ve birkaç tipik görevi tamamlamaları talep edildi: birçok katılımcının olduğu toplantılar düzenleme, boş konferans salonunun yerini tayin etme, yaratıcı bir toplantı gündemi belirleyen bir bildiri yazma ve benzeri.

Meditasyon ve dikkatlilik kelimeleri kafamızda yoganın ve Budist rahiplerinin resimlerini çağrıştırıyor. Fakat belki çok farklı bir resmi anımsatmaları gerekir. Geyik avcısı modundaki kavisli bir piroyu tütüren, bu adam Sherlock Homes'ın ta kendisi. Dünyanın en büyük kurgusal dedektifi Holmes, konsantrasyonun önemini bilen birisidir. Dr. Watson'ın ortaya koyduğu gibi 'beynini vakanın dışına atar'. Holmes çok görevli bir dünyada, her işi tek bir iş gibi yapan en mükemmel örnek.

Ekseriyetle, yeni bir vaka sunulduğu vakit, Holmes deri koltuğuna yaslanır, gözlerini yumar ve sükut içinde yalvarır bir vaziyette uzun parmaklı ellerini birbirine bağlar. O orada en pasif aktif dedektif olabilir. Onun düşünceye yaklaşım tarzı, bilişsel psikolojistlerin dikkatlilik derken kastetikleri çok şeyi ihtiva eder.

Gerçi, bu kavram antik Budist, Hindu ve Çin kültürü kökenlidir. Ampirik psikoloji bahis konusu olduğunda, dikkatlilik maneviyattan ziyade konsantrasyonla ilgilidir: aklını sakın ve huzurlu hale getirme kabiliyeti, dikkatini içinde bulunduğu zamana odaklamak ve zihni dağıtan şeyleri başından savmak. Bunun açık ve kesin ifadesi, 1970'li yıllarda, bilinçli düşüncenin, yetişkinlerde bilişsel işlevlerin araçlarını ve hatta hayati işlevlerindeki gelişmelere öncülük ettiğini gösteren psikolojist Ellen Langer'in çalışmalarının ürünüdür.

Şimdi, biz bu dikkatlilikten edindiğimiz faydaların çok daha öteye ulaşabileceğini ve Professor Langer'in önceden tahayyül ettiğinden daha fazla fayda elde edilebileceğini öğreniyoruz. Hatta kısa süreliğine de olsa, dikkatlilik, temel nöral düzeyde nasıl hissettiğimiz ve nasıl düşündüğümüze ilişkin hayranlık uyandıran değişimleri meydana getirebilir.

2011'de, Winconsin Üniversitesinden araştırmacılar günlük meditasyonun, düşüncenin ön beyin

lobu faaliyetinden, bilişsel bilim adamlarının pozitif olarak iddia ettiği ve duygusal durum odaklı yaklaşım doğrultusunda ilişkilendirilen bir yapıyla değiştirilebildiği gibi, bizi dünyadan soyutlamaktan ziyade ona angaje olmamızı ifade ettiğini gösterdiler.

Katılımcılara gözleri kapalı bir şekilde rahatlamaları, bütün dikkatlerini buldukları ana vermeleri ve zihinlerine doğabilecek herhangi bir düşüncüyü serbest bırakmaları ve kabullenmeleri için talimat verildi. Daha sonra onların, önümüzdeki beş hafta boyunca 9 ila 30 dakikalık meditasyon eğitimi alma seçenekleri vardı. Onlar ikinci kez imtihana tabi tutulduklarında, egzersizleri ve eğitimleri günde ortalama sadece 5 ila 16 dakika olmasına rağmen, nöral aktivasyon yapılarının, ön lob asimetrisinde çarpıcı bir biçimde sol tarafa kaydığı gözlemlendi.

Günde beş dakika kadar az bir süreyi Holmes tarzı yoğun durağanlığa ayırdığımız zaman daha mutlu bir görünüm sizin ise de, bu hususi imtiyaz, melankoli nöbetleriyle ve kesin bir yüzde yedi çözümlerle yaptığı flörtlerle Holmes'un kendisiyle birlikte boşa gitmiş görünüyor. Hızlı bir biçimde

incelendiği takdirde tezatlığın yanıltıcı olduğu görülecektir: akli melekeleri için bir hedef yoksa, Holmes depresiftir. Ona bir vaka verildiği takdirde ruhsal dengesi düzelir.

Fakat, dikkatlilik, duygu düzenini geliştirmenin ötesine gider. Dikkatlilik üzerine bir egzersiz, modern hayatın vebasası olan çoklu görev hastalığına karşı yardımcı olabilir. Elbette, dikkatimizin muazzam olmasını istiyoruz, fakat o öyle değil. Çoklu görev sürüp giden bir söylenti ve efsanedir. Bizim yaptığımız hızlı bir şekilde görevden göreve dikkat objelerimizi gerçekten değiştirdiğimizdir. Sonuç olarak iki kötü şey meydana gelir. Biz olabildiği kadar dikkatimizi tek bir şeye vermeyiz ve dikkatimizin kalitesini ve meziyetini bu sürekli değiştirmeye kurban ederiz. Dikkatimiz yerinde olduğu zaman, bazı dikkat zayıflıkları kendi ahengiymiş gibi ortadan kaybolur.

2012 yılında, Washington Üniversitesi'nden bir takım öncülüğündeki araştırmacılar, gerçek bir dünya koşullarında çoklu görev üzerinde meditasyon eğitiminin etkilerini incelediler. Araştırmacılar, bir grup insan kaynakları uzmanına adet gereğince yaptıkları eş zamanlı planlama

türüyle meşgul olmalarını istedi. Her katılımcı bir telefon ve bir laptopla bir kişinin ofisine yerleştirildi ve birkaç tipik görevi tamamlamaları talep edildi: birçok katılımcının olduğu toplantılar düzenleme, boş konferans salonunun yerini tayin etme, yaratıcı bir toplantı gündemi belirleyen bir bildiri yazma ve benzeri. Bu bilgi, bu görevleri tamamlamak için gerekli mi? Görevler, normalde olduğu gibi e-maile, anlık mesaj aracılığıyla, telefonla ve bizzat teslim edildi. Bu listedeki işlerin 20 dakika ya da daha az bir süre içinde tamamlanması gerekiyor.

Herkes açık bu çoklu görev yarışmasından sonra, katılımcılar üç gruba bölündü: birine sekiz haftalık meditasyon kursu tahsis edildi (haftalık iki saat eğitim); diğer grup ilk başta bu kursu almaya da, ilerleyen zamanlarda almaya başladı; ve son grup ise sekiz haftalık vücut dinlendirme kursu aldı. Herkes, daha sonra bu çılgınlığı ikinci turuna katıldı.

Sadece dikkatlilik eğitimi alan katılımcılar gelişme gösterdi. İşin sonunda onlar çok daha az olumsuz duygular hissettiklerini bildirmekle birlikte, ayrıca konsantrasyon yetenekleri de mühim ölçüde gelişti. Dikkatlilik eğitimi alan bu katılımcılar daha uzun süre görevde kalmaya devam edebildiler ve daha az sıklıkla bir görevden diğerine geçtiler. Bu iş için harcadıkları toplam zaman diğer gruplankinden çok da farklı değildi, ancak, bu zamanlarını daha verimli kullandılar. Onlar ortalama olarak ayırt edilebilir bir başlangıç ve bitiş zamanı olan deneysel davranışlar ihtiva eden 40'ın üzerinde farklı görevle meşgul oldular. Diğer gruplar ortalama 48 ila 50 görev için yaklaşık olarak 30 saniye harcarken dikkatlilik eğitimi alan grup her bir aktivite için 36 saniyelik bir ortalamada çalıştı. Ayrıca bu çalışmada onlar, görevlerinin içinde neyi daha iyi icra ettiklerini de diğer katılımcıların aksine farkına hatırladılar.

Dikkatlilik eğitiminin konsantrasyona faydalarını sadece davranışsal değil, fiziksel de. Son yıllarda, dikkatlilik, beynimizin dikkat ağlarındaki ve ilaveten dikkat bölgesi ve orta ön

bölgeleri arasındaki bağlantıları geliştirdiğini gösterdi. Bunlar bizi dikkat dağılmasından kurtaracak gelişimlerdir. Başka bir ifadeyle, dikkatlilik, dikkat ağlarımızın normalde olduğundan çok daha az kesintiyle daha iyi iletişim kurmasına yardımcı olur.

2012 yılında Emory Üniversitesi'nde bir çalışmada, geliştirilmiş meditasyon uygulaması, dikkati denetleyici ve işleyen bellek ile kendi duygularımızı, düşüncelerimizi ne kadar iyi denetleyebileceğimizle ilişkilendirilen sağ insulada bulunan alın korteksi arasındaki gelişmiş bağlantısallıkla ilişkilendirildi. Ve bu durumda ise bizim iki büyük dikkat ağlarımız (zihnin uyanık halindeki) olarak anılan dış dünyaya odaklı yönetici (aktif) zihin ve iç dünyaya odaklı default (pasif) zihin için önemli bir kilit noktasıdır. Bu gelişmiş bağlantısallık bizi sadece bir görevden diğerine daha rahat geçebilmemizi ve dikkatimizi kontrol edebilmemizi sağlayan unsur değil, ayrıca sınırlı olan dikkat kaynaklarımızın tüm yönleriyle daha etkili idaresinin göstergesidir.

Sıradan meditasyon uzmanlarıyla yapılan gelişmiş durağan halin işlevsel bağlantısallığıyla ve genel olarak gelişmiş bağlantısallıkla, dikkatlilik eğitiminin beynin default ağını bile etkilediği görünüyor – durağan hal denilen durumda olduğumuz zaman bağlantıların ağı aktif kalır –. Belirli miktarda dikkatlilikten sonra, default ağı bizim ruhsal vaziyetimiz hakkında daha tutarlı bilgiye erişime ve etrafı kuşatan çevreyi denetlemek için gelişmiş bir yeteneğe sahip olur.

Bu etkiler akla uygundur: dikkatliliğin nüvesi dikkatini verme kabiliyetidir. Bu Holmes'un, tam olarak neden parmak uçlarını birlikte hafifçe tıktırdattığını ya da ince bir sigara dumanını soluduğunu açıklıyor. O dikkatini tek bir şeye odaklar. İcra etmekte olduğu fiilde duraksamasına rağmen, o, bir yolunu bulup, enerjik meslektaşlarının tekrar tekrar çok ilerisinde ortaya çıkar. 'Korku Vadisi' romanında, yaşlı dedektif Mac, kayıp bir bisikletçiyi aramak üzere tüm bu ülkenin şehirleri etrafında boş boş dolanıp durmaktadır. Holmes ise cinayetin işlendiği odadan ayrılma-

dan bütün olayı çözer. Bu, onun dikkatliliğiyle alakalıdır. Dikkatlilik sizi yavaşlatır gibi görünür, fakat aslında düşünmenize ivme kazandırmak için ihtiyacınız olan imkanları size verir.

Bir Holmes ve bir Watson arasındaki fark esas olarak, usuldür. Dikkat sınırlı bir şeydir, bu doğru, lakin eğitilerek daha iyi hale getirilebilir. Daha fazla Holmes tarzı konsantrasyon için, düşünce metotlarımızın tadili vasıtasıyla, biz son derece modern dünyaya bağlı, bitmek tükenmek bilmeyen çoklu görevlerin çeşitli taleplerinin üstesinden daha iyi gelebilmek için nöral alanı takviye edip geliştirebiliriz. Ve hatta, geçmişte dikkatlilikle ilgili herhangi bir çalışmamız ve egzersizimiz olmasa bile, elde edilen yararların nasıl da hızlıca dikkate şayan hale geldiği bizi şaşırtabilir.

Yakın zamana dek, 20'li yaşlara geldiğimizde, beynimizin sinir bağları temel olarak tamamlanmış kabul edilirdi. Fakat yeni deliller, ihtiyarlık döneminde de bir şeyler öğrenebileceğimizi ve aynı zamanda beynimizin yapısının değişmeye ve gelişmeye devam edebileceğini ortaya koyuyor. 2006 yılında, bir grup psikolog, yetişkinlerde nöral aktivasyonun (özellikle de alın korteksindeki aktivasyon) dikkat kontrolüyle ilgili beş saatlik eğitim oturumunun ardından, çok daha genç bireylere benzemeye başladığını gösterdi. Onların beyni, çoklu görevleri koordine etmede

daha liyakatli hale geldi. Edinilen bu eğitim, eğitilmemiş diğer aktivitelere aktarıldığında genel gelişimlerle ilgili bir semptomatik olduğu görüldü.

Benzer değişimler default ağında (beynin durağan hali) da gözlemlendi. 2012'de Ohio Üniversitesi'nden araştırmacılar dikkatlilik ölçümlerinden yüksek puan alan yetişkinlerin default ağlarında, özellikle de beynin büyük bilgi işleme merkezlerinden ikisinde bağlantısallığın arttığını ispat etti. Ve bu tip artan bağlantısallığın iyi bir şey olduğunu zaten biliyoruz. Ancak bu hususi neticelerden daha fazlası var. Dikkatlilikle bağlantılı bir gelişim gösteren bu hassas alanlar Alzheimer hastalığının bölgesi olarak bilinir. Sonuçlar boşuna umut da verebilir. Dikkatliliğin hastalıktan koruyucu bir etkisi olabilir. Zira o bilişsel zayıflamaya (işlev bozukluğu) en hassas olan alanları güçlendirebilir. Holmes'un farklı yaklaşımı doğrultusunda daha fazla düşünmek için tek bir birleşik görev icra etmeyi öğrendiğimiz zaman, gözlemsel maharetimizi geliştirmekten daha fazla şeyi yapabiliriz. Böylelikle daha akıllıca bir akıl sağlığına kavuşma durumuna da kaç yaşında olduğumuzun önemi olmadan belki de yatırım yapmış olabiliriz.

NYT, The Power of Concentration,
Maria Konnikova,
"Mastermind: How to Think Like Sherlock Holmes"

Tarihin suda bıraktığı kara leke

Zincirlerle birbirine bağlanmış bir halde ilerlerken, beyazlar tarafından kırbaçlanan Afrikalı tutsakların tasvir edildiği büyük bir gravür, duvarın geri kalanıyla giriş arasındaki boşluğu dolduruyordu. Kıyısına köşesine iliştirilmiş fotoğraflardan birinde Bill Clinton'ın mahcup yüzüne rastladım, yarım bir tebessümle elini sıkıyordu Abdou Diouf'un, bakamadım

'Bir ideal uğruna yaşamaya istidadı olmayan biri, yaşamaya istidadı olmayan biridir.'
M. Luther King (1967)

Dakar'ın batısında, Atlantik okyanusunun ortasındaki bir adada rastladım bu cümleye. Tek göz bir odanın içinde, sıvası dökülmüş duvarın üzerine yapıştırılan bir kâğıt parçasında King'in kendi el yazısı vardı; bir manifesto olarak diğer eskizlerle birlikte orada öylece duruyordu. Her biri farklı kalemlerden çıkmıştı bu notların, anlamlardan bir tepe gibiydi duvar, yaklaşınca büyüyordu; kimi pişmanlığı, kimi nefreti, kimi hüznü, kimi de pişkinliği büyütüyordu orada asırlardır. Zincirlerle birbirine bağlanmış bir

halde ilerlerken, beyazlar tarafından kırbaçlanan Afrikalı tutsakların tasvir edildiği büyük bir gravür, duvarın geri kalanıyla giriş arasındaki boşluğu dolduruyordu. Kıyısına köşesine iliştirilmiş fotoğraflardan birinde Bill Clinton'ın mahcup yüzüne rastladım, yarım bir tebessümle elini sıkıyordu Abdou Diouf'un, bakamadım. 200 kg ağırlığındaki bir pranga, küflenmiş demirden birkaç tasma, kelepçeler ve zincirler etrafa dağınık bir şekilde yerleştirilmiş olan mahfazaların içinde seyirlikti.

Bizden önce, Nelson Mandela, Lula, François Mitterrand, Lionel Jospin ve Jimmy Carter gibi binlerin ziyaret ettiği bu konak kim bilir daha kimleri ağırlayacak, kimlerin vicdanını yoklayacak. Nereden mi bahsediyorum? 1779-1783 yılları arasında, Afro-Fransız tüccar Pépin ailesi tarafından inşa edilen ve bugün bir utanç abidesi olarak dimdik ayakta duran, 'Maison des Esclaves' yani 'köleler evi' olarak tanınan hapishanenin girişindeki odadan.

Burası, sömürgecilik tarihinin canlı bir tutanağı olan Gorée adası. Portekizli bir denizci olan Dinis Dias, 1444 yılında, içinde herhangi bir yaşam izine rastlanmayan adaya ilk kez ayak basar ve o tarihten itibaren ada -kısa süreli İngiltere ve Hollanda işgallerini hesaba katmazsak, 1677'deki Fransız işgaline kadar Portekiz hâkimiyeti altında kalarak nam salar. Fransa'da

köleliğin kaldırılış tarihi olan 1848'e kadar ise, köle ticaretinin Afrika kıyılarındaki merkezleri olan Gambiya, Senegal, Kenya, Uganda, Zanzibar, Hindistan, Tamganika (Kongo), Benin ve Gana'dan, Batı ve Orta Afrika'daki kabile reislerinin desteğiyle temin edilen milyonlarca siyahî, silah, barut, manifatura ürünleri ve can güvenliği teminatı karşılığında, iş gücünden yararlanılmak üzere asırlarca buradan Amerika ve Avrupa'ya nakledilir.¹

Gorée'nin tamamında köle evlerinin sayısı 20'yi aşmıştı, hemen her biri 200'e yakın kişiyi içinde barındırabiliyordu. Fakat yalnızca Pépin ailesi tarafından yaptırılmış olan ev, aslına uygun bir şekilde muhafaza edilebildiği için tanıklığımız ona yetiyor. 2-3 ay boyunca, kadınlar, erkekler ve çocuklar diye ayrılan kısımlarıyla köleler evindeki taş hücrelerde tutulan insanlar, gün ışığına açılan ince yarıklardan sızan bir avuç havayla nefes almaya ve ayakta kalmaya çalışıyor, insani ihtiyaçlarını gideremediklerinden dolayı hızla yayılan salgın hastalıkların pençesinde inliyorlardı. Tıkıldıkları hücrelerden çıkmaları, bir kurtuluşun değil, aksine yeni ve çok daha zorlu bir esaretin ilk adımı anlamına geliyordu. Zira tüm hücrelerin sonunda, binanın arka cephesinde okyanusa açılan kapıdan 'dönüşü olmayan yol'un yolcusu oluyorlardı. İşte bu kapıdan gemiye bindirililerken bir şekilde kaçmayı başaran tutsaklar olsa da, adadan sağ salim kurtulmalarına imkân yoktu, çünkü iş gücünden yararlanılamayacak kadar yaşlı olan ve salgın hastalık taşıyan Afrikalıları, bu girişimleri bastırmak için adanın dört tarafından köpek

balıklarına yem ediyorlardı. Kaldı ki bileklerinde ki prangalar da onları suyun dibine çekiyor, çırpınmalarına dahi fırsat vermiyordu.

6 ila 12 hafta süren bu yolculukta, Avrupalılar kendilerine bir zarar verirler endişesiyle yerlileri güvertenin en alt katında çıplak bir halde istifleyerek birbirlerine zincirliyor, 'sardunya kutusu' adını verdikleri kısımlarda zapt ediyorlardı. Ayağa kalkmalarına engel olacak kadar küçük olan bu alanlarda zifiri karanlığa terk ediyor, hareket etmelerine imkân tanımıyorlardı. Zira esirlerin neredeyse yarısı muhtelif hastalıklardan dolayı liman kentlerine varamadan ölüyordu. İşte belki bu yüzden köle taşıyan gemilere 'ölü taşıyıcısı'

...diyorlar ki acılarımıza
ancak bizim kontrolümüz
ve gözetimimiz altında, ancak
bizim yaşamanıza ve yaşatmanıza
izin verdiğimiz kadıyla aitsiniz.

dendi ve 300 yıl boyunca milyonlarca Afrikalı bu gemilerde varoluş mücadelesi verdi.

Fransa'da köleliğin kaldırılmasının ardından, 1929'da Dakar'ın bir komünü olan adada bugün, köleler evi, tarih müzesi, deniz müzesi, bir adet kilise, bir adet cami, bir okul ve bir de R.Garaudy'nin girişimleriyle açılmış olan Mutantlar Üniversitesi bulunmaktadır. 2007 yılındaki sayımda, 1.102 kişi olarak tespit edilen Gorée nüfusunun çoğunluğu Müslümanlardan oluşuyor, azınlığı ise Katoliklerden.

'Yok etme serbestliği, yok edenin de yok olabilmesini içerir.' A.Camus

Oradaki havayı soluyabilmek, o büyük acılara bir an olsun temas edebilmek için, Dakar limanından bir tekneyle 25 dakika süren bu yolculuğun hayaliyle yaşıyordum günlerdir. Fakat adaya yaklaştıkça artan heyecanım yerini giderek bir hayal kırıklığına bıraktı. İskelenin az ötesindeki sahilde denize girip güneşlenen beyazlar dikkatimi çekti ilkin, yürüyüşe çıkan mutlu kalabalıklar, sonra adaya adım attığım andan itibaren evlerin ve yapıların tamamında rastladığım Fransız üslubu, kendimi Provence'ın küçük bir sahil kasabasında hissetmeme neden oldu; cumbalı pencerelerdeki rengârenk panjurlar, Afrika'nın doğasına aykırı düşecek ölçüde yeşillikle donatılmış özenli sokaklar, sonra köleler evinin hücrelerinde koşuşturarak saklambaç oynayan Fransız çocuklar...

Ada, 1978'de UNESCO Dünya Mirası listesine alındıktan sonra, hemen her kültürden insanın buluşma noktası olarak ciddi bir turizm merkezine dönüştürülmüş. Ancak yapılan restorasyonlar, aksine o kara tarihin derin hüznelerini unutturmaya yarıyor; diyorlar ki acılarınıza ancak bizim kontrolümüz ve gözetimimiz altında, ancak bizim yaşamanıza ve yaşatmanıza izin verdiğimiz kadarıyla aitsiniz. Ziyarete bulunan insanlar, geçmişin girdaplarına saplanıp kalmayın diye en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş her şey, o kasvetli hava yerini rahavetin verdiği hazzı bırakmış.

Dünyanın sınırları, iletişim araçlarının kudretiyle bir kez küre olarak çizildi mi, geriye, tüm farklar yutulmuş, en bayağı egzotizmle tükenen döngüsel turizmin kaçınılmazlığından başka bir şey kalmaz, diyordu Segalen. Bir beyaz olarak, insanları incitirim endişesiyle fotoğraf makinesi dahi almakta tereddüt ederek geldiğim Gorée adasında, onca kalabalığın içinde ben herhangi biriydim, bir farkım yoktu diğerinden; Japonlar, Fransızlar, Araplar, İspanyollar ve biz, aynı saftaydık. Yerlilerin sayısı oldukça azdı, onların birçoğu da bir takım süs eşyanın getireceği üç-beş kuruşun hakkını vermeye çalışıyordu, sokak kenarlarında satış yapan ressam vakur ama mutsuzdular. Sanki az sonra kalkacak bir gemiyle pılımı pırtısını toplayıp gidecekmiş, lanetli adayı gerçek sahiplerine iade edecekmiş gibi diken üstündeydi her biri ya da bana öyle

geldi; hâlbuki gidecek olan bizlerdik, bu yüzden davranışlarında irredantist² bir duruş yoktu ada sakinlerinin, kökten ötekilik içindeydiler. Kökten ötekilik her şeye direnir: Fethe, ırkçılığa, soykırıma, farklılık virüsüne, yabancılaşmanın psikodramına.

'Bir yandan öteki daima çoktan ölüdür, öte yandansa sapsağlam ayaktaadır. Büyük oyun budur.' Baudrillard

Bu yüzden kendimi Dakar'da olduğumdan çok daha rahat hissettim. İşte onları birbirlerine sıkı sıkıya kenetleyen şey bu; her ne kadar onurları çiğnense de, ardından yasını tutacakları yakınlarının, kayıplarının izleri teker teker silinse de inançlılar, bir aradalar, öyle kalacaklar, unutmayacaklar. Dayanılmaz olan da bu, çünkü bu yolla Batı'ya gözdağı veriyor, intikamlarını bu yolla alıyorlar. Kolektif direnişin karşısında Batı'nın takati kesiliyor, onlarda olmayan şeyin yokluğunu şiddetle hırpalanarak fark ediyorlar. Gerçek manada rencide olup hırçınlaşıyorlar, çünkü yerliler onların acizliğini, Batılı değerle-

rine verdikleri hasarı gözler önüne seriyor, görünebilir hale getiriyorlar. Bu utanç onların ve onun altında, göz göre göre yok oluncaya dek küçülecekler.

Papa 2. Jean-Paul, 1992 yılında adaya yaptığı o çok meşhur ziyarette halka şöyle seslendi; "Siyah erkekler, kadınlar ve çocuklar, burada imansız kişilerin -üstelik vaftiz edilmiş Hıristiyanlar olmalarına rağmen- elinde utanç verici bir ticaretin kurbanı olmuşlardır (...)

İnsanın insana karşı, insanın Tanrı'ya karşı günahı olan şu durumu bütün hakikatiyle ortaya dökerek günah çıkarmak gerekir (...)

Göge yalvararak af diliyoruz!"

Bu yüzden, hep bir ağızdan 'sizi affetmiyoruz!' diye mukabele ettiler.

Onlara bin selam olsun!

İlgilisine not: Gorée adasında yaşanan trajedi bugüne dek, beş tane belgesele, beş filme ve sayısız romana ve araştırmaya konu olmuştur.

■ DİPNOTLAR

1 (Arşivden aldığım bilgilere göre; 1721'de ilk koloniler Bourbon ve Fort Dauphin'den gelen Fransızlar tarafından oluşturuldu. Madagaskar'dan, Mozambik'ten ve Benin'den getirilen çok sayıda köle, adaya ilk yerleştirilenlerdi. 1797'de toplam nüfusun 3.163'ünü beyazlar, 587'sini melezler, 15.027'sini ise köleler oluşturuyorken, 1807'de bu rakam korkunç bir artış gösterdi ve beyazlar 6.489, melezler 5.912 ve köleler 63.367 olarak belirlendi.)

2 Kurtarımcı

Evlenmek sıkıntısı

Bekâr veya dul kadın toplum tarafından hiçbir zaman tasvip edilmez. Daima bir arzu nesnesi olarak algılanabileceği için tehlike barındırır. Ne evli kadınlar sever, ne evli adamlar eşlerinin onlarla görüşmesini ister. Bir yandan da töreler ve inanç sistemi büyük ölçüde bu kadının cinsel özgürlüğünü kuşatmış durumdadır.

verilen oyuncak bebek kadından bekleneni açıkça ortaya sermektedir. Yukarıdaki alıntı, yaşadığımız coğrafya itibarıyla ele alındığında bu yüzyılda da halen geçerliliğini sıkı sıkıya koruyor. Bugün aile kurumunda kız çocuğundan beklenen eğitilmiş ve ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir kadın tipolojisi gibi görünse de, 25 yaşından sonra kadınlara aysbergin gerçek yüzü aileleri vasıtasıyla mutlaka gösterilir: *Evlenmeyecek misin?*

Sadece Türkiye’de değil birçok toplumda kadın için evlilikten başka çıkış yolu yoktur. Evlenmeyen kadın –eğer çekirdek aileyle yaşıyorsa anne, baba ve ağabeyinin, büyük aileyle yaşıyorsa dede, enişte, ağabeylerin- hizmetçisi gibidir. Aynı eve çıkması kesinlikle mümkün olmadığı gibi göç etmesi de söz konusu olamaz. Ona sunulan tek bir çıkış vardır: Evlilik. Çünkü kadın evlendiğinde baba, ağabey hizmetçiliğinden koca hizmetçiliğine geçmiş olsa bile bir de statü kazanır. O artık evinin hanımıdır. Evli kadın olmak toplumda itibar görür. Bekâr veya dul kadın toplum tarafından hiçbir zaman tasvip edilmez. Daima bir arzu nesnesi olarak algılanabileceği için tehlike barındırır. Ne evli kadınlar sever, ne evli adamlar eşlerinin onlarla görüşmesini ister. Bir yandan da töreler ve inanç sistemi büyük ölçüde bu kadının cinsel özgürlüğünü kuşatmış durumdadır. Dolayısıyla yaşadığı her şey illegaldır.

Kısacası kadın evlenecek. Evlenmeyecekse de makbul olmamayı, kınanmayı göze alıp direnebilecek. Mesela metropolde yalnız yaşıyorsa

‘Toplumun kadına hazırladığı yazgı genel olarak, evliliktir. Bugün bile, kadınların çoğu ya evlidir, ya evlenip ayrılmış dul kalmıştır, ya evlenmeye hazırlanıyordur ya da evlenmediği için dertlenmektedir.’ Bir kadın için her şey ‘evlilik’ ile belirlenir. Kadının eline doğumundan kısa bir süre sonra

LEYLA YALÇINKAYA KENDİ mücadelesini veriyor. Hayır aslında sadece kendi mücadelesini vermiyor, aşkın ve özgürlüğün peşinde koşan birçok kadına emsal teşkil ediyor. Tanırsınız onu, Erzurum'da daha 18'ine girmemişti HES'e hayır derken.

evine gelen erkek arkadaşının hesabını ev sahibine verecek. Üstelik kaç yaşına geldiği ya da ekonomik özgürlüğünü kazanmış olması; annesine her gün neden evlenmediğini, evlilik adayı olup olmadığını, niye artık istemeye gelmeyeceklerini açıklamayacağı anlamına gelmez. Asi olmak yetmez. Kadına dayatılan bu evlenmek sıkıntısı bazen travmatik sonuçlara ulaşır. Zorla evlendirilenler, zorla evlendirilirken düğün günü kaçanlar, evlenip intihar eden kadınlar, evlenmemek için intihar edenler, evlenip susup, eyleme dönüştüremeyip ömür boyu bir bunalımın içinde yok olup gidenler... Bizler. Hiçbiri çok uzak gelmemiş olmalı. İspat etmek tabii ki çok zor bu gerçeklikleri. Çünkü bunları konuşmak büyük sıkıntı hala ülkemizde. Ancak çoğu kadın belli süreçlerde belli farklı oranlarda bu baskıyı tecrübe etmiştir. Şimdi çok sıcak bir hikâyeden bahsedeceğim.

Leyla Yalçinkaya... Önce suyun şimdiyse kendi mücadelesini veren bir genç kadın. O aşkın ve özgürlüğün peşinde koşan birçok insana emsal teşkil ediyor. Tanırsınız onu. Erzurum'da daha 18'ine girmemişti HES'e hayır derken.

Erzurum'un sebze ve meyve bahçesi olarak nitelendirilen ve Ödük Çayı'nın aktığı vadi içinde yer alan Tortum'un Serdarlı, Bağbaşı ve Pehlivanlı beldelerine kurulacak olan 3 hidroelektrik santrali (HES) için çalışmalar başlayınca yöre halkı

ayaklanmıştı. 2011'in Temmuz ayında ise köylüler güvenlik kuvvetleriyle karşı karşıya gelmişti. Bu direniş mücadelesinde kadınlar da vardı. Henüz 17 yaşında olan Leyla da bu sıkıntılı süreçte sessiz kalmamış ve Ödük Vadisi'ndeki direnişin sembolü olmuştu.

Bir vatandaşın en kıymetli hakkı olan protesto hakkına HES eylemlerinde ceza yağdı. Bağbaşı Beldesi'nde HES'e tepkiyle, 6 Eylül'de düzenlenen oturma eylemine katılan köylülerden 14'üne 'Görevi yaptırmamakta direnme' suçu işledikleri

gerekçesiyle 250'şer lira para cezasıyla birlikte adli kontrol kararı verildi.

Tortum Sulh Ceza Mahkemesi Leyla Yalçınkaya hakkında, HES'in çalışma alanlarına girme ve HES'lere karşı eylemlerde bulunan kişilerle ilişki kurma yasağı getirdi. Hatta aynı evde yaşadığı babaannesi Şükran ile görüşmesi bile yasaklandı.

Ortaokul mezunu ve dört kardeşin en büyüğü olan Leyla 'jandarmaya taş attığı' iddiasını yalanladı ve şöyle dedi: "Kesinlikle taş atmadım. Ben bir genç kızım ve gururumla oynadılar. Çok ağrıma gitti. Hâkim, HES eylemine katılan kişilerle konuşmamamı kararlaştırdı. Beldede hepimiz akrabayız. Akrabalarımı görüyorum ama ceza almaktan korktuğum için konuşmıyorum. Eylem oluyor ama ben gidemiyorum. Su hakkımızı savunamıyorum."

Genç kıza 'jandarmaya taş attığı' iddiası üzerine 'görevi yaptırmama, hakaret ve kasten yaralama' suçlamalarıyla dava açıldı. Ancak neyse ki yargılanma sürecinde yalnız değildi. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun eşi Selvi Kılıçdaroğlu, Grup Başkanvekili Emine Ülker Tarhan, Genel Başkan Yardımcısı Gürsel Tekin, İstanbul Milletvekili Melda Onur ve aslen Tortumlu olan Avukat Eşber Yağmurdereli onunlandılar. Ve görevli jandarma erlerine hakaret ettiği, taş attığı gerekçesiyle açılan 3 dava, askerler terhis olduktan sonra şikâyetten vazgeçince Leyla bu yılın ilk aylarında bir davadan beraat etti.

Öyle ki Leyla mücadele için vardı. Vazgeçmemek zorundaydı. Birileri onun taze gururuyla oynasa da o pes etmeyecekti. Asıl savaşı ise ondan sonra

BOYUN EĞMEYECEKTİ.
18 yaşını doldurduğu gün evden kaçtı. Babası bir sabah uyandığında kızının evde olmadığını gördü. Ardından Leyla eve birkaç kez telefon açtı ve iyi olduğunu söyledi. Devlet korumasındaydı. Babadan, kocadan kaçıp devlete sığınmıştı.

başladı. Artık büyümüşü. Evlenme yaşına (17 yaşındaydı) gelmişti! Öyleydi işte oralarda, babası demişti: "Burada öyle görüşerek, konuşarak evlenen pek yok. Evlenmeler görücü usulüyle oluyor." Ailesi onu, aynı beldeden komşu mahallede fırıncılık yapan 24 yaşındaki C.K. ile görücü usulüyle nişanladı. Oysaki o, evlenmek için henüz hazır olmadığını birçok kez dile getirmişti. Hatta bir süre babasıyla konuşmayı küsmüş, her fırsatta böyle bir evliliği istemediğini vurgulamıştı. Ama ailesinden destek yeteri kadar göremedi. Sevmediği biriyle evlenmek istemediğini yakınlarıyla da paylaştı.

Leyla boyun eğmeyecekti. 18 yaşını doldurduğu gün evden kaçtı. Babası bir sabah uyandığında onun evde olmadığını gördü. Ardından Leyla eve birkaç kez telefon açtı ve iyi olduğunu söyledi. Devlet korumasındaydı. Babadan, kocadan kaçıp devlete sığınmıştı.

Leyla onurlu bir yaşamın mücadelesini veriyor. Yalnız değil bunu biliyor.

Hannah Arendt'i Anlamak

Arendt'in ideal toplumu affetmeye, affedilmeye hazır olmaya, vaatleri tutmaya ve eylemin risklerini karşılayabilecek iyi niyete dayanmaktadır, çünkü affetmek her bir insanın bir değerini kurtarmasını ve yeni bir başlangıçta bulunabilmesini mümkün kılmaktadır.

Hannah Arendt'i anlamak, onun düşüncelerinden ziyade siyasal eylemini anlamak demektir. Konuşmak ve anlamak ya da anlaşılacak var oluşun en temel şartıysa eğer, Hannah Arendt'i anlamak onu fiziksel ölümünden sonra bile yaşar kılmaktır, onu dünyevileştirmektir, yani özgürleştirmektir. O, özgür bir kadın olarak erkeklerin alanı olan siyasal sahnede izleyici rolünü (bazen de oyuncu olarak rolünü) yerine getirmiş ve Platon'dan başlayarak erkeklerin siyasal düşüncelerini eleştirebilmiş cesur bir aktördür. Hannah Arendt İkinci Dünya Savaşını görmüş bir düşünür olarak, Batı'nın yaşamış olduğu bu

buhranlı dönemin nedenlerini anlamaya yönelik siyasal bir düşünce geliştirmiştir ve düşüncelerini modern siyaset felsefesini eleştirerek başlatmış, Antik Yunan'a dayandırmıştır. Modern çağ ona göre paradoksaldır, çünkü özgürlük getirdiğini ileri sürerken totaliter rejimlerin de doğmasına sebep olmuştur. İşte Arendt, bu çelişki üzerine düşünür. Öteki dünya için değil, bu dünya için bir şeyler yapılması gerektiğini yani eylemde bulunulması gerektiğini söyler. Arendt üzerine çalışmış olan Fatmagül Berktaş şu şekilde özetlemektedir onu ve düşünsel zeminini:

"... Günümüzde politikanın ne anlama geldiğini; insanların birbirleriyle nasıl bir araya geldiklerini; her kim olduğumuzun, hem de neye muktedir olduğumuzun anlamını araştırırken Aristoteles'ten, Kant'tan, Marx'tan, Nietzsche'den, Husserl'den, en çok da Heidegger ve Jaspers'den etkilenmiştir, ama hiçbirinin dilimizi değildir. Bu düşüncülerin yapıtlarına eleştirel bir mesafe almakla kalmaz, aynı zamanda ve daha önemlisi, hem onlarla birlikte hem de onların yapıtlarındaki ikilemler içinden düşünerek bu yapıtları yeni bir ışık altında okumamızı sağlar, ne salt kendisinin ne de salt onların olan bir perspektifle¹."

Fatmagül Berktaş'ın da belirttiği gibi Arendt'in eserlerinin hepsinde bu düşüncülerin fikirlerine değinildiğini görmekteyiz, ama Arendt, hemen, onları eleştirdiğini de belirtir. Onun asıl eleştirdiği de modern dünyanın bunalımlarıdır, *kırlı politikadır*. Eleştirilerine maruz kalan ideolojiler veya büyük anlatılar da liberalizm ve Marxizm olacaktır.

14 Ekim 1906'da Almanya'da dünyaya gelen Hannah Arendt Yahudi bir aileye mensuptur. Üniversite eğitimini Marburg ve Freiburg'da tamamladıktan sonra Heidelberg Üniversitesi'nde de Martin Heidegger ve Karl Jaspers'ten felsefe dersleri almıştır ve doktorasını da 22 yaşında aynı üniversitede vermiştir². 1933 yılında Nazi

iktidarından kaçan Arendt Fransa'ya yerleşmiş ve Yahudi göçmen hareketi içerisinde yer almıştır. 1941'de Amerika'ya gittikten sonra 1951'de Amerikan vatandaşı olmuştur. 1953'te de Princeton'da Christian Gauss konferanslarına çağrılan Arendt, California, Chicago, Columbia, Northwestern, Cornell gibi üniversitelerde dersler vermeye başlamış ve 1975'de New York'taki New School for Social Research'te felsefe profesörüken (Arendt'in deyişiyle) dünyadaki fiziksel varlığı sona ermiştir³. Nazizm ve totalitarizmin yükselişini anlamaya çalışan Arendt'in düşünsel gelişimini belirleyen iki temel öge bulunmaktadır: Felsefe ve Yahudilik (onun felsefi

AKTİF BİR ŞEKİLDE
totalitarizme karşı duruşuyla
Arendt düşünsel düzeyde de
modern kapitalizmi eleştirirken,
insanın kendisinin var ettiği
ortak yaşama yani dünyaya
yabancılaşmasının nedenlerini ve
bu yabancılaşmanın son bulacağı
özgürlüğün inşasının yollarını
aramaktadır.

düşüncesi ve Yahudi olması). Ona göre, Nazizm karşısında yaşadığı travmanın nedeni Yahudi olması değil, Alman aydınlarının bu ideolojiyi desteklemiş ve yükselişine ön ayak olmuş olmalarıdır⁴. 1930'lu yılların başlarında rejim muhalifi komünist grupların ülkeden kaçmasına yardım eden Arendt tutuklanır, 1933 yılında salıverilmesi sonucunda Almanya'dan kaçır ve 18 yıl boyunca devletsiz biri olarak yaşar. Dolayısıyla Arendt politik bir korunma mücadelesi vermiştir, düşüncelerinde ve eylemlerinde. Mücadele ve savaş onun politik eylemini oluşturur olmuştur⁵.

Aktif bir şekilde totalitarizme karşı duruşuyla Arendt düşünsel düzeyde de modern kapitaliz-

MODERN ÇAĞ ONA göre paradoksaldır, çünkü özgürlük getirdiğini ileri sürerken totaliter rejimlerin de doğmasına sebep olmuştur. İşte Arendt, bu çelişki üzerine düşünür.

mi eleştirirken, insanın kendisinin var ettiği ortak yaşama yani dünyaya yabancılaşmasının nedenlerini ve bu yabancılaşmanın son bulacağı özgürlüğün inşasının yollarını aramaktadır⁶. Bu bağlamda Arendt, bir siyaset alanı belirler ki özgürlüğün temeli olan bu alan tam da yaşadığımız dünyada bulunan kamusal alanı işaret etmektedir. Bu yüzdendir ki özgürlüğümüzün ve çeşitliliğimizin (yani farklılığımızın) elimizden alındığı modern dünyaya hâkim olan totalitarizm, devrim, şiddet, demokrasi, eşitlik, özgürlük, toplumsallık ve siyaset kavramlarını tartışma gereksinimi duymuştur. Bunu yaparken de Antik Yunan'dan bu yana uzanan Batı düşünce geleneğini tarihsel bir bağlamda anlamaya çalışmıştır. Siyasal bir eylem tasavvuru sunan Arendt aslında tartışılması gereken bir ütopya sunmaktadır.

Arendt totaliter rejimleri distopya olarak anlatmayı tercih ederken kendi ütopyasını Antik Yunan'daki polis yaşamıyla kurgulamaktadır. Onun ideal toplumu affetmeye, affedilmeye hazır olmaya, vaadleri tutmaya ve eylemin risklerini karşılayabilecek iyi niyete dayanmaktadır, çünkü affetmek her bir insanın bir diğerini kurtarmasını ve yeni bir başlangıçta bulunabilmesini mümkün kılmaktadır⁷. Hükümetler ancak kamu alanının eşitlik ilkesini gözeterek meşru bir şekilde etkinlikte bulunabilirler. Arendt hükümetin kamusal alandaki müdahalesini eleştirmektedir. Öte yandan ona göre eğitim kamusal alana değil toplum alanına aittir. Bu nedenle de farklı gruplara yönelik ayrımcı politikalar uygulanmaktadır ve Arendt bu politikaları eleş-

tirmektedir; herkesi benzer kılmaya çalışan, benzemeyenleri ise özel alana hapseden kitle toplumunu eleştirmektedir. Eylem de sanat eseri de kamusal alana aittir ve ancak değerlendirildiklerinde varlıkları kanıtlanır. Arendt'e göre her ikisi de insanın ölümsüzlüğünün farklı biçimleridir, çünkü ikisi de başkalarının bakışıyla değerlendirilirler. Düşünmek de bu değerlendirmenin bir parçasıdır. Siyasal eylem sonucu ortaya çıkan kişi ile bir sanat eseri çoğulluk olduğu müddetçe gerçekten var olurlar. Bu da risk ve cesaret işidir. Arendt, kitle toplumunun yarattığı kitle kültüründen endişe duymaktadır, çünkü onun anladığı ve anlattığı sanat ile kitle toplumu sanatı aynı şeyleri ifade etmemektedir. Ona göre modern çağların toplumu olan kitle toplumunda kültür krizdedir. Birbirinden benzersiz zevk ve davranışlara sahip bireylerden oluşan kitle toplumunda baskılardan kaçmak zorlaşmıştır, çünkü toplumun tüm katmanlarına işlemlerdir. Kültürel obje üreticileri topluma karşıt bir tavır almışlardır. Bu durum da toplum ile kitle toplumu arasında bir çatışma olduğunu göstermektedir. Kültürel değerler değişim değerleri haline gelmiştir ve insanlar para aracılığıyla bunları satın alarak sosyal anlamda daha üstün bir konum elde edebilmektedirler. Kitle toplumunun istediği kültür değil sadece boş zamanlarını geçirebileceği eğlence metalardır. Bu durum bir öncekine göre (kültürün değişim değeri haline gelmesi) daha az tehlikelidir Arendt için. Kitle toplumunun tek tehlikesi kültürel objeleri çabucak tüketip onları yok etmesidir. Kültür boş zamanların çe-

Arendt için kitle toplumunun tek tehlikesi kültürel objeleri çabucak tüketip onları yok etmesidir. Kültür boş zamanların çeşitlenebilmesi için yok edilmektedir.

şitlenebilmesi için yok edilmektedir. Arendt'e göre sanat eserleri *homo faber*in işi değil, ortak dünyanın ürettikleridir yani kamusaldır ancak onların tüketim malzemeleri haline gelmesi sanat nesnelere beslenen kitle toplumunun bir sonucudur.

Sonuç olarak, Arendt, birbirine benzeyen ve üstün bir varlığın (Devlet mesela) önerdiği ya da emrettiği gibi davranan ve sorgusuz itaat eden bireylerden oluşan kitle toplumunun, yani toplumsala hapsolmuş insanlığın kurtuluşunu siyaset alanının geri gelmesine bağlamaktadır. Burada kullandığımız "kurtuluş" kelimesi zorunluluktan ya da yoksunluktan kurtulmak anlamında kullandığımız özgürleşmeye değil özgürlüğün yeniden tesisine yani siyaset alanının yeniden inşasına eş değerdedir. Peki, bu bakış açısıyla, Arendt siyasal bir devrim önermekte değil midir? Onu anlamak, insanlığın var oluşunu anlamaktır, demiştik. Dünyevileşmeyi, yaşamak olarak kurgulayan Arendt de eleştirdiği materyalist düşünceyle bir düşmemekte midir? Ya da düşünmek ise onun öncelediği, Hegel'e benzememekte midir?

DİPNOTLAR

- 1 Fatmagül Berktaş, **Dünyayı Bugünde Sevmek: Hannah Arendt'in Politika Anlayışı**, İstanbul: Metis, 2012, ss. 12, 13.
- 2 Hannah Arendt, **İnsanlık Durumu**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim, 2012.
- 3 Hannah Arendt'in yazmış olduğu kitapları şu şekilde sıralayabiliriz: *The Origins of Totalitarianism* (1951), *the Human Condition* (1958), *Between Past and Future* (1961), *On Revolution* (1963), *Eichmann in Jerusalem* (1963), *Men in Dark Times* (1968), *Crises of the Republic* (1972), *On Violence* (1970). Bkz: Hannah Arendt, **İnsanlık...** a.g.e.
- 4 Ercan Şen, **Hannah Arendt ve Modern Toplum Eleştirisi**, Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1996, s. 4.
- 5 Savaş sırasında Yahudi çocuklarını korunması ve kurtarılması konusunda çaba göstermiştir.
- 6 Ercan Şen, **a.g.e.**, s. 5.
- 7 Noel O'Sullivan, "Hannah Arendt: Eski Yunan Özlemi ve Endüstri Toplumu", Çev. Gülayşe Koçak, **Çağdaş Siyaset Felsefecileri**, Eds. A. De Crespigny, K. R. Minogue, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994, ss. 223-245, s. 230.

On Üç Mayıs

*Bugün martılara Hansel ile
Gratel'nin ekmek parçalarını
yem yapalım, telgrafın
tellerindeki kuşlara da
simit. Bugün Ebrehe'nin
fillerinin boynuna ip geçirip
biz dolaştıralım. Bosna'da,
Afganistan'da, Çeçenistan'da,
Irak'ta, Filistin'de sabır
imbiğinden geçen çaresiz
insanları biz sevindirelim.
Bugün bütün cimriler cömert,
kaba insanlar nazik ve
korkaklar da cesur olsun!*

Mayhoş bir uykudan uyanıyorum.

Kalem kâğıdı özlüyor, onları sabahın altısında buluşturuyorum.

Sonra dudaklarımın kıpırdadığını hissediyorum, dilimdeki nağmenin sözü yine unutulmuş...

Bugünü düşünüyorum, sonra seni.

Albenisi bol bir gün diliyorum ve dumanı buram buram üstünde tüten şekersiz çayımı içmeyi...

Sözler nazlansa da başlıyorum yazmaya.

Sözü severse dudak susmayı bilmezmiş...

Ve sonra sana söylemek istediğim şeyler olduğunu fark ediyorum.

Mesela, sabah evden çıkarken yolda rastladığın belediye işçilerine içten selamını esirgeme, yüzlerindeki bir okusan sen de utanırsın onları ötekileştiren insanlardan.

İçin yansa da en sevdiğin çiçeği koparma, sadece kokla. Nasılsa senden sonraki koparacak, can alan sen olma.

Hava sağanak yağmurlu dediği için hava durumunu sunan spikere de kızma, taş yığınlardan fırsat bulabilirsen toprağı koklayacaksın.

Ama illâ kızacaksan, spikere inat ince giyin, bahan daha derinden hissedeceksin.

Ne gazete al ne de televizyon izle bugün. Cinyetler ve insan sağlığıyla oynayan sağlık programlarını izlemediğin günü kârlı kapattın say.

Eğer olur da yolda karşına erik ağacı çıkarsa ceplerini doldurmayı ihmal etme.

Benimle buluş bugün mesela, yine o durakta ayaklarımızı sallayarak rüyamı anlat bana...

Gel seninle taş sektirelim denizin üstünde.

Veyahut gözlerine uzun uzun bakabilmek için tel tel dökülmüş kirpiklerini saymayı dene-yeyim tatlı bahaneyle...

Susarak konuşmayı ne çok denedik,

Sıra şimdi tek avaz şarkı söylemede ama senin dilinde...

Devasa mutluluklar sürüyelim yüreğimize bugün.

*Bugün, Mecnun da sen ol, Kerem de, Ferhat da...
Ama en çok da Yusuf ol.*

Hani pare pare sevinçleri öldürüyorlar ya, gel bugün cellâtları biz asalım darağacına...

Elbisenin bana yakıştığını söyleyen tezgâhtarın, acı biberi tatlı diye satmaya çalışan pazarcıyı, balıklarının taze olduğunu söyleyerek bayat balıklar satan balıkçıyı da bugün için sevelim. Onun yerine seninle Eminönü'ne balık tutmaya gidelim. Üç beş balık takılsın oltamıza, biz iki kilo istavrit alıp dönelim.

Bugün seninle kovboyculuk oynayalım, ama ben şerif olacağım.

En sevdiğin şarkıyı ıslıkla eşlik ederek yürüyelim.

Bugün, hep o bahsettiğim düşünüş ve yaşayışımız arasındaki mesafeyi daraltalım mesela...

Bugün tinercilerin ateşlerine odunu biz toplayalım,

Bugün palyaçoların biz güldürelim, bir değişiklik olsun.

Bugün artık beni Süleymaniye'ye götürebilirsin. Bizi dilenci sanmazsalar, kaldırıma oturup sana kirpilerin aşk hikâyelerini anlatırım.

Bugün asrısaadetin neşesi olsun yüzümüzde.

Kafamızdaki soru işaretlerinin yerine neyi koyabileceğimizi sen seç...

Bugün hakemin düdüğünü çalalım, sonra bir köşeden izleyelim kıs kıs gülererek.

Bugün elmayı kurda bırakalım, o yesin. Bir de, adres soranlara çiçekçilerin yolunu tarif

edelim, olur ya belki birileri birilerini mutlu etmek ister.

Bugün seninle Bosna'ya gidelim, Mostar Köprüsü'nden dostumuz Edin Majunoviç ve eşine el sallayıp selamlarını iletelim.

Bugün martılara Hansel ile Gratel'in ekmek parçalarını yem yapalım, telgrafın tellerindeki kuşlara da simit.

Bugün Ebrehe'nin fillerinin boynuna ip geçirip biz dolaştıralım.

Bosna'da, Afganistan'da, Çeçenistan'da, Irak'ta, Filistin'de sabır imbiğinden geçen çaresiz insanları biz sevindirelim.

Bugün bütün cimriler cömert, kaba insanlar nazik ve korkaklar da cesur olsun!

Her gece "Bozaaaa" naraları atan bozacı amcaya biz de şıra ikram edelim bugün.

Bugün Ağustos böceğiyle karıncayı barıştıralım, Kırmızı Başlıklı Kız'ı ve Yalancı Çoban'ı kurttan kurtaralım.

Ömrümüzden birkaç günü kelebeklere bağışlayalım.

Bugün, Mecnun da sen ol, Kerem de, Ferhat da... Ama en çok da Yusuf ol.

Sıfatın güzel nitelediği isim ol bugün.

Beni görmek için rüşvet olarak sunduğun o on iki kitabı da kabul ediyorum!

Ya da, bakma sen bana, midyenin içindeki inci benim bugün.

Bu güzel günde, yüreğinin incisi olmaya geldim.

Elbisenin bana yakıştığını söyleyen
tezgâhtar, acı biberi tatlı diye
satmaya çalışan pazarcıyı, balıklarının
taze olduğunu söyleyerek bayat balıklar
satan balıkçıyı da bugün için sevelim

Ne gazete al ne de televizyon
izle bugün. Cinayetler ve
insan sağlığıyla oynayan sağlık
programlarını izlemediğin günü kârlı
kapattın say

Her gece "Bozaaaa" naraları
atan bozacı amcaya biz de şıra ikram
edelim. Bugün Ağustos
böceğiyle karncayı barıştıralım,
Kırmızı Başlıklı Kız'ı ve Yalancı Çoban'ı
kurttan kurtaralım